

קובץ 1

חג השבועות תשפ"ד

אילא רברבא

קובץ מאמרים ותורות, עובדות ושיחות, תולדות וגנוזות
מענפי ושרשי הני אילא רברבא רבוה"ק לבית אלכסנדר זיע"א

יומא דהילולא

הגה"צ רבי יצחק מאיר
זענער זצלה"ה הי"ד אבד"ק
אלכסנדר

המאיר לדרים

הגאונים הצדיקים ששימשו
ברבנות בעיר אלכסנדר

תורת רבותינו

ישמח ישראל המבואר

התוכן

3

דבר המערכת

4

אז נדברו

6

המאיר לדורים

12

פרי החג

25

בין הפרקים

26

יומא דהילולא

38

תורת רבותינו

54

מנהגי קודש

קובץ 1
שבועות תשפ"ד

לקבל הקובץ
וכן להערות
אפשר להתקשר
עם המערכת

בטעל:

929-244-9089

אימעיל:

ILNARAVRAVA@GMAIL.COM

כל הזכויות שמורות
למערכת אילנא רברבא

לעילוי נשמת

הרבנית הצדיקת **רויזא מינדל** ע"ה
בת הגה"ח רבי דוד מפרשיסחא זצ"ל
אשת חבר של

רבינו **אדמו"ר הזקן מאלכסנדר** זי"ע
נפ' ו' סיון - א' שבועות ת.נ.צ.ב.ה.

דבר המערכת

303

ברוך רחמנא דיהיב אוריאל תילתאי
לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום
תליתאי בירחא תליתאי.

מה נכבד היום בהגלות נגלות על פני תבל
תנובה אוצר חביב קובץ 'אילנא רברבא' שהוא
קנקן חדש מלא ישן, שדעת זקנים נוחה הימנו,
להרוות צמאונם להשקות נפשם ולהרבות
דעתם של חובבי ומוקירי תורה וחסידות
בכלל, ותורת חסידות פולין בפרט, דברי תורה,
אמרים, שיחות ומנהגי קודש של רבוה"ק לבית
אלכסנדר זי"ע, קורות ימיה ותולדותיה של
חסידות מפורסמת ומפוארת זו, על רבניהם
תלמידיהם וחסידיהם שהסתופפו בצילם ועלו
על מוקדה בשנות הזעם הי"ד.

המעט הוא הידוע היום על עברה העשיר
והמפואר של אלכסנדר, יסודותיה, קורות
ימיה, ומנהגיה, או אלו גדולי וגאוני עולם
ענקי רוח נמנו על חסידיה, על כן אמרנו
ללקט נפזרים מגוילין נשרפין, מדברי תורתם
ושיחתם, אמרות טהורות המלאים זיו ומפיקים
נוגה, תולדות ימי חייהם לנגוע באפס קצהו
של מעשיהם ופעולותיהם, להציץ מן החרכים
לחזות בנועם ה' לטעום מטוב טעמם ולרדות
מצוף דבשם, כידוע ומפורסם מהרבה צדיקים
שראו בספרי רבוה"ק זי"ע כיסוד ומורה דרך
בשבילי החסידות ושלמות קומת האדם,
וכמו שחזה מראש חכימא דיהודאי הרה"ק
הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע בעברו דרך
העיר אלכסנדר, התבטא לבני לויתו "דא וועט
זיין אן אויסגעטרעטענע וועג פאר חסידים",
בזה נזכה אף אנו לחסות מעט בצילם של
אילנא רברבא אלו, ללכת בדרכיהם לצעוד
בעקבותיהם ולהחזיק במנהגיהם.

דבר בעתו מה טוב, לכבוד יומא דעצרתא
חג הקציר בכורי מעשיך, להניף את מנחת
הביכורים, בענפי האי 'אילנא רברבא' נאחז ולא

נרפה, בצל כנפיו לחסות ולהסתופף, ומפרי עץ
הגן אכל נאכל, ומאמת המים העוברת תחתיו,
מים חיים נוזלים מן הלבנון נשתה ונרוה, למען
לא נישטף מזרם נסיונות הדור ומהרוחות
הרעות הנושבות בראש כל חוצות, עץ חיים
הוא למחזיקים בו.

ובעמדנו בשער קובץ ראשון זה, שמטרתה
קודש ליתן שם ושארית לשמור על גחלת
אלכסנדר שמלפני המלחמה על טהרתה
ופנימיותה שלא תכבה, נודה לד' שבעז"ה זכינו
ללקט ולקבץ חומר נאה ונכבד, כאשר עיניכם
תחזינה מישרים, והננו בהודאה על העבר
ומבקשים על העתיד, ומקוים בעז"ה להמשיך
בעבודת הקודש להוציא אור תעלומה מזמן
לזמן, ובזה נפנה אל הקוראים הנכבדים שאם
ישנם הערות והארות אל תמנעו טוב מבעליו
לזכות את הרבים.

עינינו נשואות השמימה וכפינו פרושות
למעלה, "בחג הקדוש העצרת הזה, הוא יום
הדין מכל עניני פרנסת וחיות הנפש, ואת מי
להיות לו לעזר ולסעד שיהיה ביכולתו ללמוד
בתורת ה' בדעתא צלולה... יכלה כל הקללות,
היינו המניעות שהיה עד עתה בלימוד התורה
הן מסיבות גשמיות חסרון פרנסה ומקרים
רעים ר"ל, הן מניעות רוחניות בלבולי דעות
הרהורי שטות... ותחל שנה וברכותיה, שיתחיל
לנו מעתה שנה טובה וברכותיה, היינו כל
ההכנות הנחוצים לנו להתורה הקדושה למען
נוכל ללמוד וללמד לשמור ולעשות מתוך
הרחבת הדעת... ושוכל לקבל על עצמינו
ללמוד תורה ביראה ובאהבה ושמחה, ונזכה
אי"ה לקבלת התורה ממש להיות התורה
נבלעת בכל אברינו ודמינו ולעשות רצונו
יתברך" (ישמח ישראל, שבועות מאמר י').

האגודה

מי כעמך ישראל

יעקב בדיוקנו כדמותו, לא היו הברכות ראויות לישראל, אלא בהיותם בבחינה המושלמת של יעקב. לכן היתה זו סיבה מאת ה', החפץ בטובת בניו ברוב חסדו, לברך את יעקב בהיותו נראה כעשיו, "ואין לך אדם מישראל הגרוע מעשיו".

מן הצד נשמע קולו של א' מפרחי החסידים שישב שם כל הזמן והאזין באוזן קשבת לדברים נשגבים הללו, ודיבר כאילו לעצמו ואמר: עכשיו נתאמת לי ביותר הדברי חיזוק שאומר הרבי רבי הענין ז"ע (חשבה לטובה פר' שמות עה"פ ואלה שמות): "כשיהודי במיצר ואינו מוצא מקום לעצמו, יוכל לחזק עצמו בזה שיש לו שם יהודי. ואם כן בכל מצב שהוא נמצא, השכינה בקרבו, ועל ידי זה יתעורר ותכנס בו הקדושה ולבו יהיה בשמחה.

כאן נזכרו כולם, כאילו בבת אחת, ושיחו איש לרעהו האימרא המפורסמת של הרבי רבי בונם מפרשיסחא ז"ע (רמתיים צופים פ"א) שעמד על נוסח התפילה ביו"ט "אתה בחרתנו מכל העמים וכו' ורוממתנו מכל הלשונות", כיון שכבר אמר 'אתה בחרתנו מכל העמים', מה זה שאמר עוד 'ורוממתנו מכל הלשונות'. ותי' דכל מעלה שבעולם יש ביטויים בשפת אנוש לפרט ולהביע אותה, אך מעלת ישראל היא מרוממת מכל הלשונות, אין בכל שבעים לשונות שום שפה וניב

הבעש"ט, וכי אתה מסוגל לפרוש מזה, והשיב לו הבעש"ט שהוא כבר אדם זקן ואינו נמשך לזה.

והיה עמו נכדו הרה"ק רבי ברוכל ממעזבוז ז"ע ושאל את זקינו הבעש"ט ז"ע מדוע השיב לו תשובה כזו, ולא את האמת שליחודי יש את הכח לפרוש ממה שאסור עליו. וא"ל הבעש"ט: "גיי זאג פאר א גוי וואס דאס א יוד איז". לימים כשסיפר זאת הרה"ק רבי ברוכל ז"ע סיים ואמר: ואני אומר "גיי זאג פאר יוד וואס דאס א יוד איז".

מיד כשסיים הראשון בסיפורו זו קפץ השני בהתרגשות ואמר, הלוא זהו ממש מש"כ רבינו הישמוח ישראל (פר' תולדות אות יב ותפארת שמואל שם אות ז') שפעם בא כ"ק אדמו"ר מאלכסנדר ז"ע אל הרה"ק רבי יעקב מראדזימין ז"ע אמר לו הרה"ק מראדזימין ז"ע בשם הרה"ק אדמוה"ז מווארקא ז"ע על הקושיה המפורסמת, מדוע ניתנו ברכות ליצחק ליעקב, בצורה שיעקב מתחזה לעשיו, ככתוב (בראשית כז, כג) "ולא הכירו, כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות ויברכהו"?

הטעים הרבי מווארקא ואמר, כי כל הברכות ומעשה אבות, סימן לבנים הם, והברכות ניתנו עד סוף כל הדורות. על כן, אילו ברך יצחק את

בערבו של יום חול פשוט עמוס יגיעות וטירדות התקבצו החסידים והסבו ב"שטיבל" משני צדיו

של שולחן ארוך, לסעודת מצוה. אחד אחד באו לכאן מבלי שנדברו ביניהם מראש. כפרפרים אל האור נמשכו אל המקום משיכה סמויה. לא היה צורך לשאול מה הביאם הנה ולאילו מטרה התאספו. האנשים היו פשוט מאוהבים ב"שטיבל" החסידי כעין שכתוב (תהלים כו, ח) "ד' אהבתי מעון ביתך". בית ד' היה ביתם. מלבד זאת חיפשו וניצלו כל עת מצוא שיכולים בו לשבת בצוותא, באהבה, באחוה וריעות, ולהתנער פורתא מהווי החיים האפורי והחומרי, שבו שרויים כולנו בגלל החטא הקדמון. התגעגעו והשתוקקו להתרומם מעט ולטעום עריבות ונועם חיים רוחניים.

השיחה נסובה היום אודות מעלת וגדולת יהודי "אשר לא ידע אנוש ערכה ונעלמה מעיני כל ח', מה רב טוב הצפון בנשמת האדם (מישראל) ומדותיו, אלקים זולתו יעשה למחכים לו..." (פרי הארץ כי תבוא).

כאן פתח הראשון בעובדא שמובא בספרי 'אדמור"ר' בית סלונים' שפעם אחת בא פריץ אחד אל מרן הבעש"ט ז"ע שסבל ממחלות קשות, כי ידע שהבעש"ט יש לו ידיעה בחכמת הרפואה, ובא ליטול ממנו עצה למחלותיו. וא"ל הבעש"ט כי מחלותיו נובעות מחמת ששקוע בעניינים מכוערים, ואם רוצה שישתלקו ממנו המחלות, עליו לפרוש מהכיעור ששקוע בו. ושאל הפריץ ממרן

מאמר מעשולב, להעיר ולעורר,
להעמיק ולהגביה מושגים

כה נשתלב השיחה האיכותי מענין לענין באותו ענין, כשמישהו בקצה השלחן נזכר זה עתה מדברי רבי צדוק הכהן ז"ל, וחשב שזה תאים מאוד לשיחה נעלה זו, וקרא בפניהם לשונו הק' של רבי צדוק: (פרי צדיק סוכות אות ט'): "שמענו בשם הבעל שם טוב זצללה"ה שאמר על עצמו שאם היה יודע בטח בעצמו שהוא מזרע אברהם יצחק ויעקב, והיינו שבשרש תולדתו הוא מקושר בקדושה היה הולך עם הכובע שלו מן הצד כנהוג מי שהוא שש ושמח בעצמו על כי הולך לבטח דרכו ולא יפחד משום דבר".

סיים החסיד: חזינו מזה דכל איש אפי' כבר הגיע להכרה אמיתית במעלת וגדולת יהודי כמו מורנו הבעש"ט ז"ל, הרי אפי' איש כמוהו התבטא שיתכן יותר הכרה במעלת וגדולת יהודי, ושוזה עצמו שהוא מגזע האבות הקדושים, מורה על מעמדו הגבוהה.

פתאום נשמע פעמון חזק, כל הקהל נרתעו לאחוריהם, אולם מיד התפשטה חיוך רב על פני כל החבורה, כשהבחינו שפעמון זה בא מהשעון שעל יד השלחן שהודיע לכל שנמצאים אנו כבר ב'חצות הלילה'..... אילולא צלצל זו, מי יודע עוד כמה שעות יתארכו החבורה כשכולם שואפים חיוזק, וכל מילה שיוצא מאותו שיח איכותי היא כאויר לנשימה. א

טעות ביד: משום שהיום ראה במו עיניו איך שרוטשילד מגביה מטבע של עשר אגורות... הן אמת שממונו נתרבה בעשר אגורות, הרי מציאות היא שמיליארד דולר ללא עשר אגורות הינם פחות ממיליארד דולר ועוד עשר אגורות - אולם ביחס לרכושו הגדול, עשר האגורות אינן נחשבות כלל. כך בחירת השי"ת בכלל ישראל, היא המעלה הנשגבה שיש לכל איש יהודי, למן הפחות ביותר ועד הגדול ביותר, וכל תוספת מעשים ומדרגות

אינם באים בחשבון מול עצם בחירה זו. אמנם ישנם כמה מדרגות שונות בקרב יהודים... ואין שיעור למדרגות בעבודת ה', אך כולן אינן נחשבות לעומת מעלת הבחירה שהיא גבוהה ביותר.

מיד סיים הישיש במשל זה, קפץ א' מפרחי החסידים וקרא בקול, עכשיו נתבהר לי ביתר שאת העובדא שראיתי זה עתה בספר 'שם משמאל' (פר' שמות שנת תרע"ז) שאירע אצל הגאון בעל אורים ותומים ז"ל, שפעם האזינו אחריו ושמעו שלא ברך ברכת 'שלא עשני גוי', ונשאל ע"ז, והשיב כי בקומו ממסתו ונזכר שהוא יהודי נתרש באהבה ובהגבהת הלב לשמים עד שלא עצר כח להמתין בברכת 'שלא עשני גוי' לאמרה בתוך סדר הברכה, ואמרה תיכף.

המסוגלים לבטא אפס קצוה ממעלת ישראל, כי נשגבה מאוד.

קמעא קמעא החל מצחו של הזקן הישיש להתקמט, נהרה התפשטה בקלסתרו, ניכר היה לעין כל שיש לו דבר מעניינת לשתף עם המסובין, סקרנותם של המסובים נמשכה אל מחשבותיו, עד שמעצמו אכן פסק הישיש את השקט והחל לשאת את משלו, בהזדמנות זו חזר על המשל של הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל משגיח ישיבת חידושי הר"ם (מסילות גד עמ' עו) שהסביר בדברים נעימים, דהנה כולם מברכים בבוקר 'שלא עשני גוי', למן היהודי הפשוט ביותר ועד הצדיק הגדול ביותר, וברכה שמודים בה להשי"ת, הרי צריכה להיות בשמחה, כי איזה טעם יש כשמודים על טובה, בפנים נפולות. ולכא' יפלא, וכי זה מה שיש לצדיק להודות, על שאיננו גוי, ועוד להיות שמח בכך, הרי יכול הוא להודות על מדרגות גבוהות! ומה הרבותא אצלו בזה שאינו גוי.

אבל האמת - המשיך רבי גד'ל - דקושיא מעיקרא ליתא, וקושיא זו יסודה בחוסר הכרה, במעלת היהודי, וכלומר: שהמרחק שיש בין יהודי - ואפי' הפשוט ביותר - לבין גוי - ואפי' הטוב ביותר - הוא רב לאין שיעור, מן המרחק שיש בין היהודי הטוב ביותר לבין היהודי הפשוט ביותר. על כן גם הצדיק מודה בשמחה על הענין הגדול ביותר, 'שלא עשני גוי', כי כל חילוקי מדרגות בין יהודי ליהודי, בטלים לגבי עצם היותו יהודי.

והרי זה דומה כאותו חבר ששח באזני חבירו כי יש לו לרוטשילד כך וכך מיליארדי דולר, והחבר השיבו כי

ואני אומר "גוי" ואג פאר יוד וואס דאס יוד איז

ה"שטאטישע שוהל"
בעיר אלכסנדר

פרק זה היא מהספר
תפארת ישראל החדש והמפני'
נערך ע"י מו"ה מנחם מענדל ווייסברוד הי"ו

הפאר קדשים

הגאונים הצדיקים
ששימשו כרונות
בעיד אלכסנדר

"דא וועט זיין איין

אויסגעטרעטענער וועג

פאר חסידים"

ל

אדזש. העיר השנייה בגודלה במדינת פולין, לה גם הקהילה היהודית השנייה בגודלה במדינה ואולי אף בכל אירופא, לא תמיד נראתה כך. עם פרוץ השואה מנתה האוכלוסיה היהודית בעיר מאות אלפי נפשות, אולם כמאה וחמשים שנה לפני כן התגוררו בה כמאתים נפשות בלבד, כאשר מתוכם היו אך מנין יהודים.

באותם הימים עבר במקום כבוד קדושת מרגא הרבי ר' בונם מפרשיסחא ז"ע עם סגל חבורתו, פנה הרבי אל בני לווייתו ואמר להם ברוח קדשו: "דא וועט אמאל זיין א פרנסה שטאט פאר יודען" המשיך הרבי הקדוש עם תלמידיו בדרכו, וכאשר חלפו על פני היער הסמוך, שם הוקמה לימים העיירה "אלכסנדר", התבטא שוב הרבי את אשר חזה ברוח נבואתו ואמר:

"דא וועט זיין איין אויסגעטרעטענער וועג פאר חסידים".

מדשן ביתו פון דער "פשיסחער
חיידער". זו הדרך וזו העיר.

הרבנות באלכסנדר

"א פארציטישער רב". תואר
של כבוד זה, אשר נשמע מפי זקני
החסידים וגדולי הצדיקים, לא בא
בחלל ריק. אין זה עוד כינוי. הכוונה
היא אכן לאותו רב ומרא דאתרא
מדורות קודמים, אז נתבצר לרבנים
מעמד רב-משקל ובעל השפעה
גדולה מאד. ליחיד ולציבור, לכלל
ולפרט.

הרב דמתא שימש כדמות
מרכזית בחייה של כל קהלה
קדושה. הן כלפי פנים, עניני הכלל
היו נקבעים ומתנהלים על ידו,
והן כלפי חוץ היה הרב המוציא
ומביא בכל צרכי הקהלה. ובאותה
עת שהיה לעדתו רועה נאמן, היה
ג"כ מורה דרך רוחני ואב-רחמן
לכל יחיד מן הרבים. ובהיות ובני
הקהילה ידעו שרבע הוא איש
מורם מעם, מקדיש כל ימי חייו
לתורה ועבודה לשמה ומסור בכל
לבו ונפשו לבני עירו, חלקו לו את
הכבוד הראוי ויראת הכבוד כלפיו
היתה גדולה מאד והשפעתו עליהם
ועל דרכי חייהם היתה ללא גבול.
ואם כך היתה מנת חלקם של
מרבית הרבנים שבכל הערים
והעיירות הרבים שבפולין עד
להכחדתם בימי עברה וזעם, היו
אחדים מגדולי הרבנים ומנהיגי
העדה במדינה בגודל קדושתם
וגדלם בתורה וביראה, אשר
השפעתם חרגה בהרבה ממסגרת
קהילתם והגיעה למרחקים. לעתים
קרובות היה רב גדול באופן רשמי
מרא דאתרא של עיירה קטנה,

פחות משני יובלות עברו מאותו
יום בו חלף הרבי הגדול והקדוש על
פני אותם המקומות, ודבר ד' אשר
היה בפיהו הוכח לרבים ונראה
לעין כל. אכן, זכתה העיר לאדוש
לספק פרנסה לרבבות יהודים
אשר מצאו בה את מקור כלכלתם,

עיר אלכסנדר לפני המלחמה

עסקי הטקסטיל הרבים שנתברכה
בהם העיר הזינו את נפשותיהם
העטופות ברעב של יהודי פולין,
אשר רבים מהם אף מצאו בה
כר פורה להתעשר ולעשות חיל
בעסקיהם המסועפים.

והעיר הסמוכה, אלכסנדר העיר
הגדולה לאלקים, ממנה ניוזנו
הנשמות. אכן, זכתה העיר והיתה
לדרך סלולה וכבושה לרבבות
החסידים אשר באו בשעריה.
עד ליום זה, כאשר בעוונותינו
ועוונות אבותינו נהפכה העיר לבזה
ולמרמס, אבל הדרך עודנה סלולה.
תחילת דרכה באותה נבואה
שמימית של קודש הקדשים, בצלו
של אותו אילן הגדול, אילנא דחיי.
מאותו עדן יצא הנהר להשקות
הצמאים מן המים החיים ולהרוות

ספה"ק בית יעקב עה"ת

כל הרבנים ששימשו בה מעולם היו אנשי השם ויחידי סגולה שבמדינה.

ספר חשבה לטובה - בו נלקטו דברי תורתו של הרה"ק הרב"ר העניך מאלכסנדר ז"ע

והשי"ת נתן חני בעיניו ולמד עמי לבדי בלילה מלבד השעורים כסדרן אשר היה למד עם כל בחירי חמד בני הישיבה."

ואת משנת החסידות קנה אצל רבותיו הקדושים, מרן היהודי הקדוש ותלמידו הרבי ר' בונם מפרשיסחא, מרן אדמו"ר הק' הזקן מווארקא והרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר, זצלה"ה ז"ע, אליהם רמז בהמשך ההקדמה: "... ואח"כ זכיתי ונכנסתי לפני ולפנים ולהתאבק בעפר רגלי חכמים ונבונים, צדיקי וחסידי עליונים, אנשי השם בעלי מופת אשר היו בימים ההם, וזכיתי להסתופף בצלם צל החכמה והמדע וינקתי דבש חכמתם ושדי תבונתם, ותאורנה עיני לעלות במסלה העולה בית אל התורה והעבודה..." בהסכמתו הנלהבת לספר "בית יעקב" כותב רבינו הק' בעל ישמח ישראל ז"ע על החיבור ועל מחברו כדברים האלה: "כתבי קודש מכבוד הרב המאור הגדול הצדיק המפורסם בר אבהן טבין וקדישין חסידא ופרישא כקש"ת מו"ה ר' יעקב אהרן זצלה"ה, אשר שימש בכתר הרבנות בכמה קהלות ובאחרית ימיו היה אב"ד דקהלתינו שנים רבות, ומפורסם לצדיק חסיד ונעלה". "וראיתי בהכתבים האלה דברים היוצאים ממקור מים חיים, ממקום קדוש יהלכו מוריו ורבותיו גאונים צדיקים מפורסמים אשר בצלם הסתופף כ"ק בעל המחבר, וגם דבריו הקדושים המה מלהבים לבות בני ישראל לתורה ועבודה, ודברים כאלה המה רפאות תעלה לנפשות בני ישראל".

גם אדמו"ר הרה"ק רבי מנחם מאמשינאו ז"ע יצא מגדרו בהסכמתו, וזה לשון קדשו: "הן

ובכל זאת היתה השפעתו ענקית והיה לאחד ממורי הדרך של כל בני המדינה ומחוצה לה, למרות שמטעמים אשר עמם נשארו יושבים בעיירתם הקטנה ונקראו על שמם, רב דעיירה פלונית.

הדברים האלו נכונים במיוחד לגבי רבני העיר אלכסנדר כל הרבנים ששימשו בה מעולם היו אנשי השם ויחידי סגולה שבמדינה. גם בזה נתברכה אותה העיר שהיתה "איין אויסגעטרעטענער וועג פאר חסידים", קרית מלך רב.

הגה"ק בעל בית יעקב זי"ע

כרבה הראשון שימש הגה"ק כקש"ת רבי יעקב אהרן יאנאווסקי זצלה"ה, מחבר ספר "בית יעקב" על התורה. (י"ל מחדש ברוב פאר והדר בשנת תשע"ד, ושוב שנית מוגה ומתוקן בשנה זו, ע"י הגה"ח רבי ירחמיאל זינגער שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה). גדול בתורה ונשגב בחסידות, כאשר למד וקיבל מרבותיו הק' נב"מ. את תורתו בנגלה קיבל מרבו המובהק הגאון הק' הר"ב "חווה דעת", כאשר כתב בהקדמה לספרו: "יתברך ה'בורא וישתבח ה'יוצר על הטוב אשר גמלני ואין טוב אלא תורה היא עץ חיים לנו, ומה טוב חלקי ומה נעים גורלי אשר שם חלקי מיושבי בית המדרש, ובחסדו הגדול אשר גבר עלי הביאני להיות מתלמידי מורי הרב הגאון הגדול רשכב"ה כקש"ת מו"ה יעקב זצלה"ה האבד"ק ליסא ושמשתי ולמדתי אצלו שנים רבות ושאבתי ממעייני הישועה מעייני חכמתו,

כראש העדה הק' אחר פטירת הגה"ק הרי"מ מגור זצלה"ה זי"ע, בכ"ג אדר תרכ"ו. בימיו היתה לאלכסנדר עדנה, המוני החסידים שבאו מכל עבר להקביל את פני קדשו מילאו את מבואותיה, בתורתם ועבודתם הוסיפו לקדש את שמה ולרומם את רוחה.

מטל ילדותו ושחרית ימיו נק הרה"ק רבי העניך מתורתו יראתו וקדושתו של מרנא הרבי ר' בונם זצלה"ה זי"ע. על אותם ימים הראשונים אשר עשה בצל האילן הגדול וחבורתו הקדושה, סיפר פעם מרן רבינו הק' הישמח ישראל זצלה"ה זי"ע כן: אחר שהתחתן הרה"ק רבי העניך זצ"ל ישב סמוך על שלחן חותנו בעיר פרשיסחא, ביקש חותנו מרבינו הק' הרבי ר' בונם זי"ע שיתן לו אחד מתלמידיו שילמוד שיעור עם חתנו רבי העניך, הרבי ר' בונם הציע לו את תלמידו הרה"ק ר' יעקב ארי' זצ"ל שאח"כ היה הרבי מראדזמין, ורבי העניך אכן למד אצלו.

כעבור זמן, שאל הרבי ר' בונם את חותנו של רבי העניך אם הוא מרוצה מהמלמד שמסר עבור חתנו, ענה לו כי רבי יעקב ארי' מתפלל כל היום והוא לא רואה שילמוד עם חתנו. כשבא הרבי מראדזמין להרבי ר' בונם שאל אותו למה לא לומד עם רבי העניך, כי חותנו אמר שאתה מתפלל כל היום ולא לומד אותו. אמר הרה"ק ר' העניך: מה עשה הרבי מראדזמין? לימד אותי גם כן להתפלל, והתפללנו שנינו. מדי דברו ביקרת העבודה

התמימה כפי שלמדוה בבית מדרשה של פרשיסחא, חביב היה על כ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה זי"ע לחזור על מרגניתא טבא אשר נשמעה מפי אותו צדיק: פעם

מצבת קדשו של הרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע

אמת כי מעודי לא נתתי הסכמה על ספר, אך מחמת כי דכירנא כד הוינא טליא גודל אהבת כבוד אאמו"ר הרה"ק [רבי יעקב דוד] זצלה"ה אל כבוד הרב המחבר זצ"ל, הנני מחויב בדבר לסייע לדבר מצוה רבה הלזו. וראיתי בהספר הזה דברים יקרים מתוקים מדבש ונופת צופים, מלאים יראת שמים וחסידות על כל גדותיו". אל ה"אהל" שהוקם על קברו בבית החיים באלכסנדר נהרו תמיד המונים להתפלל, והניחו שם "קוויטלעך" לבקש רחמי שמים בזכותו.

הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע

אחר פטירתו של הרה"ק בעל בית יעקב השיתו בני העיר את עטרת הרבנות על ראש אדמו"ר הרה"ק רבי חנוך העניך הכהן [שאטאן] זצלה"ה, אשר הוכתר

נאשר שמע זאת
הרה"ק רבי העניך
זצ"ל, אמר: און
יען זאג, נישט
קיינ גביר, נישט
קיינ תלמיד חכם,
דאך איין עניו...

מקום אחיו. בהיותו עניו מופלג ומצניע לכת סירב מקודם לקבל עליו הנהגת העדה, ורק אחרי שחזקו עליו ביותר הפצרות המוני החסידים שנשארו כיתומים בלי אב, ובראשם מגדולי הרבנים ובני עליה, נענה להפצרתם. עם זאת, את משרת הרבנות בעיר, בשום אופן לא הסכים לקבל עליו.

תושבי אלכסנדר שמו אז את נזר הרבנות, בהסכמת והמלצת רבינו הק', על ראש חתנו כבנו, האי גברא רבא חסידא ופרישא הגדול מאחיו, הגאון הצדיק רבי יצחק מאיר זינגער זצ"ל. הוא הגבר אשר נטל מכל חמודות עשר ידות, עטרת תפארת בכתרה של חצר הקודש, לו דומיה תהלה ביושבו על כסא רם ונישא בעיר מלוכה, ובך חותמין, בו נסתיימה השושלת המפוארת של רבני העיר.

עליו ועל תולדות ימי כהונתו כאב"ד אלכסנדר ראה להלן בקובץ זה במאמר מיוחד, עמוד 26. א

אהל החדש שהוקם על מצבת קדשו של הרה"ק הרבי ר' העני"ז ז"ע

מושבו וכס נשיאותו מפילץ וקבע את משכן קדשו בינותם. שוב היתה אלכסנדר מוקד עליה לרגל לרבים הצמאים לדבר ד'. שוב שימשה אלכסנדר כאושפזיכן לשכינה. ומכאן ואילך, עד עלות הכורת על יהדות פולין המעטירה, שוב לא הוסר עדיה מעליה, עד ליום אחרון ה' כסא הרבנות בעיר הגדולה לאלקים ביד עבדיו הנאמנים רבותינו הק'.

כאשר נסתלק מרן אדמו"ר הזקן זי"ע ביום י"ד שבט תרנ"ד, דבקה עדת החסידים הגדולה בבנו ממלא מקומו רבינו הק' בעל ישמח ישראל, שהוכתר גם כרב דמתא, וגם הוא, כאביו הקדוש, היו ענווים לראשו שני הכתרים, "כתר תורה" ו"כתר מלכות".

בכל עת, אפילו ביום חול פשוט, המתינו ליד פתח חדרו של רבינו הישמח ישראל מאות יהודים, שציפו להיכנס אל רבינו ולבקש עצתו וברכתו, בעיקר חסידים ספוגי בינה, מבני תשחורת עד ישישים, ששאפו לקבל ממנו הדרכה בעבודת ה'. הצפיפות בכניסה לחדרו המיוחד היתה חזיון תמידי. בפרט בפרוס שבת ויום-טוב, כשהגיעו חסידים לאלפים לאלכסנדר. אולם עם זאת ידעו כולם על הוראת הרבי, שכל אימת שמגיע יהודי מתושבי העיר כדי לשאול "שאלה" באיסור-והיתר או בכל בעיה אחרת, צריכים ליתן לו זכות קדימה ליכנס ראשון אל הקודש פנימה.

ביום כ"ט טבת שנת תר"ע, כשעלתה לגזי מרומים נשמתו הטהורה של רבינו הק' בעל ישמח ישראל, דבקה עדת החסידים באחיו רבינו הק' בעל תפארת שמואל, וקיבלוהו לאדמו"ר וממלא

אחת הגיע הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל לקאצק, להחזיר משם את בנו הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע, והבחין כיצד החסידים סובבים את אחד המורמים מעם. ניגש אליהם ושאלם מי הוא זה ומה טיבו. האם תלמיד חכם האיש. השיבוהו, לא. האם הוא גביר, המשיך לשאול. שוב השיבוהו, לא. נענה אחד מן החבורה, כי זה האיש 'עניו' הוא.

תמה הגאון רבי שלמה זצ"ל ואמר: נישט קיין תלמיד חכם, נישט קיין גביר, זאל ער נאך זיין א בעל גאווה אויך...?! כאשר שמע זאת הרה"ק רבי העני"ז זצ"ל, אמר: און יעך זאג, נישט קיין גביר, נישט קיין תלמיד חכם, דאך איין עניו... [כלומר, גם האדם שאינו גביר ואינו תלמיד חכם, עדיין יש לו מה להשלים את נפשו במדת ענוה ולהכיר באפסיות ערכו].

רבי העני"ז שימש ברבנות דמתא עד ח"י אדר תר"ל, הוא יום הסתלקותו לחי עלמין. כבוד גדול עשו לו במותו וגם הוא נטמן בבית החיים בעיר, כאשר אל ה'אהל' אשר הציבו על קברו באו בני העיר ומכל הגלילות, בתפלה ובתחנונים להפקד בדבר ישועה ורחמים בזכות הצדיק הטמון שם.

רבתינו הקדושים מאלכסנדר צללה"ה זי"ע

כשבע שנים לאחר מכן, בשנת תרל"ז, שוב ענדה אלכסנדר עטרה לראשה. עטרת תפארת ישראל, כ"ק מרן אדמו"ר הזקן זי"ע, נענה לבקשות והפצרות בני העיר אלכסנדר אשר קבלו עליהם מרותו באהבה רבה, העתיק מקום

הכנה לתורה

אלמלא הקב"ה עוזרו

אם אמנם כי לימוד התורה צריך הכנה וקדושה וטהרה, וכד"א (ירמ' ד', ג') 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', כמו הזורע שחורש מקודם ומסיר כל האבנים והקוצים והפסולת שלא יתערבו בהזריעה, וגם החרושה מרכז העפר, כן ההכנה לתורה ומצות צריך להיות מקודם שיורכך את לבו לב האבן, כדמות חרישה שמרכך את הקרקע.

אבל ההכנה היא רק אם יודע היטב שהכל הוא בכח ד' ובעזרתו ית"ש, ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו (סוכה נב:), וממילא אף אם הכין א"ע בעבודה ויגיעה רבה יודע הוא שגם זה הוא בכח הקב"ה, ממילא השגת התורה שלו חנם הוא, כי הוא לא עשה כלום. וזה כוונת המדרש מה אלו חנם לכל באי העולם. וזה שאחז"ל (מגילה ו' ע"ב) יגעתי ומצאתי תאמין, ר"ל אם לאחר יגיעה יודע שהכל הוא אצלו בבחינת מציאה בלי עבודתו אז תאמין לו שמצא².

ישמח ישראל, במדבר אות ד'

תשובה

אמת הוא שע"י התורה הקדושה, אם לומדים אותה בקדושה ובטהרה, נוכל לבוא ע"י למעלות גדולות ונשגבות, ולהעלות גם הארציות לד', אמנם לאו כ"א זוכה ללמוד בקדושה ובטהרה, וללימוד התורה צריך הכנה ותשובה, וכמבואר בסה"ק ע"פ (ירמ' ד', ג') 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', וחלילה בלא תשובה הוא בבחינת 'ולרשע אמר וגו' (תהלים נ', טז).

ומרע"ה בהוספת יום אחד מדעתו, והסכים הקב"ה על ידו, הראה לנו שכאשר כ"א מ ישראל יטהר לבו ויכין א"ע בהכנה דרבה, ורק עפ"י התורה אשר יורו, כי גם מרע"ה דרש דרש עיי"ז ולא בשכלו, בזה ימשיך ע"ע אור קדושה לזכות לאור התורה מצד המקבל, ואז יתגלה עליו, אף שמצד הנותן ה' ראוי להיות הדבר קודם.

ואף כי ע"י ההכנה דרבה המה לומדים מועט, אעפ"כ יקר בעיני ד' הכנתם, כאשר ה' יקר בעיני ד' ההוספה אף שאיחרו יום אחד מקבלת התורה¹.

ישמח ישראל, שבועות אות יג

1) הגה"ח רבי יחיאל מיכל גלסטר זצ"ל כותב בקובץ בית שמואל (ח"א סימן יד) בשם רבינו הישמח ישראל ז"ע שהסביר פעם את הפסוק (ירמיה ד', ג') 'נירו לכם ניר ואל תזרעו לקוצים', וכה היו דבריו: "הרופאים כותבים את המירשמים (ריצעפטען) בלשון לטיני שאנחנו איננו מבינים, יען כי עיקר תנאי התרופה הוא שיהיה נעשה בקינן גדול ואז תשפיע הרפואה, ואם היו כותבים בלשון המדינה היה כל אחד עושה לעצמו את התרופה ולא היה נעשה בנקיין רב כמו שצריך להיות ולא היה משפיע כלל. "כמו"כ כדי שהתורה תהיה בטהרה, ואז יהיה סמא דחיי ויפעל אצלו, צריך קודם שמתחיל ללמוד לעשות תשובה שלימה".

2) רבינו הישמח ישראל מוסיף שם, דאל תקשה מדברי המדרש (במד"ר א, ו) מה אלו חנם כך ד"ת חנם, והרי אם צריך הכנה הרי אין זה נקרא חנם, ומתריץ: "ענין חנם הוא מה שאין צריך המקבל להוציא הוצאות ולשלם מחירה, והנותן אינו מחויב ליתן המתנה, זה נקרא חנם, וכאשר האדם צמא מאוד למים ונפקחו עיניו ורואה באר מים חיים ושותה ממנו, הוא מרגיש חסדי הש"י שהזמין לו מים חיים חנם, ובלא טורחו ועבודתו ישתה לצמאו, כן אם האדם מבין שמצדו א"א לו להשיג שום השגה בתורה, רק מה שחננו ד' מתנת חנם הוא הדעת, אבל מצד עצמו אין לו כלום, בבחינת סיהרא

לקט מאמרי
רבוה"ק על
עניני לימוד
התורה בתוס'
הערות וציונים

מדות תורניות

דברי כ"ק מרן אאמ"ר זצלה"ה זי"ע
הכ"מ על דברי מדרש רבה (שמות כח,
א) 'בשעה שעלה משה למרום בקשו
מלאכי השרת לפגוע במשה עשה בו
הקב"ה קלסטורין של פניו של משה
דומה לאברהם אמר להם הקב"ה אי
אתם מתביישין הימנו לא זה הוא
שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו,
עיין שם בארוכה דברי המדרש.

הפ' הוא דהקב"ה השיבם בזה
תשובה נצחת, שלא להם ראוי ליתן
התורה רק לישראל, דהתורה ראוי
להתן לבעלי מדות טובות, ושיש להם
מדות תורניות, וזה אין בכך המלאכים,
וישנו בישראל, כשאתם ירדתם לתוך
ביתו קיבל אתכם בסבר פנים יפות,
ונתן לכם לאכול, בדרך הכנסת אורחים
בספ"י ובשמחה רבה, ואתם כשבא
בו"ד למרום אליכם תקנאו בו ותירצו
לפגוע בו, מזה ניכר שאין בכך כח מדות
התורניות, ולזה אין ראוי לכם התורה,
ולית לכם שייכות בגוה, עכ"ד הקדושים

ישמח ישראל, פר' וירא אות א'

נבלעת באיברי

נודע שקודם כל עשית המצוה וקודם
הלימוד נחוץ מאוד הכנה ותשובה,
וכש"כ (ירמ' ד', ג') 'נירו לכם ניר ואל
תזרעו אל קוצים', כמו הזרע שחורש
מקודם ומסיר מהשדה כל האבנים
והקוצים והפסולת שלא יתערבו
בהזריעה, וגם החרישה מרכז העפר,
כן צריך להיות מקודם הכנה לתורה

שבועות הספירה, ומה גם אחר ר"ח
שקרבו לפני הר סיני, ויחדו לבם לאחד,
והי' יכול לעלות על דעת איזה מישראל
שהכין את עצמו לקבלת התורה, לזאת
הראה להם הקב"ה שכל עבודת האדם
והכנתו הוא אין, ובלעדי עזרתו אין
עזרה, וישנו וערבה להם שנתם ונתבטל
כל הכנתם.

וזה 'יוצא משה את העם' (שמות
י"ט, י"ז) בע"כ, שלא מדעתם והכנתם,
רק קבלו התורה חנם בלא שום הכנה
שלכם, למען יראו וידעו כי רק מתנת
חנם הוא. ותכלית ההכנה הוא שנדע
מך ערכינו ושפלותינו, וכמאמר מרן
הגאון"ק מביאלע זצלה"ה זי"ע 'אפר
כירה מוכן הוא' (ביצה ב'), שעיקר
הכנה הוא שידע שהוא עפר³.

ישמח ישראל, שבועות אות יז

אחדות

צריך כל אחד ואחד לחבר עם חבריו
באהבה ובאחוה ובריעות, ויבטלו כולם
יחד כל הלבבות לשם, לעבדו מאהבתו
העצומה, ולא להתכבד בקלון חבריו,

ולמצוות, שייכין א"ע בהכנה דרבה ויבער
הפסולת ויכניע הרע מקודם, וכמו"ש
דהע"ה (תהלים ל"ד, ט"ו) 'סור מרע
ועשה טוב', שבתחילה יכניע ויסיר הרע
ואח"כ ילמוד תוה"ק בקדושה ובטהרה.
וע"י לימוד כזה זוכה שנזדכך אבריו
ונעשה כלי מוכשר וטהור לקבלת טהרת
הקודש, ושיהי' נבלעת באבריו, וכל
אבריו נעשים מרכבה לשכינה ולא יעשו
דבר זולת רצון השיל"ת.

ישמח ישראל, ויגש אות י'

מתנת חנם

אמרנו על דברי המדרש חזית (א', נ"ו),
ובפרקי דר"א פ' מ"א, ע"ש) שהיו ישראל
ישנים לבלי קבלת התורה וערבה להם
שנתם והוצרך משה לעוררם ולהוציאם
בע"כ, ודברי המדרש יפלא כי הדור דעה
אחרי כל הראיות והשגות לא היו יכולים
להתאפק משינה, ונודע שהקדושת לוי
לא הי' ישן לבלי א' של סוכות כי הי'
יושב ומצפה בכליון עינים שיאיר אור
השחר לקיים מצות נטילת ארבע מינים
אך תיבת בע"כ הוא הפירוש שלא
מדעתו, כאשר ישראל הכינו א"ע בששה

דלית לה מגרמה כלום (זה"ק ח"א רמ"ט ע"ב ע"ש), וכמו"ש המחברים כי גוף הלבנה היא רק חתיכה שחורה ולטושה ומקבלת אור
מהשמש, אז בלי ספק לא יתגאה ח"ו בתורתו, ואז התורה שורה במקום נמוך".

(3) הגה"ק מקוויגלוב זי"ע (ארץ צבי, פר' אמור עמ' קנב) כותב: 'תספרו חמישים יום. הקשו התוס' והרא"ש שהא אין סופרין רק מ"ט יום
'ונראה לפי מה ששמעתי בשם הרה"ק החי' הרי"ם זצ"ל מגור על מאמר הגמ' (ר"ה כא) 'חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם
ניתנו למשה, חסר אחד'. והי' לו לומר מ"ט ניתנו למשה, ופירש שכולם ניתנו למשה, אפי' שער הני, אך דזה עצמו הוא שער הני, לידע
שחסר אחד, שאפי' אחד אין לו, ועדיין עומד בחוץ לגמרי, עכד"ק.

וע"כ בכל יום מימי הספירה סופרים השער שנכנסין בו, ביום א' שער ראשון, וביום ב' שער השני וכו', עד מ"ט, אבל בהגיע יום
החמישים שבו נכנסים לשער הני, אז יודעים שעדיין לא נכנסו כלל, ממילא אי אפשר לספור עוד.

"זה עצמו מה שאין סופרים נחשב כספירה, ומראים בזה שמרגישים שעדיין לא נכנסו כלום, זה עצמו הוא שער הני."

אדרבא חבירו ישא חן בעיניו, ועי"ז מתקנים העולם, ונקראת עולם התיקון. וזה ה' הכנה לקבלת התורה"ק כמשמח"ל (ויק"ר ט', ט') כיון שבאו כולם להר סיני נעשו כולם חני' אחת אמר הקב"ה הרי השעה שאני נותן התורה

לבני, וזה שנא' (שמות י"ט, ב') ויחן, ופי' כ"ק איתן אדמו"ר הזקן מוהר"י מווארקא זצלה"ה שכל אחד ואחד ה' לו חן בעיני חבירו, ועי"ז היו זוכים לקבלת התורה"ק⁴.

ישמח ישראל, לך לך אות ח'

המאור שבה

לברוח אל התורה

יש להרחיב הביאור במש"כ בסה"ק שקודם כל עשיית מצו' וקודם לימוד התורה, נחוץ מאוד להרהר בתשובה בבחי' 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', (ירמ' ד') ולא יהי' בבחי' 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ') ובזה ירגיז וינצח היצה"ה, ואם לא עלתה בידו ולא יכול לו, עכ"פ יעסוק בתורה, ולא ימתין עד שיתקן

הכל ואח"כ ילמוד, כי שומר רוח לא יזרע.

וכמבואר בסה"ק למשל אם יהי' מי במלחמה ויקום עליו שונאו ויכנו באחד מאיבריו, וצריך לתחבושת ורטי' על בשרו, לא יעשה זאת באותו מקום ששונאו שם, אלא ימלט נפשו כצפור מפח יקוש ויברח עד מהרה, ולא ישגיח במכתו האנושה, עד בואו למקום מנוחה, ואז יניח הרטי' לרפאות מכתו.

אל יתייאש

עפ"י מאה"כ (ירמ' ד', ג') 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', דהנה לפני כל לימוד התורה"ק נחוץ מאוד להרהר בתשובה, ולהסיר מעליו כל הלבושים החשוכים המכסים שיוכל לדבק נפשו אל שורשו, וזה 'נירו לכם ניר ואל תזרעו לקוצים', שלא יהי' מעורב פסולת ויצמח קוצים, כי מי שלומד ואינו מקיים עונשו

תפארת שמואל, ויגש אות יב

4) ראה עוד בשם משמואל (במדבר, תרעב): "במתן תורה, כתיב 'ויחן שם ישראל', וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה אמר בשם הרה"ק מהר"י מווארקא זצלה"ה שלשון 'ויחן' הוא לשון חן שדרכו של חברו מצא חן בעיניו, וזה ה' עוד ברח".

"אך יש לומר דאף דלכאורה דבר גדול הוא מאד שדרכו של חברו ישא חן בעיניו כי אין דעותיהם של בני אדם שוות, מ"מ בהעמיק על הדבר עוד יש מעלה גדולה מזו, והיינו לאהוב לכל איש ישראל אף כשדרכו לא מצא חן בעיניו אחרי שידוע מטרט כוונתו שהיא לטוב אף שתועה מדרך השכל, שבאם דרכו מצא חן בעיניו אין כ"כ רבנותא, ופן בשום פעם לא יכשר דרכו בעיניו תיפסק ההתאחדות, אבל כשמתאחד עמו בשביל מטרט כוונתו הוא קשר של קיימא.

"ובאמת שזהו דרך לבוא לאהוב את כל איש ישראל כי הכל חפצים ליראה את שמך אלא ששאר שבעיסה מעכב, וכשיתקיים (ויאל 'והדחתיו אל ארץ צי' ושממה' ישובו כולם לתחת כנפיו יתברך, וכולם יתקנו, מאחר שכל ישראל בפנימיותם טובים.

5) אמר הגה"ח רבי גדל' אייזנר זצ"ל משגיח ישיבת חידושי הרי"ם (מסילות גד עמ' קא): "בהעדר האור המאיר בלבו של אדם, נדמה שישנם כ"כ הרבה דברים שצריך לעבוד עליהם, עד שהראש מתחיל לכאוב רק מן המחשבה אודותם, אך האמת שכל הענינים קשורים בדבר אחד.

"כאותו מעשה באורח שבה לעיירה קטנה בעת קור וכפור גדול, וכאשר הגיע לאכסניה רועד מקור, ביקש לשתות חלב חם. ענו לו שהיום אין חלב כיון שבילילה האחרון נפטר החלבן ל"ע. אם כן, אמה, אלך לבית הכנסת להתפלל ואחר התפלה אשוב לאכסניה לאכול דבר מה. אמרו לו שהיום הביהכנ"ס נעול, כי שמש הביהכנ"ס נפטר ל"ע בלילה האחרון. התפלל איפוא באכסניה ולאחר מכן היטב עצמו לנוח במטה, להתכסות בשמיכה להתחמם קצת, וביקש מבעל האכסניה להכין עבורו ארוחה בשרית, כי כבר כמה ימים שלא אכל כראוי. אמר לו שאין היום באפשרות לקנות בשר כיון שהמנקה נפטר הלילה לבית עולמו ל"ע. נתמלא האורח פליאה על הקורה בעיירה, נטל את חבילתו ונפטר מבעל האכסניה ללכת מהר לדרכו.

"עצרו בעל האכסניה ושאלו, ר' איד, מדוע הינכם רצים? השיב האורח, השל"ה הק' אומר שכאשר יש דבר או מגיפה בעיר יש לברוח משם ולא לסמוך על הנס. הרי מתחוללת כאן מגיפה, מתוך מנין יהודים הגרים בעיירה נפטרו שלשה יהודים בלילה אחד?! אמר לו בעל האכסניה, תנוח דעתך, אין אלו שלשה אלא אחד, הוא השמש הוא החלבן והוא המנקה...

"כך בנוגע לכל הענינים העומדים לנגד עיני האדם בעבודת קונו, שורש אחד להם וקשורים זה בזה. אולם כאשר מתחילים לעסוק בתורה, והלב מתמלא בחכמה, מאיר אור התורה את הכל".

שלא יוכל להשיגו, וכמו שאמר קין גדול עוני מנשוא' (בראשית ד', יג), וכי גדול העון של הבעל תכלית, מהנשוא עון, שהוא בלתי בעל תכלית.

וע"י אמונתו בד' ובתורתו אף בעוה"ז בעת החשכות, זוכה שטל תורה מחייהו, שנותן ומשפיע חיות מלעילא להאיברים.

ישמח ישראל, פר' כי תבוא אות ג'

חמור ממי שלא למד כל עיקר, כמאחז"ל (במד"ר ז', ד'), וצריך מקודם להסיר הרע ואח"כ יעשה טוב.

ועכ"ז אף מי שלא הכין א"ע בתשובה מקודם שלמד כראוי, שלא יוכל להכין א"ע מרוב חטאיו ופשעיו, על ידי שידע שפגם בתוה"ק ובחיות של כל העולמות, אעפ"כ בל יתייאש א"ע, וישים בטחונו במקור הרחמים ויאמין בד' שהוא בלתי בעל תכלית, ושלא נמצא מקום גבוה

לשמה

התנאי ללימוד התורה לשמה

פעם נגש אברך אחד אל רבינו הישמח ישראל זי"ע עם קוויטל והזכיר בהקוויטל שייזכה ללמוד תורה לשמה, וא"ל: "ידוע אתה הכנה לזה, במה שמוכשר לזה, אנו מבקשים בכל יום ויום 'ונהי' כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה', בתחלה צריך להיות 'מידעי שמך', מדארף וויסען אין איבערשטנט נאמען, און וועמינס תורה דאס איז, מדארף זיך מחבר זיין מיט כביכול, 'דעת' היא התחברות, ובזה זוכה לתורה לשמה"⁶.

תפארת ישראל, אות רפז

לחם עצלות

כשאדם לומד התורה הקדושה לכבוד המדומה ולפניות וגיאאות ח"ו אז נקראת 'לחם עצלות', לחם כזאת לא

מיחד יחודים

במדבר (ז', א') א"ר יודן כל מי ששומע בקול של תורה בעוה"ז זוכה לשמוע באותו קול שכתוב בו (ירמי' לג, יא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה'.

והמגיד הק' מקאזניץ זצללה"ה זי"ע בס' עבוי" (פ"ז ד"ה והי') ביאר דר"י מרמז לנו דיש צדיקים ות"ח ויודעים סודות' ורמזי', אשר כל ענין וענין מרמז על איזה יחוד גדול וקדוש אשר לזה לאו כל אדם זוכה, ואפ"ה צריך לעסוק

תאכל, הנפש הקדושה אין לה מאומה מתורה כזאת, כי לא תגרום בזה נחת רוח להבוי"ש כאשר עם לבבם. ד' יחיינו ויקיימנו בעוה"ז, ונזכה עוד ללמוד תורה הקדושה למען שמו ית', וללמד את ישראל דעת לעבוד את ד'.

ישמח ישראל, הגדה של פסח אות כד

בחינת ארץ ישראל

אילו הי' לנו מנוחה ללמוד תורה הקדושה עכ"פ כאן מתוך הרחבת הדעת, והיינו יכולים לקדש ולטהר הד' אמות של הלכה בגלותינו, אז הי' גם פה בחינת א"י, וכאשר שמענו מכ"ק הרב הקדוש א"א היהודי הק' זצוקללה"ה.

ישמח ישראל, הגדה של פסח אות לו

(6) עוד מסופר שם: "ואח"כ נגש עוד אברך אחד עם הקוויטל (ומתוך דבריו הי' נראה שכ' בהפתקא "שייזכה ללמוד באמת") והביט בהקוויטל ואמר 'אין דעם קוויטל איז דא געניג צו זאגען' (בקוויטל זה יד' מה לומר), אמת, מדת אמת הוא הכנה ליום הקדוש הבעל"ט שחותמו הוא אמת, ופתאום נשתנה פניו ובוער כלפיד אש, והעמיק הרבה בעיון.

"ואז חיל ורעדה אחזונו במורא, וכ"א נסוג אחר וירא ללכת אליו עם הקוויטל, ופתח ואמר איך ווייס נישט, איך דארף מיר נישט קיין פשעטייל אנגרייטען איך גיי נישט דערמיט קיין עגונה מתיר מאכען, און איך האב נישט וואס צו זאגען, איך ווייס נישט פון וועמען דער חסרון איז [איני יודע, איני צריך להכין לפלפל, איני הולך בזה להתיר עגונה, ואין לי מה לומר, איני יודע ממי נובע החסרון], אם מהמקבל או מהנותן" (דרכו בקודש הי' לומר ד"ת דרך חיים ותוכחת מוסר קודם הסליחות י"ג מדות לפני האברכים).

בתורה כפשוטו, ומי שלבו נוקפו, כלומר איך אעשה היחוד ע"י שאני עוסק בפשטי תורה הנהוגין כגון ראובן חייב לשמעון מנה.

לכן אר"י הנ"ל אל יפול לבך, כי גם כל השומע תורה בעוה"ז, דהיינו כפשוטו הנהוג בעוה"ז, זוכה אח"כ לשמוע באותו קול, קול חתן וקול כלה, כי סופו לשמוע אח"כ באחרית הימים איך שנעשה היחוד חו"כ לעילא ע"י עסקו בפשטי התורה⁷.

ישמח ישראל, כי תבוא אות ג'

אנחה לשמה

פעם אחת פתח רבינו הישמח ישראל ז"ל ע ואמר: "אל לו לאברך בן תורה היושב והוגה כל היום להתגאות על הסוחר שעוסק במסחר ברוב שעות היום וממעט לעסוק בתורה.

"אמנם, האברך יושב ולומד במשך כל היום, אך הוא יכול בקלות להכשל בפניה או מחשבה זרה של גאות או כבוד וכדו', ולימודו הוא שלא לשמה, והגם דאמרינן בגמ' (פסחים נ:): לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, זהו רק מפני שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אך ברור שאין זה נחשב כלימוד לשמה, וגם שכרו אינו גדול כמו העוסק בתורה לשמה.

"ולעומתו הסוחר, כאשר הוא מגיע לביתו לעת ערב אחרי יום שלם של טרדות בענייני מסחרו, הוא נאנח ואמר, אוי הרי לא עשיתי היום כלום, ואמרו חז"ל (ברכות ו:): 'חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה', ממילא אנחה זו חשובה כאילו למד כל היום ואנחה זו היא בודאי לשמה, נמצא שכאילו הוא למד כל היום תורה לשמה."

ובפעם אחרת ביאר רבינו את דברי חז"ל (פסחים נ:): 'שמתוך שלא לשמה בא לשמה', דבפשטות כוונת חז"ל הוא להורות שמותר וצריך ללמוד גם שלא לשמה, כי ע"י הלימוד שלא לשמה יבוא סוף כל סוף ללימוד לשמה.

אולם אפשר לומר שטמון כאן עוד לימוד, והוא שחז"ל מורים לנו בזה כיצד צריכה להיות מחשבת האדם אודות לימודו, והיינו שהאדם צריך לחשוב תמיד ולומר שהוא לומד שלא לשמה, ושיש לו פניות וכוונות שונות בעת לימודו, אלא שהוא מקוה כי סוף כל סוף יגיע ללמוד לשמה, וזהו שאמרו חז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אבל כשהוא לומד צריך לומר שהוא לומד שלא לשמה⁸.

מעשה הגדולים החדש, דף ה

בקדושה וטהרה

כבהמה כסוס כפרד איך אפתח אח"כ פי בתורה הקדושה, שהיא כולה שמותיו של הקב"ה, זה לאות כי לומד תורה הקדושה בטהרה.

ואז כאשר עוד לא ה' להם קדושת לימוד התורה הקדושה, הוכרחו לפרוש לגמרי מן האשה, ואח"כ הותר להם, כי בכח לימוד התורה הקדושה יוכל כל

להתקדש גם בענייני גשמיות

מאחז"ל (יומא ע"ב): 'הלומד תורה בטהרה מאי היא נושא אשה ואח"כ לומד תורה', היינו אם גם בענייני בהמיות כאכילה ושת' וכדומה, וביותר בענייני אישות, יזכור תמיד שאח"כ ילמוד תורה, ואם אתגשם א"ע עתה

(7) בספה"ק דברי ישראל (כללי דאורייתא אות ש') כתב: "אמר אא"ז (הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר) זצוק"ל, 'ובתורתך כתוב לאמור', ענינים ודינים שונים, כמו שנים אוחזין ודיני שור שנגח ודיני מגו וכיוצא, אבל 'שמע ישראל', מן הלימוד הזה 'ה' אלקינו ה' אחד', וד"ל" (8) אמר הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל משיגח ישיבת חידושי הרי"ם (מסילות גד, עמ' כב) "אדם רגיל לברר אצל עצמו מדוע אינו לומד, אך בנוסף עליו לתת את הדעת מדוע אכן הוא לומד בשעה שלומד. יתכן וכל לימודו הוא מחמת סיבה מסיימת, שבאם תחלוף הסיבה, יחלש כל לימודו ח"ו".

לזכרון, כי על ידי זה זוכים להיות בור
סיד שאינו שוכח שום דבר.

**תפארת רבותינו, ערך הישמח ישראל
אות נור**

וא"ל רבינו רפואה שירחץ איזה פעמים
ביום את השדרה שלו במים קרים.
ועמד שם עוד אחד ואמר לרבינו כי
גם הוא רצה סגולה לזכרון האם יעשה
גם הוא סגולה הנ"ל, אמר לו רבינו
עבורך הוא סגולה אחרת, לקיים הכ'
"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם
אשר אתם זונים אחריהם", ו"למען
תזכרו".

תפארת ישראל, אות רנד - רנה

ע"י קדושה

והחסיד רבי משה בויס ז"ל מספר
שבהיותו אברך הזכיר את עצמו לפני
רבינו הישמח ישראל זי"ע שיזכה לזכרון
טוב ושיזכור כל מה שילמוד, אמר לו
רבינו: העצה לזה היא להיות בבחינת
בור סיד שאינו מאבד טיפה, דהיינו
להיות נזהר במדת 'יסוד' שזו סגולה

איש למשול ברוחו, ולהעלות על לבו אף
בשעת עשיותיו הגשמיים שאח"כ ילמוד
התורה"ק, ועי"ז כל מעשיו המה בקדושה
וטהרה⁹.

ישמח ישראל, ג' ימי הגבלה אות ה'

היכן הראש והלב

פעם אחת שאל רבינו הישמח ישראל
זי"ע לאברך אחד היכן אתה כל היום וכל
הלילה, א"ל שהוא בביהח"ס ולומד שם,
ואמר לו רבינו "אני שואלך על ראשך
ולבך היכן הם כל היום וכל הלילה"¹⁰.

תפארת ישראל, אות רצב

ולא תתורו

ששמעתי מהרבי שיח' (רבינו
הישמח ישראל זי"ע) עוד בחג שבועות
הראשון שהתחיל רבינו לנהל עדתנו דרש
דרש ממנו איש אחד 'סגולה לזכרון',

(9) בענין זה מסופר בספר תפארת ישראל (אותיות רעט, רפ): "שמעתי כשאמר לאברך אחד כמדומה לי שאין אתה זהיר בטבילת
עזרא, בהנסיקה הקודמת כשהיית בפה ה' יותר טוב מהיום נו צי דעהם האט מען חתונה, חז"ל אמרו הרוצה שילמוד בטהרה ישא
אשה ואח"כ ילמוד תורה, ר"ל שיתן אל לבו בעת הזאת כי ביום מחר ילמוד תורת ד', ובהיאך אנפין יקום קמים מלכא עילאה וילמוד
תורתו תורת ה'".

"יספיר מעשה שה' אצל הרבי רבי בונם מפרשיסחא זי"ע שבא פעם אחת אברך אחד להשיעור ללמוד אצלו, והק' האברך קושיא
אחת בתוך הלימוד, ותיירץ לו הרבי רבי בונם, וביום השני בא עוד הפעם ושאל אותו עוד תימה אחת, והביט עליו הרבי רבי בונם וראה
בו שהוצרך טבילה ואעפ"כ דבר עמו, וכן ה' ביום הג' וראה גם כן מה שראה.

"וא"ל הרבי רבי בונם, מפני מה ענש אלישע את גחזי דוקא במעשה דנעמן שקבל ממנו ממון ולא ענש אותו על מעשה דגחזי
בשונמית ויגש להדפה כאז"ל, ושהוא עבירה גדולה יותר ממה שנטל ממון מנעמן, אך אחרי מעשה זו ה' לבו נשבר בקרבו כשהתבונן
מה שעשה וחשבו בהיאך אנפין יקום וילך להרבי שהוא יודע ומרגיש את כל, והתנחם על מעשיו ועשה תשובה אם אמנם איזה תשובה
הוא תשובה כזו שהיא רק למען יוכל לכנס להרב, עכ"ז כשהתנחם על מעשיו לא דבר אתו עמו אלישע מזה, וכאשר ראה גחזי שהרבי
לא אמר לו כלום דימה בדעתו שהרבי איננו רואה ויודע מה, והרהיב בנפשו אח"כ ליטל גם מעות מנעמן, וכאשר שאלו אלישע אנה
היית כחש ואמר לא ה' עבדך אנה שה' בטוח בלבו שאין אלישע רבו יודע כלום ממעשיו, וזהו חטא גדול יותר מגוף העבירה, ומחמת
זה קלל אותו גם כן על לשעבה, והראה לו שהרבי רואה בטוב כל מעשיו, והכרת פניו ענתה בו".

(10) הרה"ג רבי אליעזר דוד פרידמאן ז"ל (מפי ספרים וסופרים אבות ח"א עמ' צו בהגה) סיפר: "שמעתי מהרה"ח רבי הירש מנדל
קריבוס ז"ל על אחד מחשובי חסידי אלכסנדר הגה"ח רבי אליהו הערץ ז"ל מלודז (חמיו של הרה"ק רבי שמחה בונם מאוטוואצק
זי"ע), שפעם עמד לידו באלכסנדר בהיותם אצל הרה"ק בעל הישמח ישראל זי"ע בעת אמירת מלכיות זכרונות שופרות, וזלגו עיניו
דמעות מאין הפגות.

"וכשסיפר כן לפני נכדו הרה"ח רבי זיסקינד הערץ ז"ל השיב לו, שלא רק בעת תפילת מלכיות זכרונות שופרות בימים הנוראים
היו עיניו זולגות דמעות, אלא גם בשעה שלמד עמנו 'תומים' בעמקות נפלאה גם אז היו עיניו זולגות דמעות, בהיותו לומד בקדושה
ובטהרה".

מוסיף שם הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן לספר בשם הנ"ל: "הרה"ח רבי אליהו הערץ ז"ל הנה"ל היה בעל הבית לפני מלחמת העולם
ולפרנסתו היתה לו חנות של יין, ונהג לשכור אדם שישגיח עליו ותיכף כאשר יבחיין שהוא מתעמק יותר מדאי בעסקיו, ימשוך לו מיד
בבגדו להזכירו שאין הגשמיים עיקר אלא הרוחניות והפנימיות".

שתהיו עמלים בתורה

מה נקרא עמל

פי' כ"ק אאמו"ר זצלה"ה זי"ע, כי הלומד בתורה ומבין ומכיר בפילפול וסברת התורה ומתענג, לזה לא נקרא לימוד התורה עבודה ויגיעה ועמל, כי בזה שאדם נהנה ושמח לא ייעף, ולא ייגע, וכמו שאמר במדרש (איכה) בפתיחה י', ע"ש) 'ולא אותי קראת יעקב וגו' (ישעי' מג, כב) את טרח כל יומא ולית את לעי וצלוי קמוי את לעית.

כי רק הלומד תורה מתוך הדחק ומתוך טירוף הדעת אף שאיננו מבין בה היטב (רק שלומד מצד שהוא תורת ד', וכמו שאמר דעה"ה (תהלים קיט, קב) 'ממשפטיך לא סרתי', יען 'כי אתה הורתני'. וז"ב הכ' (שם קיט, כ') 'גרסה נפשי', מלשון 'ליגרס' איניש, שלומד אני מצותיך אף כי אינני מבין טעמה, אך 'תאותי היא אל משפטיך', יען כי

היא משפטיך), וכמאמרם ז"ל (ע"ז י"ט). ליגרס איניש וכו' ואע"ג דלא ידע מה קאמר.

ואצל זה הלומד על אופן זה אצלו נקרא יגיעה ועבודה ועמל, כי לא ירגיש התענוג מהתורה, ואצל זה נקרא כל התורה חוקה בלי טעם, כי זה אינו מבין טעמה מפני דוחקו וטירוף הדעת שלו. וזה הפירוש 'שתהיו עמלים בתורה', היינו שתלמדו התורה אף שיהי' בדרך חוקה וברוב עמל ויגיעה, (ע"ד 'כי טובים דודיך מיין' (שיר א' ב'), ר"ל שטוב לי יותר ללמוד מצד נעימות ידידות עריבות ד', מיינה של תורה, מידיעת טעמי המצות), ובשכר הלימוד הזה תוכלו ג"כ לזכות לכל השפעות טובות, 'ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי', וכל הברכות והשפעות טובות, עכלה"ק.

ישמח ישראל, בחקתי אות ב'

ומלבושתו ענוה

ד' עמו

באמת כן הוא אם האדם הוא עניו ושפל ובטל זוכה לכוון הלכה לאמיתה של תורה, יען כי כל כוונתו הוא רק לשמים, ולגבי עצמו בטל ומבוטל, יהי' עמו מה שיהי', וכעין אומרם ז"ל (זוה"ק ח"ב קי"ד): 'איזהו חסיד המתחסד עם

קונו', אז הוא זוכה וד' עמו, והלכה כמותו, ולכן הלכה כב"ה.

ישמח ישראל, שבועות אות ב'

לימוד עם 'קרנים'

ואם מן הצאן, 'להוציא את הנוגח', הנה לכאורה אין דרך צאן להיות נוגחים, והי' ראוי שאצל בקר ימעט נוגח.

"אך יבואר ע"ד מאמר הרה"ק מוהר"י מקאזמיר זצלה"ה על מאחז"ל (ברכות כח:) 'ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד ולא שמת חלקי מיושבי קרנות', ופירש הוא זצ"ל 'מיושבי קרנות' היינו גם המה יושבי ביהמ"ד רק שיש להם 'קרנות' שמנגחים בהם ומתגאים בעצמם, עכ"ל הק'.

"לכן ימעט נוגח שלא יגח בקרנותיו, ולא ישתמש בהתורה ובכח החכמה ודעת שחנן אותו ד' לידע שחבירו לא טוב הוא, כי לא לידעה זאת ניתן לו בינה ודיעה מן השמים, רק אשר ידע ערכו כי שפל הוא, ואם הוא מתגאה נמצא באותו הכח שנתנו לו להשתמש בו לצד הטוב הוא משתמש בו ליגח חבירו ח"ו".

ישמח ישראל, פר' ויקרא אות ב'

לסלק הרשות

וידבר ה' אל משה במדבר סיני במד"ר (א, ז) 'כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו יכול לקנות את החכמה והתורה לכך נאמר במדבר סיני'.

ענין 'הפקר כמדבר' הוא, ע"ד סברת הר"ן (נדרים ל' ע"ב ד"ה ואשה) כי האשה היא רק מסלקת רשותה מעצמה ועי"ז הבעל יוכל לקנותה בקידושין שנאמר (דברים כ"ב, י"ג) כי 'יקח' ולא כי 'תלקח', ע"ש, וגם לקבל התורה צריך רק להסיר ולסלק רשותו מעצמו, לפנות לבו מכל מחשבות ותאוות רעות ולבטל א"ע לגמרי, ואז יוכל להתקרב אל התורה הקדושה.

ישמח ישראל, במדבר אות ד'

(11) ראה גם בדברי ישראל (כללי דאורייתא אות מ'): "בשם אא"ז (רבי יחזקאל מקאזמיר) זצוק"ל שמעתי שהקשה על מה שאומרים (בסיים מסכת) 'ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות', הוי לי למימר 'מיושבי שוק'.
רק זה יושב ולומד כאשר צויו ה' אלהים, וזה יושב ולומד בגאווה ובזו בקרנות במצחו, והולך מן הלימוד כשור הנגח, על זה נאמר 'מודה אני לפניך וכו', עכ"ל.

הפך בה והפך בה

שתרגילנו בתורתך

שיהי' אצלו יראת וקדושת שמו ית' בבחי' הרגל וטבע שני, שלא יוכל לעשות היפוך התוה"ק, וכמו"ש הרבי מלובלין זצלה"ה זי"ע שתרגילנו בתורתך (בברכות השחר), שהרגילות ישאר בתורתך.

ישמח ישראל, שמיני עצרת אות לו

היות דאביי ורבא

לפעמים היה רבינו התפארת שמואל זי"ע עורך ביקורי פתע בישיבה באישון לילה, במיוחד בלילות החורף ארוכים, כדי לעקוב אחרי עיסוקיהם של הבחורי חמד. פעם מצא קבוצת בחורים עוסקים בדברי חסידות, הטיף להם דברי תוכחה ואמר "אביי ורבא היו ג"כ אדמורי"ם

גדולים, עוד לפני שנתחדשה דרך החסידות, ואינו מן הראוי להפסיק ממשנתם כדי לעסוק בחסידות"¹².

כ"ק אדמו"ר זי"ע

קביעת עתים

כשנתחנך ישיבת אלכסנדר בעיר לודז' י"ט אדר שנת תרצ"ב השמיני כ"ק אדמו"ר האחרון מאלכסנדר זי"ע את דברי ברכתו ובתוך דבריו זי"ר את המנהלים והמחנכים בישיבה, שיהלו אותה לפי רוח אבותינו הקדושים, ולא לפי רוח הזמן, בהוסיפו, כי זו השאלה ששואלים בתחילת דינו של אדם בעלמא דקשוט, "קבעת עתים לתורה", ולא "קבעת תורה לעתים"¹³.

תפארת רבותינו, אות מז

כבוד התורה ולומדיה

כבוד התורה צריך פרסום

אגב אציין לי מה שכ' לי רבי הענין מוואלבראם ששמע בפעם מפ"ק רבינו הק' (בעל ישמח ישראל) זי"ע לתרץ ק' אדמו"ר מביאלע זי"ע כי ענין דברת מיכל בת שאול לדוד כשהי' מפזז

ומכרכר 'ותבז לו בלבה וגו' בהגלות נגלות כאחד הריקים'.

עפ"י מאה"כ 'עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם ד"א, שהוא מדרגה גבו' ורמה, ע"כ טענה לדוד שלא נכון לפזז ולכרכר בפרסום לעין כל ולהראות גודל שמחתו על כבוד התורה, כי גם

בזה העיקר הצנע לכת, ותבז לו בלבה היינו שהשמחה צריך להיות בלב ולא בפירסום, שזהו עיקר עבודה ומדרגה גדולה ורמה, והחטא שלה היתה מה שאמרה בהגלות נגלות כאחד הריקים, כי אף אם איננו במדרגה גבו' כזו אינו עוד כאחד הריקים חלילה.

אבל דהע"ה ענה לה אמת כדברך בכל המדות יותר טוב בהצנע ובלב אבל כבוד התורה אינו כן רק שצריך לכבד התורה וכבוד השי"ת בכל עוז ובפרסום גמור, והביא ראיות לזה, ולפיכך בקבה"ת אמרו כולם 'נעשה ונשמע' בל' רבים כי לכבד התוה"ק היו כולם במדרגה אחת וקבלו התורה בגלוי ובפרסום, אבל בשירת הים לא יכלו לומר נשירה כי אולי חבירו הוא במדרגה גבו' יותר ויכול להתאפק א"ע מלהראות דביקותו והתחברותו לכביכול בפרסום, שזהו ענין שירה כמבואר בחרדים, וישיר רק בלב בהצנע לכת לכך ענו ואמרו בלשון יחיד.

תפארת ישראל, אות קי

12) בס' שיח זקנים (ח"ג עמ' שסא) כותב: "סיפר הגה"צ רבי דוב בעריש איינהורן זצ"ל אב"ד אמסטוב, שבעת שאכל קעסט בגור אצל חותנו הרה"ק רבי פנחס מנחם מפליץ זי"ע בעל שפתי צדיק, נכנס פעם אל חו"ז הרה"ק בעל שפת אמת זי"ע ושאל אותו איזה מוסר ספר ללמוד, ענה לו השפ"א, 'מנה והילך' (סוגיא דהילך) איז דער גרעסטער מוסר ספר'."

13) הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל (מסילות גד עמ' לב) אמר על מה שיש הרגילים לומר 'היום עושים אחרת' כשהדבר נוגע למנהגים וסממני אורחות חיים שבעבר היו נהוגים בקרב קהילות הקודש מדור דור.

ביטוי זה - אמר - אפשר לומר על צבע של וילונות וכיו"ב, שבעבר היה כך 'היום עושים אחרת', בקטנות כאלה לא זייק לשנות לפי השינוי שבמהלך הדורות. אולם אין מקום לאמירה זו בכל הנוגע לדברים שבקדושה, ואפילו על פרטיהם ודקדוקיהם, ביידישקייט אין 'היום עושים אחרת'.

מעלות וסגולות התורה

וואס האט ש"ס דין אויסגעלערנט

פעם בא חסיד א' אל הרה"ק מקאצק זי"ע והתפאר לפניו "איך האב אויסגעלערנט ש"ס" [למדתי את כל הש"ס], והשיב לו הרבי מקאצק: "און וואס האט ש"ס דין אויסגעלערנט" [ומה לימד הש"ס אותך].

כי עיקר לימוד התורה הוא ללמוד ממנה מדות טובות ולידע מה ראוי לעשות ומה אינו ראוי לעשות וזהו תורה לשמה¹⁴.

והוסיף זקני הרה"ק מרן רבי מנחם מאמשינאו זי"ע שזהו הפ' במדרש (שהש"ר א' ט') 'מכאן שעושין סעודה

לגומרה של תורה' כי בגמר השלמת התורה צריך לבחון בחינת סעודתו אם הוא למד מהתורה הנהגות ישרות, וכבר האכילה נתקנה ע"י אמצעות התורה לדעת איך לאכול ולסעוד שזה כוללת כל עניניו.

כ"ק אדמו"ר זי"ע

די גרעסטע טהרה

כמו"ש אדמו"ר הזקן מווארקא זצלה"ה זי"ע, דבריו האחרונים קודם פטירתו, לאאמו"ר זצלה"ה בזה הלשון, "דיא גמרא איז די גרעסטע טהרה" [הגמרא הינה הטהרה הכי גדולה].

ישמח ישראל, פר' כי תצא אות ה'

חידושי תורה

חידושי תורה רק לישראל

בשם כ"ק אאמו"ר זצלה"ה זי"ע הכ"מ על קושית המג"א (ר"ס תצ"ד) דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה דהא יצאו ביום ה' והתורה ניתנה בשבת, ומתרץ בשם העשרה מאמרות דבא

לרמוז לנו יו"ט שני של גלויות, ואפשר דהיינו דקאמר יום אחד הוסיף משה מדעתו. והתירץ הוא פלא וקשה להבין ונוכל לומר עפ"י דברינו על הגמ' (שבת פח:) בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת מה אנוש כי תזכרנו כו' אשר תנה הודך על השמים (תהלים

ח', ב' ה'), עיי"ש בארוכה כל הענין, ולכאורה הלא חזר הקב"ה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבל התורה, ואמאי לא קטרגו המלאכים אצל כל האומות בטענתם הנ"ל, רק בישראל.

אולם האמת הוא כי מבואר במדרש (ש"ר ל', ו') שלכל האומה"ע לא רצה ליתן רק מצות גולמות, היינו שלא יהא להם שום כח לחדש דבר, רק מה שישמעו מפורש, אבל לישראל מבואר במדרש (ש"ר ט"ו, ג', וד"ר ב', ט', ע"ש) שכהמלאכים שואלין להקב"ה מתי נתקדש החודש אומר להם אני ואתם נלכה לב"ד של מטה, וישראל קא מקדשו להו לזמנים, וכן בכל המצות ובכל פירושי התורה מבואר בשנים עשר דרשות להר"ן בארוכה (סוף דרוש ג') שניתן לישראל כח הפירוש, ולכן אין משגיחין בבת קול, ולזאת השיבו לא בשמים הוא בתנורו של עכנאי (ב"מ נ"ט.), עיי"ש, ולזאת נקראת התורה 'שבי' כמו שכתוב (תהלים סח, יט) 'עלית למרום שבית שבי', ובאמת התורה היא כתובה בשמים אש שחורה ע"ג אש לבנה, אולם ישראל קבלו התורה היינו פירוש התורה והודה והדרה.

וע"ז קטרגו המלאכים ואמרו אשר תנה 'הודך' דייקא, הוד התורה תן לנו, משא"כ באוה"ע נשאר (הוד) התורה בשמים.

וזה רצה מרע"ה להראות לעם קודש שנתנית התורה להם הוא משונה מרצון נתנית התורה לכל אומות העולם, כי להם ניתנה כח פירוש התורה, ולזאת הוסיף יום א' מדעתו שדרש (ק"ו)

14) האגלי טל בהקדמתו כותב: "אח"כ נכנסתי לפני ולפנים לבית חמי אדמו"ר זצ"ל מקאצק מקור החכמה והתבונה, ממנו דרכי העיון למדת, וממנו נתוודעתי מה ייקרא חידושי תורה באמת".

הפירוש במילים הללו מבאר בנו בספה"ק שם משמואל (תצוה זכור תרע"ב) וזל"ק: "כל איש לפי ערך הבדלת נפשו מחומרו, כן היא ברורה חכמת תורתו. וע"כ תמצא דורות ראשונים שהי' שכלם נבדל לגמרי לא היתה שום מחלוקת בישראל בדיני התורה, והמחלוקת הראשונה שהיתה בחכמי ישראל היתה בימי יוסי בן יועזר שהי' בימי מלכות יון שהחשיכו עיניהם של ישראל בגזירתם, והיתה להם אחיזה בחכמה כמו"ש המהר"ל בספר נר מצוה, וכמו כן דור אחר דור, עד הדורות האחרונים, שנתמעטו הלבבות מחמת שאין השכל נבדל כ"כ מהחומר.

"והדבר ידוע שלעומת הבדלת האדם מעניני החומר ותכונותיו בה במדה הוא זוכה לחכמת התורה, וזולת זה אין לו חכמת התורה ומאחר התורה אלא כשאר מיני חכמות, ויכול לטהר השרץ במ"ט פנים.

"זהו שרמז כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה בהקדמתו לספר אגלי טל על מה שלמד מכ"ק זקני זצלה"ה אדמו"ר מקאצק עיי"ש".

[היקש] מה שלא נצטוו מפי הקב"ה, למען להראות לבני ישראל אם יסכים הקב"ה, מזה יוכיחו כי ניתן להם כח השכל והחידוש והפירוש, וכאשר יאמרו ב"ד התתתון כן יאמר ד', וכן ה', כי הסכים הקב"ה על ידו, ובזה הכח יש רשות להב"ד לקדש החודש ולומר היום קודש ולמחרתו קודש משום ספיקא דיומא, והקדושה נתעוררת בחו"ל ביום השני כמו ביום הראשון, כי הסכימו הב"ד של מטה וכאשר יאמרו כן מסכים עמם הב"ד של מעלה. עכ"ל של כ"ק אאמו"ר זצלה"ה זי"ע¹⁵.

ישמח ישראל, שבועות אות א'

לכל אחד כח לחדש

מזה שהוסיף משה יום אחד מדעתו, הראת לדעת שניתן לישראל כח החידוש בהתורה, וניתן לנו לדרוש בתורה כפי שכלנו וכן"ל (ואולי י"ל בזה קושיית התוס' שבת פ"ז. ד"ה ומה ישראל), ולא מצוות גולמיות כאשר הפץ ליתן לאוה"ע, ולפי"ז יש יתרון לאחד על חבירו כפי מדע אשר חננו השי"ת לחדש בתורה, אבל אי לא ניתן לנו רק מצוות גולמיות, אז היינו כולנו שוין בתורה, ולא ה' לאחד יתרון בתורה על חבירו. וזה אי לאו האי יומא, פירוש יום השני שהוסיף משה מדעתו ללמד לנו שניתן לנו כח התורה לדרוש בה כדעתנו וכשכלנו, כמה יוסף איכא בשוקא, היו הכל שוין בה.

ישמח ישראל, שבועות אות ב'

מאחיתופל אלא ב' דברים "בלבד", ר"ל כי הד"ת לא ה' פרה ורבה אצלו, ולא ה' אלא רק ב' דברים כמו שלמד ממנו, ועכ"ז קראו רבו, הלומד מחברו אות אחת והאות נתרבה ונתגדל, עאכ"כ שצריך לקראו רבו אלופו.

ישמח ישראל, לסוכות אות יט

בעריכת שפתיים

פעם אחת במחרת יו"כ קבל רבינו הישמח ישראל זי"ע סיעת אברכים ברכת פרידות שלום, ויפגוש באחד להוכיחו על ביטול תורה, ויתנצל האברך ואמה, אם אמנם כי לא קבע למודו בביהח"ס אולם בביתו הוא לומד כל היום, ומפני חולשת כחו איננו יכול לקבוע למודו בביהח"ס כי יה' מוכרח להרים קולו מפני רעש הלומדים שם. ויען רבינו הישמח ישראל, הלא באופן זה תהי' ע"ה כאז"ל (עירובין נ"ד) בהאי תלמודא דגריס בלחישא אתיא ברורי' ואמרה ל' לא כך כ' ערוכה בכל ושמורה, אם ערוכה ברמ"ח איבריו משתמרת ואם לאו אינה משתמרת, ועוד שם חיים הם למוצאיהם א"ת למצאיהם אלא למוצאיהם בפה.

תפארת ישראל, אות רצא

בשמוש חכמים

כמו"ש בקדשו כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה לחסיד אחד שאם האדם מתמיד בתורה ובעבודה ובקדושה בשקידה מעצמו אז ויכל הצדיק להיות לו לעזר ולסעד, אבל לא לסמוך עצמו עם הכל על הצדיק¹⁷.

תפארת שמואל, שמחת בית השואבה ליל ב' אות א'

קניי תורה¹⁶

והאיך מוכרח מזה על אם למד מחברו דבר אחד, ומכש"כ אות אחת. אך הענין הוא עדה"כ (קהלת י"ב, י"א) 'דברי חכמים כדרבונות וכמשמרות נטועים', וכמאמרם ז"ל (חגיגה ג' ע"ב) 'מה נטיעה זו פרה ורבה אף ד"ת פרין ורבי'.

והענין הוא כל אות ואות יש לו שורש בשמים במעל, ומהשורש נצמח צמחים הרבה, ודברי אלקים חיים היוצאין מן הלב נכנסין ללב, ויגדיל תורה ויאדיר. וכי"ז מי שלומד אצל צדיק אמת, אבל מי שלומד אצל ההיפוך, הד"ת שלו אינו פרה ורבה, ומדויק דחו"ל שלא למד

הלומד מחבירו

הלומד מחבירו וכו' צריך לנהוג בו כבוד (אבות פ"ו, מ"ג). כמו"ש הבעש"ט הק' על מאחז"ל הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד וכו' צריך לנהוג בו כבוד כו' והלא דברים ק"ו ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא ב' דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור א' או אפילו אות א' על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד. ולכאורה יפלא הלא קל וחומר פריאק הוא, כי דוד המע"ה למד ב' דברים

15) ע"ש עוד למה דוקא להכלל ישראל ניתנה כח הזה לחדש, ולא לשאר אומות העולם.

16) פרק זה מיוסד על פרקי אבות פ"ו.

17) בספר תפארת רבותינו (מע' התפארת שמואל אות מב) מסופר: "היה חסיד אחד שלא התקשר בתחילה לרבינו התפארת שמואל זי"ע, אחרי הסתלקות רבינו בעל הישמח ישראל זי"ע, עלה ברעיונו כי שמע מרבינו הישמח ישראל שאמר פ' על המשנה במסכת שבת 'חמור יוצא במרדעת', חומריותו של אדם יוצאת עי"ד הצדיק שנקרא מר-דעת ששולט על הדעת.

פירוש דברי חז"ל (מ"ק יז). אם דומה הרב למלאך ד' יבקשו תורה מפיו, כי ענין המלאך וכל הוויות אינו רק לעשות שליחותו, וע"ש השליחות נקרא, כי זה כל הוויות ועצמותו, ולזה יודע תמיד שהוא רק שליח, אבל מצד עצמו אינו כלום, וכן אמר המלאך למנוח (שופטים יג, יח), והברכות שבירך המלאך ליעקב אבינו ע"ה (בראשית לב, כח) יען שנשתלח לזה, וכמאמר א"ז ה"ה ק"ק זצלה"ה זי"ע בפרשת וישלח בארוכה.

ואם הרב יודע שכל שכלו ולמודו מתת אלקים הוא, אבל מצד עצמו אין לו כלום, ובאמת תורת ד' הוא, אז הוא סם חיים, ולכל בשרו מרפא, וחוצב להבות אש, ופועל בלב כל אחד ואחד מישראל לכל נגעי לבבו.

ואולם כשהמדבר מדמה בנפשו כי כחו ועוצם ידו עשה כל אלה ומדבר גבוהות, ושוכח כי גבוה מעל גבוה שומה, ומי הוא המשפיע לו דברים האלה, אז נתגשמו ח"ו, ונלכשו לבושים עבים וגסים וחוצצים לבל יכנסו ללבות השומעים ח"ו.

וזה הוא אם 'הרב דומה' בעיניו שהוא רק שלוחא דרחמנא, ומצדו אין לו כלום, 'כמלאך ד' צבאות' שיועד ידיעה אמיתית כן, אז 'יבקשו תורה מפיו', כי בלי ספק יכנסו דבריו ללב שומעים ויעשו פרי לטובה, ואם לא, היינו שהרב אינו יודע שהוא רק שליח, ומדמה ח"ו שהוא הוא המדבר, אל יבקשו תורה מפיו.

ישמח ישראל, פר' שלח אות ב'

בדבוק חברים

ולא תקח שוחד (שם) ודרשו חז"ל (כתובות ק"ה ע"ב) שהוא חד, ר"ל אף אם אדם זוכה לעבוד ולעסוק בתורת ד' יומם ולילה, אל יתגאה בלבו ויאמר

שהוא ת"ח אחד בדורו, וכמ"ש חז"ל (מכות י). עה"כ (ירמ' ל, ל"ו) 'חרב אל הבדים ונואלו', זה שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד, ר"ל ת"ח שיושב בביהמ"ד ואומר בלבו שהוא יחיד בדורו וזהו בד בבד, ואפילו שלומד עם אחרים ג"כ נקרא בד בבד, שנדמה לו שהוא ת"ח יחיד בדורו.

ישמח ישראל, פר' שופטים אות ב'

אוהב את הבריות

כשה' רבינו הקדוש האלקי הסבא קדישא מווארקי זצלה"ה ברוזין אצל הרה"ק איש אלקים הרבי ר' ישראל צשי זצלה"ה, וכשבא חזרה שאל אותו הגאון הקדוש תלמידו מרן הרב ר' שרגא פייבל זצלה"ה מגריצא מה ראה שמה, והשיב לו שראה רוח הקודש, שה' קשה לו הרבה קשיות וכשבא אצלו סיפר לו מעשה אחת ונעשה אצלו מתוך הכל. ונענע בראשו הגאון ק"ק מוהרש"פ כאילו אין זה דבר גדול אצלו, וכאשר ראה זאת רבינו הק' מווארקי אמר לו ראיתי אצלו אהבת ישראל, ונחה דעתו.

ובעת הזאת ה' גם בנו הוא אדמו"ר הקדוש מאלכסנדר זצלה"ה הנ"ל שמה ושאל לאביו הק' מה זה, והשיב לו: "וזה"ק אינו דבר גדול, הוא הרגשה דקה וזכה ואיש זך מרגיש, אבל אהבת ישראל אין לו שיעור", ע"כ.

עשר זכיות, מע' אדמוה"ז מאלכסנדר, אות מג

מתרחק מן הכבוד

רבינו אדמו"ר הזקן מאלכסנדר זי"ע כשנסע פעם לטריסק, אל הרה"ק רבי אברהם המגיד זי"ע, עשה דרכו דרך העיר לובלין והרכבת עצרה שם לרבע שעה. מיד שכר אדמו"ר הזקן עגלה מהירה, ונסע אל בית הרה"ק רבי לייבלי

איגר מלובלין זי"ע. וכאשר עמד בפתח הבית וראה אותו הרבי מלובלין רץ לקראתו ואמר: "שלום עליכם אלכסנדר רבי", והוא השיב לו: "עליכם שלום לובלינער רבי, און בלייבט געזונט לובלינער רבי", ותיכף חזר אל העגלה כדי שלא יאחר את הרכבת.

ליוה אותו הרה"ק מלובלין עד העגלה, ועל הדרך אמר לו, כי יש לו עגמת נפש רבה, שאינו יכול לכבדו כראוי, אמר לו הרה"ק אדמו"ר הזקן בלשונו הטהור: "ווי נעמט מען זיך די רגע אויף דעם, זיך איבער צו רעכניען, ציו ווייניג מכבד גיווען ציא אסאך מכבד גיווען".

בישישים חכמה, עמ' קמט

נושא בעול עם חבירו

זה ה' דרכו והילוכו בקודש של כ"ק אחי (הישמח ישראל) הק' כנודע לכל העולם ובפרט לבאי חצרות קדשו שה' מוס"נ לטובת כאו"א ברו"ג בכלל ובפרט, וכמו שכתב בעצם כ"ק במסירת מודעה בזה"ל, אוהבי ורעי אשר מסרתי נפשי עליהם וכו'.

ובפעם כשה' נחוץ מאד לנסוע לרופא וכמעט שה' שעה עוברת וה' מדבר עם אחד ואמר לי תאמין לי אחי כי יותר הוא מרפא לנפשי לשמוע שיח מרת נפש ישראל אולי אוכל להושיעו, ובפרט כי הוא חושב שזה הוא ישועתו מלנסוע להרופא, וחבל על הצדיקים האלה ולא משתכחין עוד, ובזכותו ובצדקתו נחי'.

תפארת שמואל, ביומא דהילולא של אחיו רבינו הישמח ישראל

"ונסע לרבינו, כשנכנס לקבל שלום אמר לו רבינו את דברי רבינו הישמח ישראל, והוסיף התפארת שמואל, אבל במשנה שם מסיים 'בזמן שהוא קשורה לו', פי' בזמן שהוא מקושר עם הצדיק, יכול הצדיק להיות לו לעזר ולסעד, משא"כ כשהוא לא מתקשר עם הצדיק אינו משיפע ממנו לטובה, כי מי שאינו מאמין בצדיק, הצדיק לא יכול להשפיע עליו שום ישועה מכיון שהעיקר הוא אמונת צדיקים"

האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם

פעם בא מחבר ספר לרבינו הישמוח ישראל ז"ע לקבל הסכמתו, בהסתכלו בספרו ראה שהמחבר ליקט מאמרים מספרים ולא רשם בשמם.

אמר, אפשר לומר בזה פ' הפסוק (קהלת יב, יב) 'עשות ספרים אין קץ וכו'', דהרי איתא באבות (פ"ו, מ"ו) שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, ועכשיו שכותבים ספרים ולא אומרים בשם אומרם אזי מעכבים הגאולה, וזהו עשות ספרים הרבה וע"י זה "אין קץ".

תפארת רבותינו, עמ' קכ

זמנים מסוגלים

שבת קודש

פ"א הייתי אצל הרה"ק אדמו"ר הזקן מאלכסנדר זי"ע בחג השבועות, והי' אז ש"ק ערב שבועות ואמר אז על ענין מרע"ה שהי' מוסיף יום אחד מדעתו, לפי דברי המדרש גבי קרבן, דכתיב 'מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן', משל למלך שאמר לא יראה פני בלתי שיראה פני מטרוניתא תחלה.

כך מרע"ה ראה שישאל עוד אינם מוכנים לקבלת התורה, לכן הוסיף יום אחד כדי שיהי' קבלת התורה"ק בשבת, ושבת אותיות תשובה, וקדושת השבת יסייע להם שיהי' מוכנים לקבל התורה"ק, והש"ת הסכים לזה.

עשר זכויות, מע' כ"ק אדמוה"ז מאלכסנדר אות יג

הלימוד בלילה

הכל נגרר אחר הלילה

כ"ק אאמו"ר זצללה"ה זי"ע דיבר בקדשו לאשר שהתורה הקדושה היא נצחית ולימוד להועיל לכלל ולפרט מישראל בכל דור ובכל זמן, ומעשי אבות סימן לבנים, שכאשר ישכב איש ישראל מתוך תשובה ומע"ט ומתוך דברי תורה לשמה וידידיו על כל המעשים, ומסתכל כאילו האוי יומא מסתלק מעלמא, אז כל

חלומותיו מיושבין וערבה שנתו, וידמה ויזכור אף בשעת שנתו בחלומו שמלאכי אלקים עומדים אצלו לשמרו מכל רע ועל ראשו שכינת אל.

זהו הוא 'והנה ה' נצב עליו', וכשישן בטוב אז יקין ברחמים, ותיכף בהקיצו משנתו יירא ויפחד ויהי' לנגד עיניו לקיים שויתי ד' לנגדי תמיד, כמבואר ברמ"א ראשית דבריו הקדושים לאו"ח בשם הרמב"ם, וכמו שמבאר היטב דבריו הרש"ז בש"ע שלו (או"ח א', ד' ה'),

וזה היא יראת אלקים, שיהי' נגד עיניו תמיד ובלבו ומוחו שד' נצב עליו תמיד, בלכתו ובשכבו ובקומו ובישיבתו ובכל תנועותיו עיני ד' משוטטות בכל¹⁸.

ישמוח ישראל, פר' ויצא אות א'

18) ראה תפארת שמואל (חנוכה אות לה): "כמו שאמר בקדשו אאמו"ר זצללה"ה זי"ע בזה"ל "אז מען איז אויף שיין שלאפט מען שיין, וכשישן בטוב אז יקין ברחמים וביותר טוב, וממילא שלאפט מען דיא אנדרע נאכט נאך שענער", כי הכל נגרר אחר המחשבה

באשמורת הבוקר

עשה תורתך קבע

בשם כ"ק עט"ר אאמור"ר זצלה"ה זי"ע הכ"מ על קושית התוס' (קידושין מ': ד"ה אין, ובסנהדרין ז'. ד"ה אלא) דבשבת (ל"א). אמרינן 'בשעה שמכניסין את האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה', ובסנהדרין ובקידושין (שם) אמרינן 'פוטר מים ראשית מדון (משלי י"ז, י"ד), אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה', דקבעת עתים לתורה זה הוא השאלה הראשונה, עיי"ש.

ותירץ כ"ק אאמור"ר זצלה"ה זי"ע, דהנה בקביעת סעודה, הדין, אם קבע סעודה ובאמצע הסעודה הלך לחוץ, לקביעא קמא הדר (ע' טושו"ע או"ח ס' קע"ח), והיינו דכל כמה דלא אסח דעתו מן האכילה מותר לאכול עוד לבד אם אמר הב לן ונברך, או אם סילק השלחן בזמן הגמרא (ע"ש ר"ס קע"ט).

והוסיף נופך בלשונו הזהב, דאף להסוברים מצוות אין צריכות כוונה אעפ"כ אם כיון בפירוש שלא לצאת לא יצא, וזה הוא הפירוש בגמרא, דכל איש

מחויב לעשות בהתחלת היום לימוד התורה"ק לקביעות, וכמאמרם ז"ל (אבות פ"א מט"ו) 'עשה תורתך קבע', כמו קביעות סעודה.

וזה הוא שאלתם האם קבעת עתים לתורה, היינו שעשית התורה לעיקר וקביעות, ואף אם אח"כ הלך בחוץ ועסק בד"א ובמו"מ אעפ"כ כל אימת שחזר לקביעא קמא הדר, אבל אימתי הוא מקרי קביעת סעודה כל כמה דלא עקר תכא, היינו כ"ז שלא עשה מעשה לסתור הקביעות, וזה הוא השאלה לידע באמת אם עשה קביעות אם נשאת ונתת באמונה, היינו באמונת הש"י, וכאשר צוה במו"מ להזהר באוונא ומדות ומשקלות, ורכילות, ולשה"ר, גניבה, וגזילה, ורציחה, שקר, אם לא שקרת ועשית עול חלילה, באחת מאלה אשר בהם עקרת והרסת הקביעות מהתורה, כי עיקר לימוד התורה הוא רק ללמוד על מנת לשמור ולעשות ולקיים, הרי דשתי השאלות המה אחת, ותלוי זה בזה.

ישמח ישראל, שבועות אות ד'

לילות החורף

זיסע געסט

יכין א"ע לימי החורף ללילות הארוכים הבע"ל לעבוד בהם את ה'

ולהוסיף לימוד התורה, וכמו שאמר בקדשו הרבי ר"ב מפרשיסחא בזלה"ק: "דיא זיסע געסט דיא לאנגע ווינטער

הראשונה, ולזאת תיכף בהקיצו משנתו יירא ויפחד, ויהיה לגד עיניו לקיים שוית' ה' לגדי תמיד".

וראה גם בשם משמואל (כי תשא ופרה, תרעה): "הנה הלילה הוא הכנה ליום שלאחריו כסדר בריאתו של עולם כמ"ש 'ויהי ערב ויהי בוקר' ובמדרש (ב"ר פ' י"ב) מחשבה בלילה ומעשה ביום, שמחשבה היא הכנה למעשה, כן הוא בעבודת האדם הלילה הוא הכנה ליום וכענין שאמר ז"ל (זבחים י"ב). לילה לקדושה ויום להרצאה..."

"מכאן לימוד לכל איש שסדר היום תלוי בסדר הלילה, ולפי הכנת לילה כן הוא היום, וכמו שה' המאמר בפי החסידים הראשונים בלשון אשכנזי "אז מ'שלאפט גוט דאווענט מען גוט" (אם ישנים טוב גם מתפללים טוב".

בין הפרקים

אלכסנדר / גור

שמעתי מחסיד גור ישיש, שבעירו התעוררה חילוקי דעות בין חסידי גור לחסידי אלכסנדר את מי למנות לשוחט, חסידי גור מצדדים ליקח שוחט השייך לחסידותם, וחסידי אלכסנדר מצדדים ליקח שוחט השייך לחסידותם.

ה' חסיד פיקח שאמר להטיל גורל בין השני שוחטים ומי שיזכה בגורל יזכה בשררה זו.

חסידי גור רצו מקודם לשאול את חוות דעתם של רבם האמרי אמת זי"ע, והלכו לשאול את דעתו ענה האמרי אמת: הלא מלאכת השחיטה כרוך בכמה איסורי תורה, והאיך עפ"י גורל אפשר להחליט מי יהי השוחט. לדעתי יש לעשות הפוך, קודם למנות שוחט שהוא ירא שמים ובקי בהלכות שחיטה, ואח"כ להטיל עליו גורל לאיזה רבי לנסוע, אם לגור או לאלכסנדר...

האדמו"ר מטאלנא שליט"א

פולישע תורה

כמה פעמים שמענו מרבינו הישמח ישראל זצוק"ל שאין מטרת כוונתו באמירת הד"ת חידוש הענין ולבאר החמירה מאיזה מדרש ומהגמ' וממקראי קודש, רק חפצו ורצונו שיפעול בדבריו בלבבות ישראל ולהכניס בלבם איזו עבדות ה', ומה בענין קבלה, עיקר הוא "פולישע" תורה, עס זאל פויעל'ן ביי די הערצער, ובעבור זה צו' לי להאריך בהעתיקות דה"ק בישמח ישראל כדי למצוא נופש לרבים הטרודים ולא נחים מעמל ימים וטרדות לבם, ולבם הומה ונפשם שוקקה בפעם למצוא איזה דברי נחומים ודרכי חיים ותוכחת מוסר לא יצטרכו אז לבלות הזמן בעיון ובדקדוק כוונת דברי המחבר על ידי קיצור הדברים ועד מהרה ירוץ דברו שיבין בטוב ובניקל.

תפארת ישראל

עצה

סיפר הרה"צ רבי פייוויל שלום דעמבינסקי זצ"ל, שפעם שמע איך שהרה"ק הישמח ישראל זי"ע משיב לאברך אחד שהתלונן בפניו אודות חוסר שלום בית וכה אמר לו: גיב מיר צו פארשטיין, וואס מיינט נישט קיין שלום, ווען איינער געט מיר א פאטש און איך געב איהם נישט צוריק, הייסט דאך נישט - נישט קיין שלום, עס הייסט אז איך האב געקראגען א פאטש. ווען דען הייבט זיך אהן נישט קיין שלום, ווען איך געב צוריק, איז ווער הייסט דיר?

הרה"צ רבי בעריש דעמבינסקי ז"ל בפתיחה לספר מנחות שלום

נקודה למחשבה

וְתֹאמַר שְׂרִי אֶל אֲבִרָם חֲמִשִּׁי עֶלְיָךְ וגו' יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶךָ (לך לך טז, ה).

לכאורה צריך ביאור למה מסרה תיכף את דינו לשמים ולא התוכחה עמו, ולא חיכתה לשמוע את תשובתו של אברהם על טענותיה. ואמר הרה"ק רבי שרגא פייבל מגריצא זי"ע שהכוונה בזה "אויף א קרעכץ פון א אידישע פרוי איז נאר דער באשעפער א מביץ..."

בשם הרה"ח רבי אברהם'טשי שטערן ז"ל מבלינא (מחסידי אלכסנדר)

פרק זה היא מהספר
תפארת ישראל החדש
והמפיו ונערך ע"י
מו"ה מנחם מענדל
וויסברוד הי"ו

של הגה"צ רבי
יצחק מאיר זינגער
זצללה"ה הי"ד
אבד"ק אלכסנדר

חתנו של מרן רבינו כ"ק
התפארת שמואל
זצוקלה"ה זי"ע

יומא דהילולא

ערב חג השבועות
שנת תש"ב

הרה"צ
הגאון
רבי אלי
זינגער
צ"ל
ראב"ד
קאליש
אביו של
בעל
הילולא
צ"ל

תולדותיו

הרב ר' יצחק מאיר זינגער נולד בשנת תרל"ו, בערך, כבן בכור לאביו הגאון רבי אליהו, אשר כיהן באותה העת ברבנות דק"ק ברעזניצא. אביו קראו בשם רבו המובהק הגה"ק הרי"מ מגור זצלה"ה ז"ע, בתקוה כי יצעד בדרכי "בעל השם" ויזכה אף הוא להיות "מאיר" עיני ישראל בתורתו ובצדקתו.

תקוותו של האב הגדול אכן לא כזבה, הנער יצחק מאיר ילד שעשועיו, הפליא את כל יודעיו עוד בהיותו רך בשנים בעמקות שכלו, תפיסתו הגאונית וזכרונו הנפלא. גם בשקידתו העצומה התבלט האי ניכר וחכים. בעת שכל הנערים היו משתובבים בחוץ היה הוא יושב ולומד בהתמדה עצומה, וכך הוי טליא היה כבר בקיא נפלא בכל הששה סדרי משנה, וכן הלאה היה מוסיף והולך בכל חדרי תורה בהתמדה ובקיאיות נפלא, ותהי לשם.

על אלו תעיד העובדה המופלאה, כי עוד לפני הגיעו למצוות, בגיל י"ב, עמד על כור המבחן על מסכתות כתובות ובבא-קמא, עם כל ה"שטיקלעך" חידושי הרי"מ העוסקים באותם הסוגיות. כי כן ציוה עליו אביו, הגאון והחסיד, כי אם בתורת אמת חפצו ושאיפתו, עליו ללמוד כסדר עם ספר חידושו של רבו הק' הרי"מ, על שמו נקרא, כי שם יקבל את דרך הלימוד לאמתה של תורה.

כשהגיע לגיל בר-מצוה כבר הספיק ללמוד ולסיים את הש"ס, עובדא זו מספיקה גם היא להראות על שקידתו היוצאת מן הכלל.

אביו הגאון רבי אליהו נהג להשמיע שיעורים תמידים כסדרן לפני תלמידים מקשיבים, אברכים מפוארים ובחורים מופלגים ורבי-כשרון, בעלי תריסין בתורה ובהוראה. למרות גילו הרך הצטרף בנו יצחק מאיר ללמוד בחבורה זו, אשר כל משתתפיה היו קשישים הימנו בהרבה.

וסיפר נכדו כ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה, כי בהיות וה' נער צעיר ובעל קומה קטן, הביאו לפניו ספסל בעל רגלים

גבוהים בכדי שיוכל לישב בשוה עם כל בני החברא.

בטוב צדיקים תעלוץ קריה

בעודנו צעיר לימים, כבן י"א שנים, בחר בו רבינו הק' מרן אדמו"ר הזקן כחתן לנכדתו הבכירה בת בנו רבינו הק' בעל תפארת שמואל, החסודה והמשכלת מרת מלכה פעריל, אשר נקראה ע"ש אמו הרבנית הצדקת מרת מלכה ע"ה ובשם חמותו מרת שרה פעריל יעזאפאווסקי ע"ה.

הדים לרגשי ההתרגשות העצומים אשר פיעמו בחצר הקודש לקראת האי שמחת בית צדיקים, ניתן לשמוע מתוך מכתב קדשו של רבינו הק' הישמח ישראל אשר שלח לירושלים עיה"ק, אל אדמו"ר הרה"ק רבי דוד צבי שלמה מלעלוב ז"ע, בפקודת הקודש של אביו מרן אדמו"ר הזקן, בו כתב כן:

"יום בשורה אתנו" כי ת"ל הגיע תור כלילת בת אחי היקר מו"ה שמואל צבי נ"י הכלה מלכה פעריל בת שרה רבקה ת' עם ב"ג החתן המופלג השנון החריף כמו יצחק מאיר נ"י בן יאכנט אשר הגובלה להיות ביום ה' בהעלותך י"ד סיון הבע"ל. תבקשו נא רחמים לפני כותל המערבי ועל כל מקומות הקדושים אשר זיווגם יעלה

נשהגיע לגיל בר-מצוה כבר הספיק ללמוד ולסיים את הש"ס, עובדא זו מספיקה גם היא להראות על שקידתו היוצאת מן הכלל.

בתורה ולגדלות במידות וחסידות, וענוה יתירה
שעלתה על גביהן.

בקודש פנימה

במיוחד גדלה אהבתו של חותנו זקינו מרן
אדמו"ר הזקן אליו, אשר הכניסו לפניו מחדריו
וגילה לו אותות קירוב נדירים ומיוחדים, להם
לא זכו אף צאצאים אחרים, רק יחידים ממש.

חיבה יתירה נודעת לו מעם דודו רבינו
הק' בעל ישמח ישראל, אשר קירבו אצלו כבן
ממש ולפניו עמד שעות ארוכות בבתי גואי.
גם בתוך ה"קוויטעל שטוב", כאשר קיבל רבינו
הישמח ישראל את הבאים בצל קורתו ביחידות,
היתה הדלת פתוחה בפני רבי יצחק מאיר, על
פי בקשתו והוראתו של רבינו, אשר הראה את
שביעות רצונו ורוחו משהותו שם.

בקודש פנימה זכה רבי יצחק מאיר לראות
מראות אלקים אשר בחוץ ה' מסתירים הישמח
ישראל מאין רואים, אולם מפני רבי יצחק מאיר
לא היה מצפין מאום. על אחדים מהם היה מספר
רבי יצחק מאיר לימים ברוב רגש. כי ימינו
ואיש סודו של דודו רבינו הק', היה רבי יצחק
מאיר שלוחו הנאמן פעמים רבות לפעול גדולות
ונצורות למען הכלל והפרט.

כל כך התקשרה נפשו ונשמתו של
רבי יצחק מאיר ברבינו, עד שכאשר
לימים בשבתו על כס הרבנות דמתא,
בכל פעם כשנקרתה לפתחו שאלה
מורכבת, נכנס הרב דאלכסנדר
לחדרו הקדוש של רבינו
להרהר בשאלה. שם, בצל
החכמה, היתה מנשבת
אורא דארץ ישראל
המחכמת. משם
היתה יוצאת הוראה

יפה ויאריכו ימים בטוב ובנעימים ואגודתם
יה' למזל ולהצלחה, ולא ישלוט בשמחתינו
שום עין הרע ח"ו, וכ"ק אאמו"ר שליט"א
יה' בריא אולם ויה' ביכולתו לשמוח ביום
שמחת לבו כראוי בלי מפריע, ומשמחתם
נזכה כולנו יחד לישועה ולשמחת עולם.

בהאי יומא רבא, יום בשורה, חמישי בשבת
פרשת בהעלותך י"ד סיון שנת ברנ"ת, קול
רנ"ה וישועה"ל לפ"ק, נחוגה שמחת אפריון בית
המלוכה. קורן באור עילאי המאיר לכל עבר,
כמלך ביופיו ישב עטרת תפארת ישראל מרן
אדמו"ר הזקן זי"ע בראש המסובים, כאשר מסביב
מפזזים ומכרכרים בכל עוז המוני החסידים אשר
חבלי שמחה נפלו להם בנעימים.

הרגעים היותר נעלים ומרוממים בעולמו של
החסיד הינם בשעת שמחה אצל רבו, בעידנא
דחדוותא דמלכא, כאשר אז מעינות האהבה
עולים על גדותם ואפשר למשש את הקדושה
בידים, וכלשונו הידוע של בעל ה'רמתיים צופים'
אשר כתב כן: "וכן היה קבלה בידי חסידים ואנשי
מעשה לנסוע לצדיקים בעת שמחתם שמשם
יגיעו ליראת שמים בוודאי". וודאי כאשר לא
בכל יום מתקיימת שמחה שכזאת בחצר הקודש,
בפרט בחתונות הצאצא הראשון, ועוד עם כהאי
חתן כהלכה מפואר ומאד נעלה, מי שכל באי חצר
הקודש הכירוהו והיו מספרין בשבחו וגומרין
עליו ההלל בנעימה, ענבי הגפן בענבי הגפן דבר
נאה ומתקבל, או אז נפרצו שערי השמחה וסחפו
לתוכם את הכל.

רבי יצחק מאיר וזוגתו הצדקת מרת מלכה
פעריל קבעו את מושבם בחצר הקודש. סמוכים
על שולחן המלך מאן מלכי רבנן בנו את ביתם,
תחת עינו הפקוחה של הסבא הגדול, האי סבא
קדישא. בסביבה העילאית של מרן אדמו"ר
הזקן, ואח"כ במחיצת קודש של מרן רבינו
הישמח ישראל, עלה ונתעלה מאד רבי יצחק
מאיר מיום ליום. הוא שם לילות כימים בתורה
ועבודה ושאב במידה גדושה ממעינות החסידות
והקדושה של רבותינו הקדושים, והגיע לגדלות

בלימוד על יד ביתו

מושבותיהם, רואה בעצמו את מצבם ומעמדם ברוחניות ובגשמיות, ושולח עזרתו מקודש בעבור צרכי ישראל המרובים. בחודש אדר תרע"ט ביקר רבינו בעיר דאברזשין, שם התקיימה קהלה נכבדה של אנ"ש. בעת שהותו בעיר עורר רבינו בדבר הצורך הדחוף בפתיחת "חדר" לילדי היראים, אולם לעומתו השיחו לפניו בני המקום את מועקתם על הקשיים המרובים אשר עמדו להם בדרכם זה כמה כאשר התעוררו לזאת, באין מצליח לעשות מה בענין.

רבינו הק' אשר חינוך הבנים וצעיירי הצאן עמד בראש מעייניו, והוא אשר הביאו לפתוח את ישיבתו הרמתה, כינס עוד באותו הביקור את טובי העיר פרנסיה וראשיה, סיכל את כל אבני הנגף למיניהם, ועובר לעשיית דאג לפתיחתו של החדר, בשמו יקבנו "סודי התורה", ככל ה"חדרים" אשר נפתחו באותה תקופה בשאר קהלות קדושות.

בראשות ה"חדר" העמיד רבינו הק' את חתנו הרב אבד"ק אלכסנדר, כרצונם ובקשתם של בני המקום אשר חפצו כי המוסד ימשיך להתנהל ברוחו והכוונתו של מייסדו, ומי ראוי לכך יותר מחתנו כבנו, הרצוי לכל אחיו בדברי שלום ואמת אשר בפיו ובלבבו ואשר ממש כידא אריכתא של חותנו הרבי הק' ברבים מפעולותיו הברוכות למען ישראל קדושים.

לישראל, גם שנים רבות לאחר שרבינו נסתלק, אולם רוחו הקדושה המשיכה לרחף בחלל החדר האהבה עזה אשר רחש מרן הישמח ישראל לרבי יצחק מאיר היתה גדולה ועצומה, עד כדי שמפירותיה אכלו גם ידידיו הקרובים. חד מינייהו היה החסיד ר' לייבל פערלמאן מווארשא, אשר בכל עת כאשר בא לאלכסנדר היה שולח לו רבינו שיריים ע"י רבי יצחק מאיר, כשהוא מורה לו "תן את השיריים לקרוב שלך". רבי יצחק מאיר ידע שהכוונה היא לר' לייבל, אולם התפלא מאד שכן לא ידע על שום יחס של קירבה משפחתית. פעם אחת שאל ר' לייבל את רבינו, איזה יחס של קירבה משפחתית קיים ביני לבין ר' יצחק מאיר. השיבו הרבי: "כשם שקיימים קרובים במשפחה כך קיימת קירבה בין נשמות". פעם אחת בחג הסוכות נחלה רבי יצחק מאיר ואנושה ה' מחלתו, ונכנסה הרבנית בבכי רבה לעורר רחמים עליו אצל דודה כ"ק מרן בעל ישמח ישראל, ואמר אז רבינו הק': אבינו זצ"ל אמר לי בפעם אחת, "די ביזט דאך עפיס בעל מוצלח בתפלות". ואחר זמן לא רב קם מחליו.

חתנא דבי נשיאה

כאשר נתכהן חותנו רבינו הק' התפארת שמואל בעטרת נשיאות הנהגת העדה הק', או אז עמד חתנו כבנו לפני כסא כבודו בהתבטלות עצומה ומופלאת, והיה יד ימינו בכל מפעליו הקדושים. האהבה רבה ואהבה עזה אשר שררה בין רבינו הק' לבין חתנו כבנו היתה מן המופלאות, וכמים הפנים לפנים היא היתה, אולם למרות זאת התבטלותו עד לאחת של החתן הגדול קמי חותנו הרבי הק' כעבדא קמי מאריה וכנר בפני האבוקה היתה יתירה עליהם עשרת מונים.

באהבתו הגדולה את צאן מרעיתו ובחמלתו על עמו היה מרן רבינו הק' התפארת שמואל מבקר מזמן במקומות

חיבה יתירה נודעת לו מעם דודו רבינו הק' בעל ישמח ישראל, אשר קירבו אצלו כבן ממש ולפניו עמד שעות ארוכות בבתי גואי.

משה מרדכי מלעלוב זי"ע. כאשר הציעו לפני רבינו עבור אחת מבנותיו את אותו פרי קודש הלולים מפירות עץ החיים לבית לעלוב, התבטא רבינו הק' ואמר ברגש: "איך מוז האבען ביי מיר דער ירושלימער בחור מיט די גאלדענע פיאות" גם אז שלח רבינו הק' את האי חתנא דבי נשיאה לקראקא לדבר עם בן הרבי מלעלוב ולעמוד על מעלותיו, ואכן זמן רב נתוועדו יחדיו וטיילו בשבילי בית הכרם, בפרד"ס התורה והחסידות. שנים רבות אח"כ, בשנת תשל"ט, כאשר הרה"צ רבי שמואל צבי שליט"א בן כ"ק אדמו"ר זצלה"ה זי"ע היה מבקר בהיכלו של הרה"ק מלעלוב, היה מקרבו ביותר לגודל יחושו הרם כנכד לרבוה"ק ובתור נכד לאבד"ק אלכסנדר, אשר עשה עליו באותה שעה רושם עז וכביר במיוחד, והזכירו שוב ושוב לשם ולתהלה.

באורחות צדיקים

כבר מגיל צעיר היו כל הנהגותיו מופלגות, בגינוני קדושה וטהרה כחסידיים הראשונים היה רבי יצחק מאיר מצוין כל ימיו. על אף התמדתו העצומה לילות כימים עד שכאשר נתן מעט תנומה לעיניו כבר כמעט האיר השחר, הרי שכשאירע לו שניעור משנתו קודם עלות השחר, מיד נטל ידיו אף שעדיין נשאר לנוח קמעא. בכלל היה זהיר וזריז בנקיות המביאה עד לידי רוח הקודש. היה מחמיר על עצמו ליטול ידיו אף לדבר שטיבולו במשקה, כן היה מקפיד ליטול ידיו כשחלץ מנעליו, אף שלא נגע בהם כלל. כמנהג חסידים

בימי הסליחות של אותה השנה, כאשר מורינו הגאון הצדיק אבד"ק אלכסנדר ביקר במיוחד בדאברזשין, בכדי לבחון את התלמידים ולעמוד מקרוב על הצלחתם והתעלותם בתורה, התפעל עד מאד מטוב מראה עינים, בדיוק כפי ששם לו למטרה חותנו רבינו הק' בהשתדלותו והתמסרותו לפתוח את אותו המוסד. אבד"ק אלכסנדר העלה את התרשמותו מהתלמידים על גבי הכתב, וזה לשונו:

בשבתי פה עיר דאברזין בש"ק נצ"י בקש ממני המנהל החדר "יסודי התורה" לבחון התלמידים ונענית להם, ובחנתי את כל המחלקות מן כת א' עד כת ה', ומצאתי אשר כולם מצאו ב"ה תועלת גדול בלימודם ובהנהגותיהם בכ"ע. יעזור הש"י כי יעלו מעלה מעלה על במתי התורה והיראה ולפעלא טבא איישר חילא, וזכות תינוקות של בית רבן יעמוד לנו ונושע בישועה שלימה ובכוח"ט בספרן של צדיקים.

הכ"ד הכותב למען כבוד התורה ולומדי' ועושי', המצפה לישועה קרובה בכ"י המחכים לישועתו.

בעה"ח יום א' דסליחות כ"ו אלול תעט"ד לפ"ק

יצחק מאיר אבד"ק אלכסנדר

בשפתי צדיקים יתהלל

בהכירו את יקר מעלותיו בחר בו חותנו הגדול מרן התפארת שמואל להיות שלוחו הנאמן להעמיד על כור המבחן את חתניו אשר הציעו לו עבור בנותיו הצדקניות, לדבר עמם בתורה ועבודה ולהתחקות אחר אורחותיהם והנהגותיהם אם יאות להם לידבק בזרע קודש. מעניין לציין את אחד מהם, אשר לבסוף לא נעשה חתן בבית רבי, ה"ה אדמו"ר הרה"ק רבי

הראשונים וצדיקים הקדמונים הקפיד כל ימיו שלא לילך בבגדי צמר.

גם את צאצאיו היה מזרז לילך במסילות ישרים ובאורחות צדיקים, בפרט בהנהגות אותם קיבל מאביו זצ"ל או שראה בבית צדיקים. עפ"י צוואת אביו היה מזהיר שלא לשחק בנרות חלב טמא, מחמת שעצם התעסקות בו גורם טמטום הלב. כן הקפיד שלא להחזיק בבית שום דבר חי כגון עציץ של אילן וכדו', כאשר ראה אצל חותנו רבינו התפארת שמואל זי"ע.

אבר"ך נמדרשו

שמו הטוב של רבי יצחק מאיר הלך לפניו והתפרסם מהר כגאון ובקי מופלא, וביחוד כבעל הוראה נפלא. גדולי התורה שביקרו בחצר הקודש התפעלו מהאברך הצעיר, שכל מכמני התלמוד והפוסקים פרושים לפניו, ומיראתו הקודמת לחכמתו.

שליחים מערים רבות ונכבדות באו לאלכסנדר והפצירו בצורב הצעיר כי יאות לישיב אצלם על כסא הרבנות. קהילות קדושות ומיוחסות שאפו להכתירו כאלוף וראש לעדתם. אך רבי יצחק מאיר השיב את פניהם ריקם. התקשרותו הנפשית האמיצה לרבנותו הקדושים לא נתנה לו לעזוב את אלכסנדר, בעבותות של אהבה קשר עצמו לחצר הקודש ולא היה מסוגל לכך. תחת זאת בחר להמשיך לישיב באהלה של תורה בסביבה העילאית דאלכסנדר. בשנת תר"ע, אחרי הסתלקות רבינו הישמוח

ישראל אשר שימש, כאמור, גם ברבנות דמתא, הוכתר רבי יצחק מאיר זינגער כרב ואב"ד דק"ק אלכסנדר.

מינוי זה היה ברור ומובן מאליו לכל באי חצר הקודש, כפי שנמצינו למדים גם מהנכתב ביודישע צייטונגען למחרת אשכבתא דרבי, אשר כתבו כך: עוד מוסרים לנו, כי כפי הנראה את מקומו ברבנות ימלא הגאון רבי יצחק מאיר זינגער, בנו של הגאון רבי אלי' אבד"ק קאליש וחתן הרב הצדיק רבי שמואל הירש אחיו של הנפטר, מי שהיה בשנים האחרונות הכי מקורב לרבינו.

דרו ברבנות

כיון שלקח בידו את שרביט ההנהגה כרב העיר נתגלה רבי יצחק מאיר במלוא שיעור קומתו, בכל היקף גאוניותו, בזיו חכמתו, בטוהר רוחו, צדקתו וענוותנותו.

בתקופת כהונתו כרב העיר נתחבב רבי יצחק מאיר מאד על כל שכבות האוכלוסיה היהודית באלכסנדר, עד שלא נמצא איש מאנשי המקום אשר לא העריצו והתייחס אליו תמיד ביראת הכבוד.

רבי יצחק מאיר פעל ועבד הרבה לחיזוק צרכי הדת והתעניין בכל פרטי פרטים של עניני העיר, הן הציבוריים ושל כל יחיד ויחיד. למרות מזגו הרך והעדין לא הרשה ויתור כלשהו אפילו כקוצו של יוד במה שנוגע לעניני הדת ומסורת ישראל סבא, והוכיח בתוקף את אלה שניסו לנטות

בלימוד עם נכדיו

גדולי התורה שביקרו בחצר הקודש התפעלו מהאברך הצעיר, שכל מכמני התלמוד והפוסקים פרושים לפניו, ומיראתו הקודמת לחכמתו.

”

במעונותיהם, כדי שיוכלו לתמוך בעניי העיר ולספק את כל צרכיהם ביד רחבה. כשהוקם ביזמתו בנין המקוה המשוכללת בעיר, וכן בנין ה"תלמוד תורה" החדש, התמסר רבי יצחק מאיר לפעול להצלחת המשימה. למרות חלישות גופו היה נלוח בעצמו אל העסקנים, כדי להתרים את הציבור ולגייס את הסכומים הדרושים לביצוע התכניות החשובות האלה, והיה מפקח ומכוון אישית על כל פרטי הפעולות.

הרב דאלכסנדר נחשב כאחד מגדולי הרבנים בפולין. השפעתו חרגה הרחק מעבר לתחומי עירו והתפשטה על פני איזורים גדולים. במיוחד היו מתחשבים בחוות דעתו ובהשקפותיו לעת כינוס ועידות ואסיפות של רבנים.

בית ועד לחכמים

בעל שיחה נאה היה אבד"ק אלכסנדר, תמיד שופע ומבריק באמרותיו השנונות בדברי תורה וחסידות שנאמרו בפשטות נפלאה, ובענוות-חן המיוחדת שלו. ביתו ועד לחכמים היה, הומה תמיד ממבקרים רבים, רבנים ואנשי מעלה, שבאו אליו ושתו בצמא אמרותיו ושיחותיו המקוריות והפקחיות. ההתוועדויות בביתו נמשכו לרוב שעות רבות והצטיינו תמיד בצלילות חידושי והסברת פנים לבבית.

גם אלו הבאים אל הרבי, מגדולי הרבנים בפולין, שרידי חסידי ווארקע וקשישי חסידי ביאלע, לא ויתרו על ביקור במעונו של רבי יצחק מאיר כל אימת שנזדמנו לחצר הקודש, כדי לשוחח ולהשתעשע עם הרב אבד"ק בתורה וחסידות או להציע

מהדרך הסלולה. דבריו, שנאמרו בנועם ובאהבה מסותרת, השפיעו גם על אלה ונכנעו להוראותיו, כי ידוע היה לכל כאיש אמת שכל כוונתו לשם שמים.

באו אליו לא רק בעסקי דת ודין, אלא כדי לפתור בעזרתו את בעיותיהם וספיקותיהם האישיים ולשאול בעצתו. בפקחותו הנדירה וביחסו האבהי לכל יחיד, היה מעודד ומכוון ומייעץ לכל דורשיו, ובמקרים שנתחוו לו שיש צורך בכך היה מגייס גם עזרה ממשית. השמועות על פקחותו עשו להן כנפיים, נוסף לזה שיבחוהו הכל במידתו של אהרן הכהן, "אוהב שלום ורודף שלום" - ולא ייפלא איפוא מדוע רבים מגדולי הסוחרים גם מערים אחרות, במיוחד מלאדז וסביבותיה, העדיפו לברר בפניו את סכסוכיהם ולהביא את ה"דיני תורה" אל שולחנו ולמסרם להכרעתו.

גם בדרשותיו הצטיין מאד ודבריו עשו רושם אמיץ והשפיעו מאד על כלל השומעים. בית המדרש הגדול של הקהל (דער קהל'ישע שוהל) היה תמיד מלא על גדותיו בשעה שהיה דורש. תלמידי חכמים מופלגים שבהם התפעלו ביחוד מהחריפות העצומה שבדבריו, ושאר אינשי התלהבו מנועם אמרותיו אשר היו מתובלים בדברי חסידות ומוסר. היו אומרים, כי מתוכן כל דרשה של המרא דאתרא אפשר לעשות עשר דרשות.

מענין לציין כי מעת פטירת אביו זצ"ל בשלהי שנת תרפ"ג, הפסיק רבי יצחק מאיר להתעסק בכמה מעניני הרבנות עפ"י צוואת אביו. ומהם, שלא סידר שום גיטין רק עסק בדיני הממונות הנוגעים להגט, כמו כן לא צירף עצמו להיתר ק' רבנים.

למרות בריאותו הרופפת - בעיקר בשנותיו האחרונות, אחרי שלקה במחלת הלב - לא החסיר הרב אבד"ק כלשהו ממילוי התפקידים שהעמיס עליו בתור מרא דאתרא. כך, למשל, המשיך להשתתף אישית במגבית המסורתית של "מעות חטיטין" ויצא בעצמו בלויית כמה מנשואי הפנים בין יהודי אלכסנדר לפקוד את התורמים

לפניו שאלה חמורה שעומדת אצלם על הפרק. והוא בסבר פנים יפות ובבית שחוק לבבית קירב וקיבל את כל אחד ואחד, קטן כגדול, באהבה מופלגת. למרות המבקרים הרבים, בצוותא חדא, הרגיש כל אחד כאילו כל תשומת הלב מופנית אליו.

שיחותיו הנפלאות מתובלים היו בזכרונות הוד מרבותינו הקדושים נב"מ, על פי הקדמות מבאר תורתם ומתהלכותם בקודש, מבארות המים החיים היה דולה ומשקה וכורה אחר כורה מוסיף טפח מדליה.

הא לן עלה אחד בבד אחד משיחה נאה שלו, מה שהשיב פעם בהיותו בקאמינסק בשלהי דקייטא לאיש אחד אשר בא לשאול אותו אם יסע לארץ ישראל, נענה לו כן: אספר לך מעשה, גביר אחד בא לרבינו הקדוש אדמו"ר זצ"ל בעל הישמח ישראל לשאול על שידוך, ואמר לו שישלח בוחן לבחון את החתן, ולקח בוחן ושלח, ובא חזרה הבוחן שלא הוטב כ"כ בעיניו, ובא חזרה אל רבינו ואמר שהבוחן לא נותן הסכמה על זה. ואחר כך דברו להגביר הזה עוד כמה שדוכים וכולם לא הטבו בעיניו, עד שבא עוד הפעם לשאול להרבי על שדוך הקודם, ואמר לו הרבי: מקודם שלחת בוחן זה ועכשיו שלח איש פלוני לבחון. וכן עשה, ובא חזרה ואמר כי טוב הוא. ושאל להרבי מה זה שהראשון לא הוטב לו ולזה הוטב לו, והשיב לו הרבי: עס ווענט זיך עס איזה מחשבה נסע, הראשון נסע על מנת כן שהחתן אין למעלה הימנו ולכן לא הוטב בעיניו, אבל האחרון לא נסע בזו המחשבה ולכן כל מה שראה בבחור הוטב בעיניו. סיים הגאון ר' יצחק מאיר: כן אתה, אם אתה רוצה ליסע ולראות שם כאשר תבוא שיהיה לך שם כל טוב אינך רשאי ליסע, כי תדע ששם עוד לא רואים

כלום, אבל אם תבוא לשם ותראה מעט טוב יהי אצלך הכול לטוב, במחשבה כזו אתה יכול ליסע עוד עובדא מצדיקים וקדושים אשר הוא מספר, כאשר כתב הגה"ח אבד"ק אשעזק ז"ל: הנה שמעתי מפי הרב הגאון החסיד מפורסם וכו' מוה"ר יצחק מאיר שליט"א אבד"ק אלכסנדר גיסו של כ"ק מרן שליט"א האריך שנעשה הרה"ק ר' חיים דוד דאקטיר זצללה"ה מפייעטרקוב לצדיק גמור הנה הה"ק רח"ד הנ"ל הי' רופא מומחה גדול ומפורסם והי' חפשי כדרך כל הדאקטורים, פעם אחת שלח אחריו אדון אחד ממרחק שהוא חולה ויבוא אליו ושלח אחריו מרכבה כבודה ונסע אצלו והי' הדרך דרך עיר לעלוב, וכשבא ללעלוב באמצע הלילה התחיל לירד גשם שוטף ולא הי' יכול לנסוע להלן, ורצה לירד שם לאיזה בית אולם בכל מקום הי' חושך ואפילה וראה מרחוק איזה בית שמאירה שם והלך לשם ושם הי' משכן כבודו של הרב הצדיק והקדוש רבי דוד מלעלוב זצללה"ה וקיבלו בסבר פנים יפות ואמר לזוגתו תעשי סעודה טובה כי השגנו אורח טוב ואכל שם וכשנשקט הגשם נסע מאתו ובעת הפרד ממנו אמר לו הרה"ק רבי דוד: תדע שכשאדם בעת צרה ר"ל טוב לנדר לצדקה זהב, זה היא סגולה טובה. ולא הבין מה שאמר לו.

והנה הי' אז המלחמה גדולה בין הפולנים והרוסים ובדרך פגעו בו הרוסים ודימו בדעתם שהוא הראש מפולנים ותפסו אותו בשמחה והובילו אותו לתלי' וכשראה שצרתו צרה נזכר מה שאמר לו האיש מלעלוב והנה הי' לו רעננדי

בעל הילולא זצ"ל, ולימינו בנו הגה"צ הק' ר' יעקב מייביל זינגער זצללה"ה הי"ד אבד"ק אוסטרוב מאז. לצדם נראית שורה מכובדת של רבנים ונשואי פנים בלתי מזוהים. מחלון הרכבת נראית דמות קדשו של הרה"ק רבי משה'ניו מביאין - קראקא ז"ע הי"ד

ידוע היה לכל נאיש אמת שכל כוונתו לשם שמים.

רב תודה לכם על טרחתכם בהתפללכם עבור בריאות דודי הרה"ג אבדפ"ק שליט"א, ומשום זה לא קבלתם עד עתה ידיעה מהטבת בריאותו מפני שההטבה הולכת לאט לאט ועוד הוא צריך לרפואה שלימה. ונזכה לבשר ולהתבשר אט"ס (אך טוב סלה) מעתה ועד עולם.

אחרי מות קדושים, ה"ה הב' המופלג כמו יעקב פנחס שרגא זלה"ה בן כ"ק מרן אדמו"ר האחרון זצלה"ה זי"ע, קשר דודו הרב אבד"ק אחר מטות דברי נהי ומספד, והיא לו נדפסה עלי גליון "נהור שרגא" אשר יצא לשמו ולזכרו של האי בוצינא קדישא ע"ה:

טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה כאשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו (קהלת ז, ב).

וצריכין להבין מדוע אמר המלך שלמה ע"ה "מלכת", כפי הפשוט ה' צריך לכתוב 'מללכת', וגם מה הוא שאומר כאשר הוא סוף "כל" האדם וה' די באומרו סוף האדם, ומדוע שינה לשון "והחי" יתן אל לבו ולא 'האדם' יתן אל לבו.

התועים בעולם טועים ואומרים, כי פטירתו של אדם לעת זקנתו באה מחמת חולשא והתייבשות ליחותו, ומיתתו של ילד הוא מסיבת טרם בא לכוחותיו ועדיין לא נבלע הליחות בעצמותיו, טח עיניהם מלראות יד ההשגחה העליונה ותולים כל מקרה בטבע, אבל ברוך הוא אלקינו שהבדילנו מן התועים, אנו מאמינים ויודעים כי יד' פעל כל זאת, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, אמנם הסתלקותו של אדם במבחר שנותיו מלא בכוחותיו, מוכרח להניע גם לב אבן, לשוב אל ד' להאמין בההשגחה אלקית, כי הקב"ה הוא הממית ומחי מוריד שאול ויעל.

והנה עיקר הספידא והליכא לבית האבל הוא שהאדם יתן אל לבו ויראה כי אין אדם יודע יום מותו, וישוב

זהב תפור בהכובע שלו כדרך האדונים אז שהי' להם זה לנוט קאסע בדרך ונדר זה הרענדיל לצדקה ותיכף אמר הראש מאנשי חיל הנה כאשר זכינו לתפוס את הראש שלהם אין מהראוי שלא לבשר זאת להראש שלנו והוא יבוא בעצמו שהי' הנקמה על ידו, וכולם הסכימו ע"ז ושלחו אחרי הראש שלהם, וכשבא אמר תיכף טעיתם כי לא זה הוא כי הכיר את הראש מפולנים ופטרוהו לשלום. כיון שראה כך אז הבין שזה האיש מלעלוב הוא איש קדוש ונסע אליו וסידר לו חשובה ונעשה בעל תשובה גמור ונתקרב להרה"ק ר"ד ונסע בכל פעם אליו ונעשה חסיד שלו עד שאמרו עליו שהי' בעל מדריגה ורוה"ק שורה עליו ולבסוף ימיו לקח קוויטלעך.

בצל קדושת אדמו"ר האחרון זצלה"ה זי"ע

כאשר נסתלק חותנו הגדול רבינו הק' בעל תפארת שמואל זי"ע, וגיסו הקדוש מרן אדמו"ר האחרון זצלה"ה זי"ע נתעלה להנהיג העדה הקדושה, או אז כופף עצמו לפניו בהכנעה עצומה והתבטלות מופלאה. עד לאותו יום היה הדיבור של אהבה וחיבה מצוי ביניהם, שעות ארוכות התוועדו יחדיו בדברי תורה וחסידות, וכשבת אחים גם יחד היתה נאה ישיבתם בצילא דמהימנותא, אולם ברגע שנעשה רבי אז נתעטף הרב אבד"ק במעטה היראה, יראת הכבוד ויראת הרוממות, מהדר כבוד קדושת גיסו אדמו"ר הקדוש. כן עמד תמיד לימין קדשו בכל עניני דמאת ובפרט בהנהגת הישיבה הקדושה, שם ביקר הרב אבד"ק תמידין כסדרן והאציל מרוחו הגדולה על התלמידים הצעירים, בחן את ידיעותיהם וסייע בידם למלאות את תשוקתם העזה להתעלות בתורה ויראת שמים.

המקום לציין למכתב שכתב האי פאר מקדושים הרה"צ רבי ירחמיאל ישראל יוסף זצ"ל הי"ד בן כ"ק מרן אדמו"ר האחרון זצלה"ה זי"ע לאנ"ש בארה"ק, בחודש מרחשון תרצ"ד:

יחד עם גיסו כ"ק אדמו"ר האחרון זצוקלה"ה.
משמאל הרה"צ רבי ירחמיאל ישראלי יוסף
ז"ל הי"ד (בן כ"ק אדמו"ר האחרון)

ר' אברהם ז"ל, וז"ל: ודע בני כי האדם המסכן בזה העולם השפל אין לו מנוחה בו ואשרי למי שחתמו ימיו מהרה בלי טרדת הנפש, עכ"ל, אך מתי מכפר בזמן שהעולם מתעוררים בתשובה ע"י מותו ע"י הספד ובוכין עליו ויודעים מה שגרמו במעשיהם אז מיתת הצדיק מכפרת, ובאם לאו אין מיתתו מכפרת, לזה אמר "הצדיק אבד", אימתי נקרא מיתתו אבדה בזמן שאין איש שם על לב, כי אם מתעוררים לבם לתשובה אין מיתתו נקראת אבדה.

ועתה נחפשה דרכנו ונחקרה ונשובה אל ד' ונעזור בפי והספד על פטירת נפש יקר וקדוש הזה, ואז הנפטר יהי מליץ יושר בעדינו כי נושע בישועה שלימה ושלם ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו ובגבול בית כ"ק גיסי מרן אדמו"ר שליט"א ובגבול כל בית ישראל, ושיתקיים דברי הנביא בלע המות לנצח ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן ויהי רק ששון ושמחה בקרב בית ישראל, אכ"ה.

בעת הר"ס עולם

עם פלישת הנאצים ימ"ש לעיר אלכסנדר מיד בפרוץ המלחמה הנוראה, נמלטו מרבית יהודי

אל ד' וירחמהו, וכשהולכים אל בית אבל המתאבל על נפטר שהי' ראוי לילך לחופה לבית המשתה ונסתלק בימי עלומיו, אז הכל מודים שהוא מהשי"ת בעצמו וחוזרים בתשובה.

ולזאת אמר שלמה המלך ע"ה טוב ללכת לבית אבל, בכדי להתעורר בתשובה, וקמפרש באיזה אבל "מלכת לבית המשתה", מנפטר כזה אשר הי' מוכן באותו הזמן ללכת לבית המשתה ונעדר בכל כוחותיו בימי בחרותו, שאי אפשר עוד לתלות בטבע ובסיבות שונות, רק כל אחד רואה כי הכל הוא מהשי"ת ואז לבבו יבין באשר הוא סוף "כל" האדם, כי אין שום איש יודע יום מותו, "והחיי" היינו בעת שהאיש הוא "חיי" מלא בכל כוחותיו יתן אל לבו ושב ורפא לו.

כן גם אנחנו מחויבים לעזור בכי ומספד רב על הנפטר היקר באנשים, הבחור המופלג ושנון ירא אלקים בר חכים בן גדולים וקדושים, בן זקונים לאביו כ"ק גיסי מרן אדמו"ר שליט"א, כמו יעקב פנחס שרגא ז"ל, אשר נפטר בשנת ה"ח לימי חייו בזמן שהי' ראוי לילך לבית המשתה ולחופה, מה גדול השבר והיגון, מה גדול האסון הנורא כמו שמצינו בגמ' (מו"ק כה ע"ב) אשר אמר האי ספדנא עלי דרב חנין חתניה דבי נשיאה "שמחה לתוגה נהפכה".

ובזה נוכל לפרש דברי הנביא ירמיה' (איכה ה, ט): "שבת משוש לבינו נהפך לאבל מחולינו נפלה עטרת ראשינו אוי נא לנו כי חטאנו", היינו כנ"ל כי בזמן שהי' מוכן לעשות עמו מחול ולשמוח עמו, נהפך לאבל, אוי נא לנו כי חטאנו, אנחנו גרמנו זאת אשר נפש יקר כזה נאבד מאתנו בימי עלומיו.

לזאת מחויבים אנחנו להתעורר בתשובה, כי זה עיקר תכלית ההספד לעזור בכי ותשובה, כמו שמפרשים עה"פ "הצדיק אבד ואין איש שם על לב", כי לפעמים שמחה לצדיק במותו בזמן שמכפר על הדור (כמו שהובא בהקדמה לשו"ת חתם סופר חיו"ד בשם הרמב"ם ז"ל מש"כ לבנו

העיר מן המקום. גם הרב אבד"ק נאלץ לעזוב את אלכסנדר ועבר לחפש מסתור לעצמו בעיר הסמוכה לאדז.

תיכף לביאתם לאלכסנדר, הצטיידו הסרדיוטים הגרמנים ברשימה סודית אשר כללה את שמותיהם של "האישים המבוקשים ביותר" בעיר. בראש הרשימה שלהם התנוססו שמותיהם של כ"ק מרן אדמו"ר האחרון זצלה"ה ז"ע הי"ד, ושל גיסו המרא דאתרא, בצירוף עוד כמה ממקורבי בית הרבי. והם היו, איפוא, שרויים בסכנה גדולה יותר מאחרים כבר בימים הראשונים לכיבוש הנאצים, ומטעם זה ברחו לאדז.

אולם גם בעיר המחבוא, בלאדז, ארבו להם אנשי ה"גיסטאפ". חיפשו אחריהם במרץ שטני. עלתה אז בידי אנ"ש, בסיועו של רופא לאדזאי מכובד, להברית את הרבי הק' אל הגיטו בווארשא, וגיסו, הרב אבד"ק עזב גם הוא את לאדז והסתתר בעיר טאמשוב-מאזובייצק.

לעתות בצרה נתגלה רבה של אלכסנדר כמקור של נוחם ועידוד. בהיותם שרויים במצב האיום, למודי עינויים וסבל אכזרי, חיפשו ומצאו יהודי טאמשוב קרן של אור ונטף-התחזקות במחיצתו של הרב דאלכסנדר. היו מבקשים מפיו עצה ותושיה, מחפשים נקודת-אחיזה בחיים, מקשיבים למלת חיזוק ומאושרים קמעא. וכך המשיך רבי יצחק מאיר להתמסר לטובת אחיו הנאנקים, לדבר על לבם, עד שהגיע יומו האחרון, בערב יו"ט שבועות, ה' סיון תש"ב. הקלגסים מבקשי נפשו גילו את מקום המסתור שלו,

התפרצו אל המעון פנימה, תפסוהו ואמרו לקחתו ולצרף אותו אל המשולחים לדרכס האחרונה - אך הוא מיאן לצאת מן הבית. רבי יצחק מאיר הונת על אתר על קידוש השם, יחד עם זוגתו הצדקת הרבנית הדגולה מרת מלכה פעריל נ"ע, בביתם. הי"ד.

למרות התנאים החמורים ערכו להם יהודי טאמשוב הלוויה ענקית. הרב הקדוש דאלכסנדר והרבנית הצדקת הובאו לקבר ישראל בבית העלמין בטאמשוב, במעמד אלפים מישראל.

כך עלה הכורת ונסתם הגולל על דיוקן הפאר של הקדוש הרב רבי יצחק מאיר, רבה האחרון של אלכסנדר, אשר כל ימי חייו היו שרשרת זהב קדושה של תורה עבודה וגמילות חסד.

לרבי יצחק מאיר נולדו בן ובת. הבן, הגאון הצדיק רבי יעקב פייבל היה חתנו של אדמו"ר הרה"ק רבי יוסף מאמשינאו ז"ע, וישב על כסא הרבנות בעיר אסטראו-מאזובייצק.

הבת, הרבנית הצדקת מרת רויזא מינדל, נישאה לאחיו של רבי יצחק מאיר הרה"ג רבי חיים אלעזר, אשר כיהן שנים הרבה כרב ומו"ץ בלאדז, וניספו שניהם על קידוש השם עם חמשת ילדיהם.

הרב דאלכסנדר כתב הרבה חידושי תורה ולבסוף ימיו גזום ולא רצה להדפיסם. ואולי הושפע בצעדו זה מצוואת אביו הגאון רבי אליהו, שכתב בחייו הרבה חידושים והיו לו חיבורים מסודרים בשו"ת וחידושי הש"ס וקודם פטירתו ציוו לבניו שלא להדפיס את חידושי תורתו. כמו כן כתב גם הרבה הגהות מצוינות על רבים מספריו, אולם כאשר אתרחיש עמו בימי המלחמה האיומה אירע גם לכל עקד הספרים הגדול שלו ולכתביו הרבים. **א**

בשמחה
משפחתית

ה' ית' ה'

ה' ית' ה'

פרשת יתרו תורה ו'

ומשה עלה אל האלקים וגו'

בענין דרך קבלת התורה, והשגת
ציווי התורה של יראת ה' ואהבתו,
הדבקות בו ועבודתו, על דרך
העבודה השווה לכל נפש

תורה
דבריה

שם
שם
מבוא

נערך על ידי
י. ירחמיאל משה חיים זינגער שליט"א
בספריק ישיבת ישראל

{ מבוא }

תוב בתורה 'ועתה ישראל
מה ה' אלוךך שואל מעמך
כי אם ליראה את ה' אלוךך
ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו
ולעבוד את ה' אלוךך וגו' (דברים י"ב),
ולהלן נאמר (שם י"ג) 'את ה' אלוךך תירא
אותו תעבד ובו תדבק וגו'.

הנה מפסוקים אלו מוכח אשר רצונו ית'
מעיימו ארבעה דברים ויסודות בעבודת ה',
יראה, אהבה, דבקות, ועבודה. יראה היינו
'יראה עילאה' ולא יראת העונש, ואף אהבה,
דבקות, ועבודה.

ולכאורה תמוה, כי לשון הכתוב 'כי אם
ליראה' משמע דבר אחד והיינו יראה, וכן
משמע בגמרא (ברכות לג:) הכל בידי שמים
חוץ מיראת שמים, וכאן מונה התורה
ארבעה דברים.

אמנם הביאור בזה אשר ארבעה דברים
אלו - ארבעה שהם אחד הם, דהיינו כאשר
ירא האדם מהשי"ת - יראה עילאה ולא
יראת העונש, דהיינו כאשר מכיר האדם
בגדלות השי"ת כי איהו רב ושליט, וברא
השי"ת את העולמות כולם, והוא מנהיג
את כל העולם בהשגחה פרטית, וממלא
כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמי'
כלא חשיב, ויראתו מפניו ית' היא משום
גדלותו ולא מפני עונש העוברים על מצותיו
- יראה זו מביאתו לידי אהבת ה', ואדם
המלא באהבת ה' תביאנהו אהבה זו בדרך
ממילא לעבוד אותו ית', כדי לעשות נחת
רוח לבוראו ולהידבק בו בכל נפשו.

ועל דרך זה אדם הירא - ולא מפני העונש
- מלפניו ית', שוב לא יעבור ח"ו על מצוות

ה', מפני יראתו וידיעתו אשר הוא בורא העולם ורב ושלט על הכול, וכמו"כ אדם המלא באהבת ה' הרי מטבעו ידבק את עצמו בבורא עולם בהש"ת בכל נפשו, וכעין מה אשר ילד קט מדבק את עצמו למה שאוהב הוא, כגון צעצוע חדש הבא לידו וכדו', ודבקות הילד באותו הדבר שקיבל היא באופן אשר כמעט בלתי ניתן להפריד מחשבתו ועיסוקו באותו הדבר, וכמו כן אדם האוהב את הש"ת באמת, דבוק הוא כ"כ בבוראו עד שאין שייך לנתקו הימנו והרי הוא מודבק בו בדיבוק חזק עד שאינו רוצה כלל לנתק עצמו אף לזמן קט מבוראו יתב"ש¹.

העולה מכך, שעל אף אשר נראה מהכתוב כי רצונו ית' מעמנו המה ארבעה דברים חלוקים, אמנם אין זאת אלא ענין אחד - ליראה את ה', ומשום כך יבוא לאוהב אותה, ואהבה זו תדביק נפשו בו ית', ודבקות זו מביאה את האדם לידי עבודתו ית' לעולם.

יראה עילאה - הכרת גדלות ה'

ויש לבאר היאך היא הדרך להשיג מדרגת יראה עילאה זו.

ומבואר הדבר בדברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות יסודי התורה ה"ב) וז"ל, והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובראויו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד (תהלים מב ג) 'צמאה נפשי לאלהים לאל חי', וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד (תהלים ח ד-ה) 'כי אראה שמך מעשה

אצבעותיך' מה אנוש כי תזכרנו' וכו'. עכ"ל.

והיינו, אשר מתוך הכרת האדם יותר ויותר בפירוש התיבות ועתה ישראל מה "ה" אלוקיך" - אשר גודלת הכרתו בגדלות הבורא ית' שמו, שהיא מדרגה באמונה הנקרא ראייה שכלית², מביאו הדבר לידי יראתו ואהבתו ודבקותו ועבודתו ית'. אמנם מבואר בהמשך דברי הרמב"ם כי מדרגת הכרה זו בבורא עולם אינה שווה לכל אדם ולא כל אדם זוכה לה, ועבודת משא ומתנה יש לפני האדם להכיר בגדלותו ית'.

ומביא רבינו ראייה לכך - 'ותופסי התורה לא ידעוני' (ירמיה ב ח) והיינו מאמר הנביא משמו ית' אשר אף 'תופסי התורה' הם הסנהדרין והתלמידי חכמים, 'לא ידעוני' - לא הכירו את רוממות ד'.

ויש לבאר היאך אדם בראשית דרכו ועבודתו בוא יבוא לידי דרגה נעלה של אמונה אשר מכוחה ושהכיל נפשו ליראה את ה' ולאהבה אותו ולדבקה בו ולעובדו ית', ואם אף 'תופסי התורה' אינם בהכרח בדרגה זו מה נעני אנו.

ומחדש רבינו כי אם קודם קבלת התורה נצרכו בני ישראל לניסים ונפלאות ושידוד הטבע בכדי לבוא על ידם לידע את ד' ועל ידו יבוא ליראת היוםמוות, אמנם עתה לאחר קבלת התורה הנה בלימודה וקיום המצוות אף באופן פשוט בתחילת עבודתו יבוא האדם להכיר ברוממות ה', ומכך יבוא לידי יראה עלאית ומשם במוות יבוא לידי אהבה דביקות ועבודת ד'.

הדרך לבוא לידי יראה עילאה

ואלה הדברים אשר בא כמבאר רבינו במקראות אלו, וראשית דבריו הק' אשר פסוקים אלו מן 'ומשה עלה אל האלוקים וגו' המה כהקדמה לקבלת התורה. כי

באו אמרי קדוש במקראות אלו - סדר הדברים שבין הקב"ה לישראל - לבאר יסודות אשר המה הקדמה נחוצה להשגת התורה ותכליתה, והיינו כי מבוארים בג' פסוקים אלו יסודות איתן לכל הקרב אל משכן ה' לעובדו באמת, מה יעשה ויחכם להגיע לידי יראתו ואהבתו והדבקות בו ית' ומכוח אלו לעבודתו ית'.

והעולה מדבריו אשר יובאו להלן, כי הנדרש מן האדם בראשית עבודתו אינה אלא עבודה פשוטה, בלא השגות כלל, ועל ידה יבוא לכל המדרגות בעבודת ה', כעין מאמרים ז"ל (שיר השירים רבה פרשה ה) על אומרו ית' לישראל 'פתחו לי פתח כפתחו של מחס, ואני אפתח לכם כפתחו של אולם', ומבאר רבינו את הדברים הנ"ל, אשר כביכול לעומת רצון בני ישראל להתדבק בו ית' כן לעומתם כביכול רצונו ית' להידבק בהם, וכמאמר הכתוב (שמות י"ט ד) 'ואביא אתכם אלי', היינו רצוני להביאכם אלי, ועל כן יש לאדם לעשות לה אשר ביכולתו בעולם העשייה, בעבודה פשוטה ע"י מחשבה דיבור ומעשה ורצון להתקרב להש"ת, ורצון זה לקבל נקרא 'קבלת עול מלכות שמים' - שמקיים מצות ה' אשר כלים הם לקבלת השפע ברוחניות, למלא בזה רצונו ית' שיבוא לידי יראה אהבה דבקות ועבודה, ובזה נעשה קירוב מה' ית' אל האדם, ומכוח התקרבות זאת הכרת האדם בגדלותו ית' נעשית גדולה ונעלית יותר, ומתוך זה בא לידי שאר מדרגות נשגבות - יראה, אהבה, דבקות, ומשם במוות יעלה ויבוא למדרגה היותר נעלית - עבודה שזהו 'תורה', אמנם ראשית כל היא העבודה הפשוטה ועל כך אמר הכתוב 'ועתה אם שמוע תשמעו בקול וגו'', שמבקש רק את התחלת העשייה.

ואלה הם דברי קדשו של רבינו לבאר הפסוקים קודם קבלת התורה:

(1) ומבוארים הדברים בדברי הזהו"ק ככל המובא לקמן אחת לאחת, בעניין יראה זו - הבאה לאדם בהכרתו בכך דקוב"ה הוא רב ושלט על הכל, איתא בזוה"ק (הקדמה דף י"א): שזהו תכלית הבריאה ועיקר כוונת היראה כדא יאות, משא"כ שאר היראות מהש"ת שאינן תכלית הבריאה ולא לשם כך נוצר העולם וגם אינן יראה כדא יאות.
(2) ואין כאן מקומו בחלק העבודה להאריך בזה, וראה מה שנתבאר הדברים בחיבורנו על עניני אמונה.

משה עלה אל האלהים וגו'
כה תאמר לבית יעקב ותגיד
לבני ישראל' (שמות י"ג ג)³
פסוקים אלו אמר השי"ת

למשה רבינו ע"ה שיאמר לישראל, ומפרש רש"י, 'אלה הדברים' - לא פחות ולא יותר. דהיינו שלא ישנה משה רבינו ע"ה מן הדברים הנאמרים לו מד' ית' לומר לבני ישראל - לא 'פחות ולא יוסיף' מן הנאמר בפסוקים הנ"ל.

'ותגיד לבני ישראל' - ודרשו חז"ל (במס' שבת פז). 'ותגד', דברים קשים כגידין, דהיינו כפי שגידין אינם בשר וקשים הם, כן משה רבינו עליו לומר לבני ישראל דברים קשים כגידין. ועוד דרשו, 'ותגד', לשון אגדה - דברים שמושכין ליבו של אדם, - דברים רכים, שאינם דברי מוסר קשים, ואדם נמשך אליהן וחפץ לשומען, ומקשה רבינו ולכאורה, לפי דרשת חז"ל והובא גם ברש"י ז"ל שדרשו על 'כה תאמר' - בלשון הזה וכדבר הזה, ובסוף המאמר 'אלה הדברים וגו' (י"ט ו) פירש"י 'לא פחות ולא יותר' - משה רבינו ע"ה לא היה יכול לשנות מדברי השי"ת שנאמר לו בפסוקים אלו למסור לבני ישראל, לקושי או להקל, אם כן, לכאורה יפלא היכן נרמזים הדברים הקשים כגידין והדברים הרכים, והלא לא יוכל להגיד יותר מלשון השי"ת ולא לגרוע ממנו.

ותוספת ביאור לכונתו בקושיה זו, כי הנה לכא' אינו מבואר במאמר הקב"ה אליהם דברים המושכין לב אדם כאגדה כי מה שנאמר להם 'והייתם לי סגולה מכל העמים' לא היה אלא בתנאי 'אם שמוע תשמעו בקולי וגו' ואף לא נאמרו להם דברים הקשים כגידין - עונש אם

לא יקיימו מצות התורה, ומה הם אותם דברים רכים ודברים קשים אשר ציווה ה' למשה לאמור לפנייהם.

ואין לומר אשר משה רבינו למד ופירש הדברים לפנייהם באופן הקשה כגידין ומאידך פירשם כדברים רכים, שהרי דרשו חז"ל מאמר השי"ת למשה 'אלה הדברים' שלא יוסיף ולא יגרע מלשון דברי ה', וא"כ תמוה ביותר האיך נרמזו בשלושה פסוקים אלו דברים קשים ודברים רכים.

ובביאור מקראות אלו יתבאר ע"פ דרכי העבודה בעבודתו ית'.

ענין המצוה וההכנה קודם לה

ולבאר הענין - ללמוד מכן יסוד ודרך בעבודת ה' הנרמזים בפסוקים אלו, ולהבין היכן נתבאר בשלושה פסוקים הללו דברים הקשים כגידין ולעומתם דברים הרכים, ע"פ מאמה"כ הכתוב (ירמיה ד ג), 'נירו לכם ניר, ואל תזרעו לקוצים', ופירוש הפסוק הוא, אשר אף אם יזרע האדם את הטובות שבחיותיו, אם הקרקע אינה יכולה לקבל את החיטים - מפאת שאינה חרושה קודם לכן, הרי לא די שאין השדה תצמיח חיטים, אלא בנוסף תצמיח השדה קוצים. וזהו 'נירו לכם ניר' - בחרישת הקרקע, 'ואל תזרעו לקוצים' - ובכך בזריעתכם חיטים לא יצמחו תחתם קוצים, והנוגע אלינו לעבודת ה', שחפץ מאוד קודם הלימוד וקודם כל מצוה ההכנה והתשובה, ביאור הדבר בהקדם מה שנתייחד לן מדברי רבינו (פרשת בראשית תורה ג) כי בכל מצוה ב' חלקים יש בה. ראשית ענינה היא החיבור אליו ית' וכשמה 'מצוה' מלשון 'צוותא', דהיינו כאשר אדם מקיים

מצוה הרי הוא מתקשר ומתדבק בבורא ית' משום שהיא חכמתו כביכול של הבורא ב"ה וזהו רצונו ית', וכלשון רבינו (שם) "ל' דנודע שמצוה הוא מלשון צוותא והתחברות, והיינו, בעשותו מצות ה' גורם ההתדבקות והתחברות האדם לקדושה, ולקשר נפשו באור אין סוף ב"ה, וזוכה עוד לידעיה האמיתית לדעת את ה' כי אין עוד מלבדו".

עוד ענין הנעשה בכל מצוה מבואר בדברי רבינו (סוכות תורה י"ח) אשר תכלית המצות המה להיותם עולים מעלה גבוה מעל גבוה, לפעול פעולתם לטובה כראוי, וכדברי הזה"ק (תיקו"ז תיקון י) הנודעים אשר תורה ומצות "בלא דחילו ורחימו לא פרחין לעילא", ועוד מבאר שם רבינו עה"פ (דברים ד) 'ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום', שכאשר אדם מקיים את המצות מדבק בזה את עצמו בהשי"ת וממילא מקבל חיות מאלו המצות [- דבקות בהשי"ת שנקרא חיים] ומצוות האלו שקיבל האדם חיות מהם, פרוחת הם לעילא.

ולכאורה יש לבאר, האיך יתכן אשר אדם בעל חומר מגושם יוכל להתדבק כביכול בבורא עולם, והרי גוף האדם קרוי מחומר מחולל בעון נמשל כקרקע אינה חרושה אשר ככל אשר יזרענה לא תצמיח אלא קוצים ובמה יזכה נער להעלות מצותו לעילא מאחר ושוכן בית חומר הוא.

אמנם כאשר האדם עושה תשובה ומוכן למסירת גופו ונפשו לה' הרי נטהר בכך להיותו ראוי לקבל קדושה זו (- להידבק בבוראו), ועל כן בעינן שיעשה האדם תשובה קודם קיום המצות ולימוד

(3) לשון הכתוב: 'ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' לאמר, כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל, אתם ראיתם וכו', ואשא אתכם על כנפי נשרים וגו', ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי וגו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל'.

אופן ההכנה

ההכנה הוא שיתפלל ושילמוד האדם בדחילו ורחימו – יש לעשות הכנה בכדי לזכך נפשו שתהא ראויה להתדבק בבוראה עד שיתפלל וילמד האדם שלא כמצוות אנשים מלומדה, אלא בדחילו – ביראה, ורחימו – באהבה, והאיך באים לידי כך – להתפלל וללמוד ביראה ובאהבה, ע"י שיתבונן ברוממות ה' ובברואיו הנפלאים שאינה רב ושליט, וכפי שהובא לעיל דברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות יסודי התורה) אשר ע"י התבוננות האדם בגדלות ה', בא מכך להכרה בגדלות הבורא ולירא ממנו ולאהבה אותו ולעובדו ולדבוק בו – כפי שנתבאר לעיל. וביאור הדבר, כי סיבת יראת אדם מן ממלך בשר ודם היא טבעית – מכוח ידיעתו שהוא מלך, וכן אהבת אדם לאביו ואמו היא טבעית – לפי שידוע אשר אביו ואמו הם, אך לולא הידיעה כי המלך אכן מלך שוב לא היה ירא הימנו ובהעדר הידיעה מן האדם על אביו ואמו כי אכן אלו הם לא תהא אהבתו אליהם כאהבת בן אל אביו ואמו.

ועל דרך זה כ"ש בעת הכרת האדם בגדלות הבורא ית' אשר איהו רב ושליט טבע הדברים להגדיל אימתו ופחדו לפניו. וכן לענין האהבה, ככל שהכרת האדם חזקה בו ית' כמה רוב טובה יש בו, ועד היכן מגעת הטבתו לברואיו ואהבת איתן לו לעמו ישראל, כמאמר הכתוב (דברים ז-ז) 'לא מרובכם מכל העמים "חשק" ה' בכם וגו' כי "מאהבת" ה' אתכם וגו' – בכך תגדל אהבתו למלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה.

הכרה ההכנה

ורבינו מוכיח אשר מוכרחת ההכנה קודם לימוד התורה, ולימוד התורה בלא ההכנה והתעוררות נכונה אינה מועילה, וכמ"ש בזה"ק (תק"ז ת' י') ש'אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, וכדתנן במתניתין (אבות פ"ג מ"ז) אם אין יראה אין חכמה, ומהו החכמה, וחכמה איהו אורייתא, והיינו שהלומד תורה עם יר"ש הרי תורתו ענין אחר הוא לגמרי מן הלומד תורה ללא יר"ש, כמ"ש בזה"ק (ח"ב פ"ה ע"ב) אורייתא מחכמה דלעילא נפקת – הנה ישנם עשר ספירות, והמידה העליונה שבהם⁽⁴⁾ היא מידת ה'חכמה', והתורה"ק נמשכת ממידה נעלית זו, אלא שיורדת היא אלינו ע"י צמצומים רבים⁽⁵⁾, ובזה מבואר אשר השגת התורה כראוי והשגת השפע התלוי במקורה זהו אך על ידי היטהרות וזיכרון המידות אשר מכשירים את הנפש לקבלת השפע ממקור החכמה.

ולזכות לעלות על במתי היראה עילאה דהיינו עילאה בדוקא, לפי שהיראה תהא – יראת העונש אם כי מחובת האדם שיקנה לו גם יראה זו אמנם אין יראה זו מביאתו לידי קרבת אלוקים, ועל כן בעינן שיבוא לידי יראה עילאה – יראת הרוממות שיראה זו תביאתו לידי קרבת ה'⁽⁷⁾, אך לזכות ליראה עילאה זו – היא דבר קשה עד מאוד, ועל אף דיראה זו היא דבר נחוץ, מכל מקום מדריגה היא, ולא כל הרוצה ליטול את השם יטול לחשוב ולדמה בנפשו שידוע ומשיג ידיעת רוממות השי"ת, הנה דבריו בהירים אשר כוונתו לנתבאר לעיל שהשגת וידיעת האדם ברוממות השי"ת מביאתו לידי יראה עילאה, אמנם אין השגה זו שיה

התורה – ויבוא לידי יראת ה' על ידי התבוננתו בגדלות ה'⁽⁴⁾, וכמו שאומר רבינו כמה פעמים נשאתי אימין אפונה (תהילים פ"ח), שע"י היראה נעשה האדם פנוי מכל מחשבות חוץ ונעשה כלי מוכשר לקבל קדושת ד'.

ההכרה בהכנה ותשובה קודם תורה ומצווה

ובזה יבואר דרשת חז"ל (קידושין ל:) עה"פ 'ושמתם את דברי אלה וגו' (דברים יא יח), נמשלה תורה לסם, זכה נעשית לו התורה סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המות. והיינו לא די אשר אין לימוד האדם מועיל לו אם לומד בלא תשובה אלא אף נעשית בזה התורה סם המות רח"ל, וכדרך זריעה בקרקע שאינה חרושה ומוכשרת לקבל הזרעים לא די שאינה מצמיחה חטים אלא אף מצמיחה קוצים.

ולכן נחוץ מאוד קודם הלימוד וקודם כל מצוה ההכנה והתשובה, כמו הזורע שחורש ומסיר מהשדה כל האבנים והפסולת שלא יתערבו בהזריעה, דהיינו כאשר אדם מקיים מצות ה' ועל ידם מתדבקת נפשו בהשי"ת, עליו ליוזר שלא יתערבו בדבקות זו עיונותיו וחלקיו המגושמים והפחותים ח"ו, כי אז לא בלבד שלא יועילו לו המצוות אלא אף יזק מכך וכמשל הזורע בקרקע שאינה חרושה המצמיחה קוצים. ומבואר בכך הצורך בעשיית האדם תשובה והכנה קודם קיום המצוות, ועתה יש לבאר הכנה זאת היאך נעשית היא.

- (4) וכן כתב רבינו לקמן שכאשר האדם עושה תשובה הריהו מטהר את גופו עד שנעשה כבריה חדשה ממש (כעניין נוצות הנשר שאחר נשירתו מתחדשות מחדש), ומשום הכי אף עיונו נמחל – לפי שהוא כבריה חדשה בלא עיונותיו שעבר מקודם.
- (5) הניתנת להשגה, כי הרי יש את מידת תר שהיא הגבוהה מכולם אך אינה ניתנת להשגה.
- (6) ולמשל כאשר אנו לומדים את המשנה בב"מ (ריש המסכתא) 'שניים אוחזין בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי וכו', אנו מבינים פשוטות המשנה לאחר שירדה אלינו בצמצום אחר צמצום בכדי שיהיה אף לאנשים כערכנו חלק ושייכות בתורה"ק, אמנם מקור דברי המשנה ופנימיותה אליבא דאמת, היא במידת החכמה גבוה מעל גבוה.
- (7) ע"י דבדרי רבינו (יתרו תורה א') בענין אני יראתי מתוך שמחתי ושמתתי מתוך יראתי (תנב"א פ"ג) שמזה עצמו שזכינו ליראה אותו ולידע רוממותו מזה בעצמו ישמח לב מבקשי ה', עיי"ש.

לכל אדם שיוכל לאמור ולדמות בנפשו כי בא למדרגה זו, אלא יש לעמול לבוא לזה המדרגה, ולא כל הרוצה ליטול את השם לומר שכבר זכה לבוא למדרגת אמונה זו בהכרת גודל רוממותו ית' יכול לומר כן.

טעם הדבר דלא כל אדם זוכה לראות גדלותו ית'

ותוספת ביאור מדוע אכן לאו כל אדם זוכה לכך – להכיר בגודל מציאות השי"ת, מבואר בדברי רבינו בכמה מקומות לבאר הכתוב (תהלים מ י"ג) 'השיגוני עוונותי לא יכולתי לראות', דהיינו כאשר האדם חוטא הרי חטאים אלו מונעים בעדו מלראות רוחניות ולהכיר מציאותו ית' בעולם ונעשה כעין סומא ברוחניות רח"ל, וכמו לא יבין סומא בעת יציביו לפניו על בנין לראות כמה נאה הוא, כך היא סתימת עינו הרוחנית של בעל עבירה ר"ל אשר טחו עיניו מראות אלוות ורוחניות לחזות בקודש לראות עוזו וכבודו ית'.

ומעתה, אם אכן יראה עילאה היא מדרגה אשר תקדים אליה ההתבוננות בגדלות השי"ת, היאך אדם החוטא, יתבונן בגדלות ה' ויקנה בזה יראתו ית', הרי אף ברצון עז ותשוקה נעלה, לראות בגדלותיו ית' הנה כסומא בארובה נחשב בסתימת עיניו שכלו בפגומה בהם בראיות אשר לא טוב וכדו', וא"כ וודאי שלא כל הרוצה ליטול את השם יטול לחשוב ולדמה בנפשו שידוע ומשיג רוממות השי"ת, כי מי יוכל להשיג, ומבואר היטב בדברי רבינו 'כי מי יוכל להשיג, באומרו כי זיכה נפשו ולא חטא מימיו.

וזהו רמז הכתוב (ירמיה ב ח) 'ותופשי התורה לא ידעוני', דהיינו אף הסנהדרין – תופשי התורה, אף הם 'לא ידעוני', אינם מכירים את ה' דיים עד כדי יכולת השגה בהכרה ברורה גדלות השי"ת ולבוא על ידה ליראת הרוממות.

ואתתי תקשה, אם אכן דבר קשה הוא כ"כ ולא כל אדם זוכה לכך, האיך ניתן לומר אשר יראת הרוממות היא דבר הנוחץ ומחוייב כל אדם לבוא ליראה זו, הרי אין מדרגה זו שוה לכל נפש, וישנם אשר אינם יכולים לבוא למדרגה זו אף

אם רצונם עז להגיע לידי אמונה ברורה זו עד הכרה בגדלות ה' והשגת יראת הרוממות.

ואם כי דור דעה שיצאו ממצרים יראה נפשם ביראה הרוממות כראוי, אמנם התורה נצחית היא לדורות עולם ומה יעשו דורות אחרונים ומה תקנתם להשיג יראה זו.

הנהגתו ית' עם ישראל ביציאתם ממצרים

ולמען חזק ליבות בניי – שיוכלו לקבל את התורה בידיעה ברורה כי בידם הדבר להשיג מדרגת יראת הרוממות, הגיד להם משה רבנו, 'אתם ראייתם את אשר עשיתי למצרים', דהיינו ציווי הקב"ה למשה היה לאמור לבני ישראל אשר השל"ת ברוב רחמינו כבר הכין לפניכם הדרך שתהא נפשם מוכשרת לבוא לידי הכרת אמונה זו עד ההגעה לידי יראת הרוממות.

והאיך נעשתה הכשרה זו בנפשות ישראל – ע"י הכאת ה' את המצריים במצרים עשר מכות לעיני בני ישראל, דהנה אם חפץ היה הקב"ה להכות את המצרים מחמת רשעותם, יכול היה להכותם בלא ראיית בני ישראל במכות הללו, אלא היו המכות לעיניהם בכדי להכשירם להאמין ב'ית' אמונה נעלה עד השגתם מדרגת יראת הרוממות.

דרגת אמונת בני ישראל היוצאים ממצרים

ועתה מפרש רבינו את הנרמז באמירת משה רבינו ע"ה לבני ישראל, ע"פ הדיבור [אתם ראייתם את אשר עשיתי למצרים,] ועפ"י הזה"ק (ח"ב לו.) שהמכות של מצרים היו בבחי' נגוף ורפוא (ישעיה יש כב), נגוף למצרים ורפוא לישראל, היינו – מהי הרפואה לישראל, למען יבואו העם זרע קודש לתכלית ידיעת ה' ולאמונה שלימה, וכמו שנאמר (שמות י ב) 'למען תספר באוזני בנך וכן בנך וגו' וידעתם כי אני ה' (וכמו"ש לעיל בפ' הקדומים באריכות), – מבואר בדברי רבינו בכמה מקומות (ראה בענין זה בחבירנו על

אמונה), אשר ישנם ב' מדרגות אמונה, היותר נעלית היא דרגת 'בקר וראיתם את כבוד ה' (שמות טז ז) דהיינו ראי' שכלית כי ה' לבדו מנהיג את העולם ואין כלל הנהגה טבעית, ומי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק (תענית כח.), וישנה מדרגת אמונה פחותה מכך והיא בחי' 'ערב וידעתם וגו' (שם שם ו) שאין הדעת זך וצלול אלא ערב – מעורבת אז יאמין באמונה פשוטה ושלימה שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו אף שאינו רואה זאת בבהירות.

וכתב רבינו כשאמר משה רבינו ע"ה 'וידעתם כי אני ד' היינו שתגיעו לדרגה של ידיעה חושית – ידיעה אמיתית הנקרא ראיית השכל.

וכתב רבינו לעיל (פרשת בשלח ג'), אבל אחר יציאת מצרים שהיו רואים הראיות הגדולות והשיגו הקדושות בעת יציאת מצרים, ואח"כ בקריאת ים סוף וכמאמרם ז"ל בילקוט והוא ברש"י ז"ל (שמות ט"ו) ראתה שפחה על הים יותר ממה שראה יחזקאל, הבטיח להם הקב"ה שלא יהי' נצרכים לבוא לידיעת הבוב"ה ע"י סיבות ומכות כאלה, כ"א תבין בעצמך, וכאשר תראה השמים והארץ וכל צבא השמים תבין ותדע בעצמך כי אני ד'."

ולכך אמר להם משה רבינו מפי הגבורה, 'אתם ראייתם את אשר עשיתי למצרים', בכדי להביאם למדרגת האמונה הבהירה והנעלית ביותר – 'וידעתם כי אני ה'."

ועוד בעת היותם בארץ מצרים אמר להם משה רבינו ע"ה, דהיינו עוד קודם שהביא השי"ת המכות על מצרים, (שם ו ז) 'וידעתם כי אני ה', אשר המכות למצריים מיועדות בכדי שישאל יגיעו למדרגת הכרה ואמונה – 'וידעתם כי אני ה', וכמו"ש בזה"ק (ח"ב כה.) כד נפקו ישראל ממצרים לא הו' ידעו לי' לקב"ה. דהיינו שאינם היו במדרגת אמונה של 'וידעתם כי אני ה', כי אילו נאמרו דברי הזה"ק לגבי אמונה פשוטה, הרי בפרשת שמות נאמר כבר 'ויאמן העם' – באמונה פשוטה בהשי"ת, אמנם לא הגיעו להכרה זו ד' וידעתם כי אני ה' – ידיעת רוממות

אותם הדיבורים - רכים כאגדה וקשים כגידין

ראשית מבאר רבינו האיך נתפרשו הדברים להיותם קשים כגידין, 'זאשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ועפ"י הבעש"ט הק' עה"פ (טהילים צ"ד א)' אל נקמות ה', 'ועה"פ (שם צ"ט ח) אל נשא היית להם ונוקם על עלייתם', - לכאורה תמוה, והרי שם ה' הנקרא א-ל' מידתו רחמים, והנקמה באה מצד מידת הדין, א"כ האיך נאמר באותו הכתוב 'קל נקמות וגו' קל נושא וגו' ונוקם וגו', הרי לכאורה שם א-ל ונקמה לאו בני ביקתא חדא נינהו, ומבאר בזה הבעש"ט הק' שישנה נקמה מהשי"ת הבאה ע"י מידת הרחמים, שהחסד ה', שהוא מידת אל, בזה הוא הנקמה לישראל, דהיינו מן האדם אשר אינו מתבונן בתכלית הנקמה, מוכרחים לינקם ע"י מידת הדין, אך המכיר ומבין תכלית הנקמה ומהות נקמת ה', לו יאה נקמתו במידת הרחמים ולא ע"י מידת הדין.

והאיך היא הנקמה ע"י מידת הרחמים, והיינו שמנשאו ומגביהו למעלה גדולה, ועי"ז הוא מתמרמר בליבו ונעשה נכנע ושלב ולבבו נשבר ומודה ועוזב, רבינו מביא (פרשת נח תורה ו) את המשל שאמר ע"ז הבעש"ט הק', משל לאיש כפרי אחד שמרד במלך שהכה ורגם אקונין של מלך, ומיד עשה אותו המלך לראש והעלהו ממדריגה למדריגה עד שנעשה משנה למלך, וכל מה שהטיב אתו המלך יותר והביאו יותר למדריגה הרמה, וראה יותר כבוד המלך ומעשותיו והנהגותיו, היה יותר צער לזה בן הכפר, בזכרו שמרד נגד המלך הגדול הרחמן הזה, ומה שהיה ראוי לעונש הוא מטיב עמו יותר, והמלך עשה זאת ככוונה מכוונת שאם היה ממיתו היה צער לפי שעה ולא יותר, משא"כ בדרך הנ"ל מצטער כל ימיו וכשעלה יותר לגדולה מוסיף צער על צער איך מלאו ליבו למרוד נגד כבודו. עכ"ל. ומבואר בזה שנקמת השי"ת הוא ע"י מידת הרחמים שהופיע לו מגדולתו ומנשאו, כנ"ל אשר הנקמה נעשית ע"י רחמי השי"ת המראה לאדם מעט מגדולתו של מקום, ומנשאו -

לישראל ניסיו ונפלאותיו במצרים, ומתוך כך - מתוך ראיית הניסים והמכות שהכה ה' את מצרים, יוכלו להירפא להיות מוכשרים להאמין בתכלית האמונה, שהיא מדרגת ידיעת 'כי אני ה', אך אם ישראל יבואו להכרת אמונה זו מעצמם - על ידי התבוננות בגדלות הבורא, שוב אינם צריכים לראות מכות נפלאות אלו, 'כי אני ה' רופאך' - כי ידיעת ה' היא הרפואה שלא יוצרכו למכות אלו. ועל כן הכה ה' את מצרים בעשרה מכות בשידוד מערכות הטבע - בכדי שיאמינו ישראל במציאות השי"ת בהכרה וידיעת ה', כי אילו רצונו ית' היה להעניש את המצריים היה מכלה אותם כרגע, אלא מוכרח שענין עשרת המכות וקי"ס היה הכל אך למען ישראל להביאם לידי אמונה נעלה וידיעה נעלה 'כי אני ה'.

וזה אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים (יש ד) כלומר בשבילכם, למען תבואו לאמונה שלימה ולידיעה האמיתית, - כפי שנתבאר לעיל, וז"ש רש"י ז"ל כאן לא מסורת היא בידכם אלא אתם ראייתם כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, וכדכתיב בתורה על מעשיהם הנלוזים 'כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו' (ויקרא י"ח ג), הרי שטרם נזדווגו לישראל היו הם ירודים במעשיהם עד כדי עדות התורה עליהם אשר גרועים הם מכל שאר האומות, ואעפ"כ ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם, ר"ל בשבילכם וכהנ"ל, שהמכות היו בשביל ישראל שיכירו ברוממות השי"ת ע"י מכות המצריים, כי אילו היה פורע למצרים עוד קודם היות ישראל במצרים או אח"כ לא היו באים מזה לידיעת ה' - כי לא היו רואים את המכות שנתן ה' במצרים.

ועתה יבואר האיך אמר משה לישראל את הנאמר לו מפי הגבורה, ובדבריו אלו היו מחד דברים קשים כגידין ומאידך דברים רכים.

השי"ת, כיון דאתא משה לגבי פקודא קדמא דא, אוליף לן דכ' וידעתם כי אני ה', דהיינו בשעה שבא משה רע"ה לגביהו ראשית לימדם דרגה זו ולידיעתם כי אני ה' - הכרת רוממות השי"ת, ולא שמעו אז אל משה מפני קוצר רוח ומעבודה קשה, דהיינו על אף שחפץ היה משה רבינו ע"ה ללמדם תכלית ידיעת ה' מכל מקום לא היו מוכשרים הם לכך ולא יכלו להגיע למדריגה זו ולידיעתם, ולכן הוצרך השי"ת להביא המכות על מצרים ולשדד כל כוחות הטבע - בכדי שיהיו ישראל מוכשרים למדריגה זו ד'וראיתם, וע"י המכות והאזנות וההופתים באו לידיעת ד' שיש בורא עולם ב"ה, וידיעה זו היא ארוכה ומרפא לנפש הישראלית וכפי שנתבאר לעיל, אשר האמונה בדרגת ידיעה היא המעלה ארוכה ומרפא לכל נפש ישראלי בכל ענייני עבודת ה', דהיינו ברצות האדם לבוא לידי אהבת ה' או יראת ה' - יראת הרוממות, ואינו זוכה אליה ידע בנפשו טעם הדבר אשר טרם מושרשת בו האמונה במדריגת ראייה - דרגת וידעתם כי אני ה' וכנ"ל.

תכלית האמונה - וידעתם כי אני ה'

הרי מבואר אשר תכלית רפואת הנפש הישראלית היא - ידיעת והכרת השי"ת, וכש"נ (שמות טו כו) 'כי אני ה' רופאך', ידיעת ה' היא רפאות תעלה לנפש הישראלית, ופירוש הדברים הוא, אשר 'אני ה' - ידיעת האמונה בהכרת הידיעה של 'אני ה', הוא 'רופאך' - מרפא ומזור לנפש האדם.

ובדומה לזה מובא לעיל (פרשת בשלח ג) בשם האדמו"ר הזקן ז"ע לבאר את הנאמר בתורה 'כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך, כי אני ה' רופאך', ולכאורה תמוה, אם אכן 'כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך', מדוע בעיני לאני ה' רופאך, הרי לא ישים השי"ת כלל מחלה, אלא פירוש הכתוב הוא, כי הטעם אשר 'כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך' הוא, כי כל המחלה אשר שם השי"ת למצרים לא היה אלא 'כי אני ה' רופאך' - להראות

בכך שזוכה לראות בנועם ה', וע"י כך בא האדם למימון הלב ולתשובה מעליא וזהו נקמת ה' ע"י מידת הרחמים, – ובראותו גדולת המלך ובזכרו נגד מי חטא, אין לך צער גדול יותר מזה (עיין לעיל פרשת נח אות ו').

וזהו 'ואביא אתכם אלי', אלי – למעלה ראש כדי שתשימו אל לבכם נגד מי חטאתם, – לא די במה שהשי"ת מזכה לאדם לחזות בנועם ה' ובגדלותו, אלא בנוסף מביאו השי"ת להשגות ומדרגות נעלות, ועל ידי כך 'ותעזבו דרכיכם ותשובו אלי', ושב אל ה' ורפא לו, – כי ע"י התשובה מתרפא האדם, ומהי רפואתו – שובו אל השי"ת.

וזהו שאמרו חז"ל 'תניד לבני ישראל' – דברים שמושכין ליבו של אדם, שתאמר להם ואביא אתכם אלי, הרי עיניכם הרואות כמה המלך חפץ ביקרכם, והדברים האלה היו אצלם דברים קשים כגידים, בראותם גדולת המלך – ולעומת זה מצבם המר שחטאו ולגדו, ונעשים נכנעים ושפלים מאוד, והיטב היטב נשברו לבבם לקרעים.

ובזה מבאר רבינו האיק היה ביכולתו של משה לומר לבני ישראל דברים הקשים כגידים ולעומתם דברים רכים, בעוד ציוויו ית' אליו היה לאמר דייקא 'אלה הדברים' – לבלתי יוסיף ובלתי יגרע מן הנאמר לו ע"פ הגבורה לאמור לבני. כי אמנם לא אמר משה לבני ישראל אלא את דברות ה' – 'אתם ראייתם וגו', ואשא אתכם וגו' ואביא אתכם אלי וגו', ודברים אלו גופא היו מחד דברים רכים – כפשוטו של מקרא אשר הראה בזה השי"ת אהבת עולם ואהבה רבה לבניו עם סגולה כי חפץ בהם ה', אך מאידך היו דברים אלו גופא קשים להם כגידים – מחמת התעוררות ליבם באהבה זו

לראות ולהשכיל גדלות השי"ת, עד היכן מגעת אהבתו ית' אליהם ולעומת זאת כמה פגמו במצרים וכמה טובות למקום אליהם שהוציאים ממצרים ופדאם מבית עבדים.

והנה על אף שמבאר רבינו את הכתובים שנאמרו קודם למתן תורה, אך נודע כי התורה נצחית היא, והוראתה – לשעה ולדורות, ומעתה מבואר מתוך דבריו כי היא הדרך ישכון בה אור בהכנה קודם עשיית כל מצוה ממצות השי"ת. ועל דרך מ"ש רבינו (פר' נח ועוד) בשם הרבי ר' בונים מפרשיסחא זי"ע, אשר בעת עשיית אדם אחת ממצות ה' – תהא בעיניו עבודתו באותה שעה בבחי' 'ויגבה ליבו בדרכי ה' (דה"ב י"ז ו) – להכיר ולהודות להשי"ת על כל רחמיו וחסדיו אשר זיכהו להעלות נח"ר לפניו יותר מכל שירת ועבודת מלאכיו שרפיו ואופניו, והא ראה כי לא ניתנה התורה למלאכים או שרפים אלא לבני ישראל בחיורו, כי אין חפץ לו ית' בכל העולם כולו אלא בכדי שיקיים איש ישראל את התורה ואת מצוותיה⁸, אמנם מאידך יאחז צדיק דרכו להיות בבחי' 'ואנוכי עפר ואפר' (בראשית כ"ח י"ז) – הכרה בשפלות עצמו כי אין מעשיו אלא מתנת חנם מאיתו ית' ולא בזכותיה תליא מילתא כלל אם לא ברחמיו ית' כי הרבה טובות עליו לזכותו בעשיית מעשה להעלות נח"ר לפניו ית'.

ועוד כתב רבינו (שמיני א) וז"ל, 'וההכנה האמיתית היא ההכנה והביטול, וכמאמר כ"ק מרן מביאלע זצלה"ה זי"ע שאפר כירה מוכן הוא ההכנה להיות עפר ואפר, ופירוש לדבריו הוא שזהו אות על ההכנה אם אחר כל ההכנה נעשה שפל בעיניו בבחי' ונפשו כעפר לכל תהיה, זהו האות שהוא מוכן

ועומד, שזהו הגמר תכלית, כי לאחר ההתבוננות ברוממות השי"ת יראה שפלות עצמו וכפי המבואר ברמב"ם בפ"ב מהלכות יסודי התורה, וז"ל, בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לו ערך ואין לו קץ, מיד הוא אוהב ומצפה ומתפאר ומתאוה תאוה גדולה וכו'. ע"כ.⁹

נמצא אשר מאמר רבינו לעיל כי דבר גדול הוא ההתבוננות ברוממות ה' ומתוך כך ההגעה לידי יראה עילאית, אין זה ביד האדם כלל, מפני שאין האדם הפשוט מוכשר להתבונן בגדלות השי"ת, וכל אשר ביכולת האדם היא ההתבוננות במאמר הקב"ה אלינו ע"פ משה עבדו 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי', אשר כביכול השי"ת בכבודו ובעצמו בורא העולם, חפץ להביאנו אנו בני"א שפלים קרוצי חומר אליו ית' – כי חפץ בקרבתנו אליו ית'.

ומביא רבינו באיזהו מקומן¹⁰ בשם הרה"ק ממעזריטש זי"ע לפרש מאמר השי"ת למשה רבע"ה (במדבר יב) 'נעשה לך שתי חצורות', – שתי חצאי צורות, כי רצונו ית' אשר נקיים מצותיו, ולעומתו אף רצונו אנו לקיים מצותיו ית' – ובמילוי הרצון העליון הנעלה הזה כביכול נעשית השלמה בב' הצורות ונתמלא חיסרון אחד מחברו המשלמו, והוי יחוד ודבקות משלם, ואינו כשני דברים הדבקים זה לזה יחדיו, אלא כשני צורות אשר לכל אחד מהם ישנו חיסרון מצדו האחד ומילוי מצדו השני ובהתחברות אותם הצורות יחד – נעשה חיבור גמור וצורה אחת, כי כביכול אין שמו וכסאו ית' שלם אלא ע"י עשיית בניו רחומיו מצוותיו ית'.

(8) וכן איתא במדרש, "בראשית", לא נברא העולם אלא בשביל התורה שנקראה ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית וכו'.
(9) ואמנם הקדמה מוכרחת לראיית רוממות ה' הזאת היא ההתחברות והתאספות הכלל כאיש אחד וכדיאר רבינו (שש"פ תורה קמה) דברי המדרש (ויק"ר ט ט) בכולם כתיב 'ויחננו ויסעו' וכאן כתיב 'ויחן' אמר הקב"ה הרי השעה שאני נותן התורה לבני. כי כל עוד שלא היו יודעים ידיעת ד' לא היו ראויים לקבלת התורה כיל היו יודעים מי הוא הנותן התורה ויקרת ערך התורה"ק וכיון שנעשים איש אחד בלב אחד והיו רואים רוממות ד' אמר הקב"ה הרי השעה שאני נותן תורה לבני. עכ"ל.
(10) ראה דבריו הק' בפר' ראה תורה ו'.

מעלת התשובה וענינה

עד עתה ביאר רבינו דרך האדם להתעורר בתשובה במה שישיכיל להתבונן בעוצם אהבתו ית' אל בניו רחומי, ומכאן יבאר רבינו ענין התשובה גופא ועוצם חסדו ית' אשר יש בקרבת האדם לפניו ית' בתשובה שלמה ונעשה האדם ע"י תשובתו כקטן הנולד, נקי מכל רבב חטא ועוון.

ואשא אתכם על כנפי נשרים, ע"פ מ"ש הה"מ (הרב המגיד מקאזניץ) בס' עבודת ישראל (פ"ז) בשם הרה"ק מבארדיטשוב זצלה"ה, כי שם הנשר נקרא על שם מעשיהו - כי נושר נוצותיו וחוזר ומתחדש בנוצות חדשים לזמן ידוע, וכ"ה ברש"י ז"ל (תהילים ק"ג ה) עה"פ 'תתחדש כנשר נעוריכי', דהיינו שיש לאדם להתבונן בעצם טובת התשובה, אשר לא די כי מוחל לו השי"ת ברחמיו כל עוונותיו, אלא אף זו הוסיף ברחמיו אשר נעשה האדם כבריה חדשה - ללא זכר כלל מעוונותיו אשר חטא קודם עשיית התשובה.

וכן מביא רבינו כמה פעמים בשם הרה"ק מלובלין זי"ע, לבאר הכתוב (במדבר ט"ו ל"ט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם וגו'', אשר הקב"ה מצווה לישראל לא לתור אחרי - לבבכם, אחר נפילת האדם בחטא, והיינו כי כעת אחר החטא מדמה האדם בדעתו אשר וודאי אין לו תקומה ותקנה לעולמי ואין מחשבות אלו אלא טעות ודמיון ועצת היצר כי על אף שחטא חטאים גדולים אמנם אם ישוב הרי 'שלא נאבד שם צדיק מיניה' כלשון קודשו זי"ע, וכמשל הנשר אשר לאחר נשירת נוצותיו מתחדשות נוצותיו, וכמאמר הכתוב (תהילים ב ז) 'בני אתה אני היום ילדתיך', כי לאחר התשובה הרי הוא כנולד עתה מחדש - ונקי הוא כתינוק ביום היוולדו.

וזה מאמר הכתוב 'אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים' - כאשר חפץ האדם להתקרב להשי"ת ולשוב אליו כדבעי, ובאותה עת בא אליו היצר הרע וטוען

וכאשר מתבונן האדם אשר חפץ בו ה' עד אשר משתוקק כביכול שיקיים מצוותיו, ששון ושמחה ישיגוהו בהשגה והארה בלא שיעור, וכלשון הכתוב (תהלים ל"ו ח) 'מה יקר חסדך אלוקים' בכך אשר 'בצל כנפיך יחסיין'.

ומצאנו ראינו מקרא אשר כביכול בא רצונו ית' אלינו בתשוקה ותחינה לקיים מצותיו להידבק בו ולהתקרב אליו ית', - 'פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי וגו' (שיר השירים ה ב) - כביכול השי"ת ממתיק ומצפה ומשתוקק לקרבתנו, ועניית כנסת ישראל לעומתו ית' היא - 'פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם' (שם פסוק ג) - אשר כביכול מחוסר כוח ועצלות אין עמנו השתוקקות ורצון להתקרב ולבוא לפניו ית', בהאיך אנפין ניעול קמי מלכא כאשר בטענות שווא ומדוחים לאו קריבי אנו אליו ית', ודברים אלו וודאי קשים כגידין, והנה כאשר השי"ת אומר לישראל - 'אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים', דהיינו המכות אשר הכה ה' את המצרים ולא היו הם אלא בכדי להראות לישראל אהבת הקב"ה לבניו רחומי, ומוסיף והולך ואור גילוי חיבתו ית' אליהם - 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי', ומה נענה אנו אבתריה, הנה דברים אלו מחד המה דברים רכים המושכין את הלב אשר חיבתו ית' אלינו כה עזה, ומאידיך אלו הדברים הקשים כגידין - כי מה היא עניינתו אחר אהבה רבה ואהבת עולם מאיתנו ית' אלינו.

ובוודאי כל לב משכיל כאשר יתבונן בדברים אלו, בכל יבוא ליד תשובה מעליא, וכדברי רבינו לעיל בנחיצות התשובה וההכנה קודם כל עשיית מצווה, וההתבוננות בדברים אלו היא ההכנה אשר תביא האדם ידי תשובה מעליא.

לעומתו כי נדחה מן הקדושה רח"ל ושוב אין לו תקנה, לכך אמר הכתוב 'ואשא אתכם על כנפי נשרים' - באו אמרי קדוש ברמז אשר השי"ת קירובו ית' לאדם הוא על דרך נוצות הנשר אשר לאחר נשירתו מן הנשר מתחדשות הם כבראשונה קודם נשירתם, וכן הוא באיש הישראלי החפץ לשוב אל ה' באמת, מטהרו השי"ת ומצרפו עד אשר נעשה נקי וזך כנוצות חדשים ביום היווצרם.

והיינו - בכך אשר נתבאר בדברי הקב"ה למשה רבע"ה כי עשיית התשובה עניינה לחדש האדם כבריה חדשה, שהקב"ה רמז למתקרים אליו שאל יתיאשו ואל יראו מגשת אליו עבור עוונותיהם שעשו מקודם, כי העיקר עכ"פ להתקרב מהיום והלאה ושלא לחטוא עוד, וזהו ואשא אתכם על כנפי נשרים, אף שחטאתם ונשרו הנוצות, עכ"ז אל תאמרו לנפשכם נואש ותחזרו בתשובה ותתחדשו מחדש, כי חפץ חסד הוא ומרבה לסלות.

ענין הרצוא ושוב בעבודתו ית'

וזה שכ' בספה"ק האדם צריך להיות בסוד והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א י"ד) - מבואר בספה"ק האיך יכול האדם להידמות לבחי' זו ד'החיות רצוא ושוב, היינו ע"פ מ"ש בספר יצירה (פ"א מ"ח) אם רץ לבך שוב לאחז, והגירסה שם שוב לאחור, - 'רץ לבך' - הכוונה היא לריצת לב האדם אחר תאוות ותשוקות המצויים בזה העולם, והנה בתאוות הלב להבלי עוה"ז ישנם תשוקות חלוקות שונות ומשונות.

ויש על האדם לקיים בעצמו 'שוב לאחז', שיישיב ליבו להשתוקק ולהתאוות 'לאחז' - לאחד יחיד ומיוחד, שהיא תאוה יחידה ומיוחדת - לא כשאר תאוות החלוקים לכמה מיני תאוות ותשוקות כגון תאוות מאכל תאוות כבוד וכדו', ובהשגת תאוה מדומה אחת שוב מתאוה אל אחרת אך אינה בידו, וכמאמר חכמינו ז"ל (מד"ר קהלת א יג)

אשר אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, אמנם אדם המתאוה תמיד אל ה' הרי היא תאוה אחת ויחידה ואין עמה זר ותאוה אחרת⁽¹¹⁾.

א"נ מפרש ע"פ הגרסה שם - 'שוב לאחור', דהיינו אשר יתחיל אדם מן המקום קודם אשר התחיל לבו לרוץ אחר תשוקות העוה"ז, וזהו פשוטו של המובא לעיל מספר יצירה והגירסה שם.

ומבאר רבינו שני הגרסאות יחדיו - כי ביאור שני הגרסאות שווים הם ביסודם, ביאור הגירסה הראשונה - רץ לבך שוב לאחד הוא, והיינו **אף אם רץ לבך אחור - מעבוב"ק עכ"ז** **בל תתיאש עצמך, שוב לאחד יחיד ומיוחד**, והיא כוונת הכתוב 'רצוא ושוב', היינו שאף אם רץ לב האדם אחור מעבוב"ק עכ"ז בל יתיאש מלשוב אל השי"ת, [אי נמי - להגירסה השנייה] **או להגירסא שוב לאחור, תעורר לבך שתחזור לנערותך ותתחדש ותתחלף לעבוב"ב** - [לעבודת הבורא], היינו בסגנון אחד דהגירסא הראשונה, אף כי רץ לבך להבלי עוה"ז, אל תתיאש עצמך מלשוב אל עבודת הבורא כבתחילה וזהו אומרו 'שוב לאחור' - שוב לאחור לעבודתך כבתחילה קודם החטא, לפי שמידתו ית' להשוות האדם אם עשה תשובה אחר החטא כפי מעמדו קודם החטא, וכפי דאינא לעיל במשל הנשר אשר לאחר נשירת נוצותיו צומחות הם מחדש וכן הוא עניין התשובה, וזה והחיות **רצוא ושוב שחזור ומתחדש** כדנתבאר לעיל.

עד עתה נתבאר הפסוק הראשון [פסוק ד'], "אתם ראייתם" - כוונתו אשר הבורא יתב"ש הראה לישראל מכות וניסים אשר עשה במצרים לזככם ולהביאם לידי אמונה שלימה בו ית', והוכשרו להאמין בו ית' אמונה מעליא עד אשר נתייראו ממנו יראת הרוממות - ולא יראת העונש גרידא, ובכך נעשו

ראויים לקבלת התוה"ק, וכמו"כ נתבאר המשך הפסוק 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי' - אשר נרמז בכך ענין התשובה כעין התחדשות נוצות הנשר - שנעשה האדם ככריה חדשה ללא כל רבב מעוותותיו הקודמים קודם התשובה, ובכך נתגלתה חיבתו ית' לבניו ומעתה היו דברים אלו מחד מושכין את הלב כאגדה - כאשר שמעו אהבתו ית' אליהם בלא שיעור, אשר עשה כל הניסים במצרים לעיניהם, ואף נתחדש להם מאיתו ית' עניין התשובה כעניין נוצות הנשר אשר נעשה האדם ככריה חדשה ע"י התשובה, הכל בכדי שיתקרבו אליו בניו רחומיו - בני"ק, אמנם היו דברים אלו קשים להם כגידין - מה יענו הם אחר אהבתו הגדולה ית' אליהם - קרוצי חומה, ובושו ונכלמו ממעשיהם לעומת טובותיו ית' אשר עשה עמהם.

אף המעט אשר מוטל על האדם - כוחו ית' מסייעו בכך

ועתה יבואר הפסוק השני [פסוק ה'] מג' המקראות שנאמרו בעת ההכנה למעמד קבלת התורה.

'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי' (י"ט ה), ופירש"י בשם המכילתא על 'ועתה' - 'ועתה, אם עתה תקבלו עליכם את התורה יערב לכם מכאן ואילך, מכאן שכל התחלות קשות', **עפ"י אמהז"ל (שהש"ר ה ג) 'פתחו לי פתח כפתחו של מחט, ואני אפתח לכם כפתחו של אולם'**, היינו שהקב"ה **חושב מחשבות לעזרת בניו לבל ידח ממנו נדח, ומסייע בסיוע שיש בו ממש להבא לטהר**, היינו לא די אשר מסייע הקב"ה לאדם המבקש להיטהר כפי מדרגתו, אלא אף זאת מסייע לו השי"ת סיוע שיש בו ממש - למעלה ממדרגתו אשר נמצא בה עתה, **ומבקש רק התחלת העשי' כחודה של**

מחט, וכמו שפירש"י ז"ל 'אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם שכל ההתחלות קשות', **שגם התחלת העשי' הוא קשה, רק מכח עזרה וסיוע משמים, כי מבעלדו אין עזרה וישועה, ומבלעדי עזרו אי אפשר לישא נפשנו לד', ואף להתחיל המצוה, רק ע"י כח ועזר מחסדו הטוב החופף עלינו כל היום**, כוונת דבריו היא, אשר הבורא יתב"ש אינו מבקש מעמנו אלא 'פתחו לי פתח כפתחו של מחט' ושוב 'ואני אפתח לכם כפתחו של אולם', אך אף אותו פתח קשה היא פתיחתו ולולא עזרתו ית' אף פתח זה אין בידנו לפתוח, וזהו 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי' - אשר אף אם אך 'תשמעו בקולי' - אף כי אינה אלא שמיעה ולא עשיה מכל מקום יזכו לסיוע מאיתו ית', כי לולא עזרתו לנו - הרי אף תחילת העשייה אינה בידינו לעשותה, והיא דרשת חז"ל במכילתא (מסכתא דבחודש פרשה ב') 'מכאן שכל ההתחלות קשות', כי אף פתיחת הפתח כפתחו של מחט קשה היא, ועל כן לא בעינן אלא 'לשמוע תשמעו בקולי' ויהא א-ל גומר עליהם להגיעם לידי 'ושמרתם את בריתי וגו' - עשיית רצונו ית' בפועל ממש.

סדר ההתקרבות אליו ית'

ומבואר בכך סדר ההתקרבות אליו ית', כי הנה נתבאר לעיל ענין שאלתו ית' מעמנו ליראה את ה', ולאבהא אותו, לעובדו, ולדבקה בו. ועל כך נתבאר אשר יראת ה' ואהבתו הנם ע"י התבוננות האדם ברוממות האל, וע"י כך בא ליראה את ה' ולאבהא אותו, אמנם נתבאר דמדריגה זו - ההתבוננות בגדלות ה' עד אשר תביאהו ליראת ה' ולאבהתו - מדריגה גדולה ולאו מילתא זוטרתא היא ואף תופסי התורה הגדולים [הסנהדרין] אין מן ההכרח אשר יזכו למדריגה זו כי תליא השגה זו בנקיות וקדושה כל ימיו,

(11) וכעין מה דאיתא ברמ"א (או"ח סי' ה) על הברכה אשר יצר וכו' - רופא כל בשר ומפליא לעשות, ומהו הפלא, מפרש הרמ"א אשר גוף האדם ונשמתו - חלק הגשמי וחלק הרוחני שבאדם, הם תרתי דסתרי, ואם נמשך האדם אחר תאוות ותשוקות קרבת ה', כוח ההכרח הוא שלא ימשך אחר התאוות השפלים המצויים בעוה"ז, וכן הוא להיפך רח"ל, ועכ"ז מחזיק השי"ת בפלא גדול את הנשמה בתוך הגוף - על אף גודל מיאוסו בתשוקות וחמדות הגוף המגונים.

אופן קיום מצוות שבת וברית

וחלק המצוה דשמירת הברית קודש, אף כי מצוה תמידית היא המלווה את האדם בכל עת¹², מכ"מ קיום המצוה אינה תלויה בעשייה כלשהיא, אלא תלויה היא בהימנעות האדם מעשיית איסור, וכל זמן שאין האדם פוגם במצוה זו הרי בעינה עומדת, ובמצוות אלו מלבד אשר האדם ממלא רצונו ית' בתמידות ע"י שמירת האות ברית, בנוסף לכך הריהו דבוק בספירת חכמה.

ואף קדושת השבת עיקרה היא ההימנעות מפעולות איסור ולא בפעולות עשיית מצוה בפועל, ואעפ"כ שכרה בהתקרבות להשי"ת גדול מאוד ונקראה 'קודש' על כל סגולותיה וכו"ל. וכפי שרבינו מבאר (פרשת ראה תורה ו) אשר עצם שמה שבת היא שמו של הקב"ה.

וסגולת מצות אלו דאיקרו קדושה להמשיך הבטחת הכתוב (שמות לא יג) 'לדעת כי אני ה' מקדישכם', היינו ידיעת ה' וכאשר נתבאר לעיל אשר היא תכלית ההשגה באמונתו ית'¹³.

ואמנם באם פוגם באלו המצוות לא די אשר אינו בכלל הבא ליטרה אשר מסייעין אותו, אלא יורד מדחי אל דחי ואינו אלא אוסף רוח בעבודתו.

רוב רחמיו וחסדיו ית'

ובאו אמרי קדוש במקראות אלו ברמיזא לאדם להתבונן בחסדו ית' ואהבתו וחיבתו ית' אל בניו ורחמיו

– תהא נלווית למצוותו אשר מקיים שמירת וקיום אותם המצוות אשר נאמר בהם 'ברית' והם מצוות מילה ושמירת השבת, ובשני מצוות אלו נאמרה 'קדושה', במצוות מילה נאמרה קדושה בסוף פרשת אחרי (ויקרא י"ח) לאחר כל איסורי ערוה והרחקת ישראל מן הכיעור ומן הדומה לו, נאמר (שם י"ט) 'קדושים תהיו ופירש'י' כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, היינו כל מקום אשר גדרה התורה שמירה במידת היסוד, 'אתה מוצא קדושה' – נאמרה שם תיבת 'קדושה'.

וקדושה מעלתה רמה היא עד מאוד וכן איתא 'כל קודש איהי חכמה', היינו שע"י הקדושה אפשר לזכות למדרגת חכמה, וכן ביאר הכהן הגדול הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פוקד עקרים אות ד) עה"כ (איוב י"ט כ"ו) 'מבשרי אחזה אלוה', אשר ע"י שמירת הברית הרמוזה בתיבת 'בשרי' עי"כ זוכה האדם למדרגות נעלות ביותר עד אשר על ידם זוכה כביכול לחזות בנועם ה' ממש.

וכן כח השבת גדול עד מאוד, וכתב (שמות לא יד) 'ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם', מבואר אשר שב"ק נקראה 'קודש' וסגולתה רבה היא עד מאוד, הרי שנתבאר שבשני מצוות אלו יש סגולה גדולה עד אין שיעור שיזכה האדם לחזות בנועם ה'.

ולכך לא כל הרוצה ליטול את השם לומר כי זכה למדרגה זו יבוא ויטול.

והנה מי אשר אינו במדרגה זו – אשר יבוא מהתבוננותו בגדלות ה' ליראה ולאהבה את ה' – עצתו היא אשר יתבונן בחסדי ה' אשר בשפלנו זכר לנו להיטיב עמנו, ועוד חפץ בנו ה' עד אשר חידש לנו את עניין התשובה כעניין נוצות הנשר המתחדשות לאחר נשירתן, וכן הוא ענין התשובה אשר נעשה האדם על ידה כבריה חדשה אשר לא חטאה מעולם, ובהתבוננות האדם בחסדו ואהבתו ית' לבניו, ורצונו ית' בתשובתם ושובם אליו יבוא מכך ליראה את ה' ולאהבה אותו, ולעבודו.

מצוות המעכבות כניסת האדם אל הקדושה

וזהו 'ולעובדו' – הנדרש מהאדם היא תחילת העבודה – עשיית המצווה כפשוטו ולאחר מכן יבוא לידי השגות בקיום המצוות, וכמובא מצדיקים אשר ראשית ותחילת כניסת האדם אל הקדושה היא בעשיית רצונו ית' באופן פשוט למען מילוי רצונו ית', ומשם במות יעלה ויבוא להשיג פנימיות וענין המצוה ברבו יתיר מוסיף והולך ואור בעבודתו ית'.

ענין ברית קודש ושבת קודש

ולכל זאת יש מאיתו ית' מסייע אשר יש בו ממש – 'ושמרתם את ברית',

12) וכן מביא רבינו (פרשת שמות) הא דאי' בגמ' (מנחות מג:) דדוד המלך ע"ה היה בבית המרחץ וכיוון שראה את עצמו ערום מן המצוות – בלא תורה [שהרי א"א ללמוד תורה בבית המרחץ אף במחשבה] בלא תפילה [ללא התפילין שהיו הולכין עמם כל היום] וללא ציצית [שהרי היה ערום בבית המרחץ], חלשה דעתו, וכיוון שנזכר במילה מיד שמח – שהרי היא מצווה תמידית ההולכת עם האדם.

13) וכאשר אין האדם שומר מצוות אלו ופוגם בהן רח"ל, הביא רבינו (פרשת שמות) אשר אף האדם אשר חטא בקדושת יסוד רח"ל מכ"מ יתקן גממו ע"י מצוות השב"ק, וכמו שאמרו חז"ל (שבת קיח.) כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מיצרים, ומפרש רבינו אשר כל איש ישראל יש בו קליפות הבאות מקליפת מצרים, וקליפה זו מונעתו מלהתקרב אל השי"ת וע"כ קליפות אלו הם כעין עניין הגבול המונע מהאדם להגיע למחוז חפצו מחמת גבול זה – וזהו עניין המיצר [היינו גבול], ולכן אמרו חז"ל אשר יזכה לנחלה בלי מיצרים – ללא הגבולות [היינו הקליפות] המונעים בעדו מלהתקרב אל הקדושה, ועוד מפרש שם רבינו על מאמחז"ל ה"ל שבלי מיצרים – ללא גבולות, רומז על כך אשר האדם יש לו גבולות כמה ביכולתו לקבל השפע קודש שמושפע לו ממרום לפי מסת הכנתו והכלים שיש בידו לקבל את אור ה' אין סוף ב"ה, משא"כ ע"י קדושת השבת משפיע לו השי"ת שפע ללא מיצרים – ללא גבולות ההכנה והכלים שיש לאדם.

ועשה לעיניהם אות ומופת לגלות בליבם אמונת אומן להביאם למדרגה עליונה תכלית ידיעתו ית', ועוד זאת חפץ בתשובתם במדרגה עליונה אשר נעשה העוסק בה נקי כתינוק בן יומו בלא חטא כלל, ועוד בו שלישיה אשר מסייע ביד האדם לפתוח אותו הפתח של מחט אשר על האדם מוטלת פתיחתו, ועוד מסר לן מלבד תורתו הק' הנקראת 'ברית' מתנות טובות ומצוות נעלות כמצות מילה ומצות שבת אשר אף הם 'ברית' נקראו ותכלית קיומם היא ההתקדשות לפניו ית' ועיקר קיומם הוא בהימנעות מפעולת איסור, ובהתבוננות לב משכיל בכל אלו טובותיו ית' בלא שיעור וערך יבוא לידי עבודה תמה ושלמה לפניו ית'.

כוח הראשית המונח ב' מצוות אלו

[ושמרתם את בריתי] ובילקוט (רמז רע"ו) ר"א ור"ע, חד אמר זו מילה, וחד אמר זו שבת, כי שניהם הם סיבות המספיקות לזכות ע"י להתחלת המצווה, היינו מאחר ואין חילוק באיזה מצוה יתבדק ביותר בכדי לזכות על ידם להתחיל את המצוה, כי על ידי כל אחד משני המצוות הללו יזכה להתקרב אל הקדושה - להתחלת המצוה [היינו קיום עניין המצוה, שהוא ההתדבקות בהש"ת ע"י קיום המצוות, ופעולתה בשורשה העליון], כח קדושת שבת מתחיל לו קיום המצוה, וזה שנקרא כל שבת שבת בראשית, - הנה רש"י כאשר מזכיר את השבת הריחו מזכירו בשם 'שבת בראשית', ולכאורה מהי עניינה אשר יזכירוה כשבת בראשית, אמנם בסיבת שני עניינים נקראה שבת ע"ש הראשית, האחד אשר על ידה יזכה לראשית והתחלה בעבודת הש"ת, וכפי הנתבאר לעיל אשר היא סיבה לזכות על ידה להתחלת המצוות, ועוד אשר

על ידה מבחין האדם אשר בראשית ותחילת העבודה הוא ואם יעבוד את ה' בענין השבת יזכה לבוא לרשת כל ענייני עבדות ה'.

שע"י כח נועם קדושת יקרת קדושת שב"ק שיופיע לו ביקרו שהוא קדושה הבאה ממילא, היינו כי קדושת השב"ק מופיע לו ביקרו - משום דקדושת השבת היא קדושה הבאה מאליה בלא שיעמול האדם להמשיך קדושה זו, והיא קדושה הבאה ממילא - שאף אם אין האדם ראוי לקבל השפע כי לא הכין כלים לקדושה זו, מכל מקום גדול כח השבת עד כי בעבורה יזכה לקבל קדושתה ממילא - אף שקדושה זו למעלה ממדרגתו שעומד בה ומכליו הנמצאים ברשותו לקבלת שפע הקודש, וכמאחז"ל (חולין קא:) **'שבת קביעא וקיימא', שקדושתו בכח ד', יזכה להתחיל עשיית המצוות, וכמו"כ ע"י שמירת האות ברית קודש, וכמאה"כ** 'מבשרי אחזה אלוה', ולכלון רבינו (וירא י) בדעתו תהומות נבקעו' (משלי ג), "ע"י הדעת של אברהם אבינו ע"ה (לאחר המילה) תהומות נבקעו פי' אפי' למי שירד לעומק התהום נבקע התהום יותר כדי שיוכל להיות לו עלי", היינו אשר אף המונח בעומק שפלות המדרגה - בעומק התהומות, מכל מקום בקבלתו על עצמו שמירת האות ברית יזכה אשר תהומות העומק אשר שרוי בהם יתבקעו ויזכה לראות אור הא"ס ב"ה.

בכוח ב' מצוות אלו יבוא לידי סדר העבודה וההתקרבות אליו ית'

ומעתה - ע"י שמירת מצוות אלו דשבת קו' ומילה, וההתבוננות בחסדי ה' כמבואר לעיל [המכות במצרים - בכדי שיזכו לאמונה שלימה בהקב"ה, ורצונו ית' להתקרבות בני ישראל אליו - ע"י

שרוצה כ"כ בתשובתם, ועניין התשובה כעניין נוצות הנשר, שנעשה האדם כבריה חדשה, ומסייע לנו השי"ת להתחיל בעבודתו ונתן לנו מצוות שב"ק ומילה אשר על ידם נוכל להתקרב אל הקדושה ולהשאר אחוים בה] יזכה להמשך מאמר הכתוב - 'והייתם לי סגולה מכל העמים', פירש"י ז"ל 'אוצר חביב', עפ"י מאחז"ל (ברכות ל"ג): 'אין לו להקב"ה בבית גזיו אלא אוצר של יראה, שנאמר (ישעי' לג ו) 'יראת ה' היא אוצרו', היינו 'אוצר' הוא דבר שאין לאדם ממנו אלא מעט ועל כן אוצרו בבית גזיו, ועל דרך זה היא יראת הרוממות אשר אינה כיראת העונש אשר בידו ית' להביא האדם לידה בעונש וכדו' אלא היא בבחירתו של אדם להשיגה על ידי התבוננותו בגדלות ה', והיא בא לאדם ע"י בחירתו כמאמר הגמ' הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ולפיכך היא חביב לפני הקב"ה - חביב הוא אהבה, תשזכו ע"י ליראת הרוממות, והתבוננות באהבתו ית' אלינו היא המביאה את האדם לידי התבוננות בגדלותו ית' ומביאה לידי יראת הרוממות - ולידיעת ה', וכמאה"כ 'יודעתם כי אני ה' שעל ידי היראה הזאת - יראת הרוממות נזכה לתכלית ידיעת ה' אשר היא המדרגה הנעלה ביותר במדרגות האמונה בהש"ת¹⁴, וע"ז ולאזהב את ד' אהבה רבה.

עבודה זו יביא לידי מדרגת אמונה הנקרא ראיית שכלית

כי לי כל הארץ' עדש"א (תהלים ק"ד, כ"ד) 'מלאה הארץ קנייניך', שנוכל לקנות עבדות ד' מכל הארץ - מכל ברי' וברי - היינו כאשר זוכים לידיעת ה' ולשאר המדרגות אשר הובאו לעיל, רואים בכל הארץ - אף מן הארץ עצמה, מהאבק ומן העפר, ומשאר דברים הפחותים את רצונו ית' והאמונה אשר אף בדברים

14) וכדאיתא אשר 'תכלית הידיעה היא שלא נדע' היינו אמונה שלימה אשר על אף כי אין אנו יודעים מאומה מגדול כבוד הש"ת, מכ"מ נעבדהו ללא לאות בכל אומץ וכח מחמת אמונתנו הפשוטה בו, וכמאמר אור שבעת הימים - הבעש"ט הק' 'נאץ מיין אלע השגות, בין איך א נער און איך גלייב' -] אחר כל השגותי בגדלות הבורא ב"ה, הריני מאמין בהש"ת כאמונת הילד קט שמאמין בהש"ת בפשיטות - מחמת שאנו מצווים להאמין בו, ולא מחמת ראיית גדלות הבורא ב"ה].

היותר נמוכים כעפר הארץ ישנה השגחת ד', ולבבו יבין כי לו ית' כל הארץ ואין טבע כלל, וכמדרגת אמונה הגבוהה אשר מהותה אינה האמונה אשר בכוחו ית' לשנות הטבע לשדדו כמו שהראנו ד' כשהוצאנו ממצרים שהי' צריך לשדד מערכת הטבע, אלא בהשגחה יידע האדם כי הכל אשר לכל, אינו אלא שינוי

נס ופלא ואינו טבע כלל, וכש"נ (משלי ו' י') 'לך אל נמלה עצל ראה דרכי וחכם', היינו כאשר בא האדם לתכלית ידיעת ה' יראה בעיניו 'כי לי כל הארץ' - ולא נברא העולם אלא לעבודת הבורא¹⁵, וממילא לכל בריה - אף מנמלה קטנה לוקח לימוד ותועלת לעבודת השי"ת,

כי עיקר בריאתם הי' שממנו ניקח לעבוד את ד', וזה 'כי לי כל הארץ', הארץ נברא בשבילכם, וכמאמרו¹⁶ (ויק"ר ל"ו, ד', ע"ש) 'בראשית ברא, בשביל ראשית, וישראל נקרא ראשית', למען דעת כל עמי הארץ כי ד' הוא האלקים אין עוד מלבדו¹⁶.

{ סיכום }

זאת תורת העולה - ביאור הכתובים העולה מן התורה

ה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל, ודרשו חז"ל שני ביאורים מהו 'ותגד', א' - דברים הקשים כגידים. ב' - דברים המושכים את הלב כאגדה. והאיך - דברים הגדה זו על שני ביאוריה, ע"י 'אתם' ראיתם את אשר עשיתי למצרים - היינו ע"י הגילוי אשר כל המכות אשר הכה ה' את מצרים היה עבור אמונתם בו ית' אמונה שלימה ונעלה, ועפ"י מאמה"כ כי אני ה' רופאך, היינו כי המכות אשר הכה ה' את מצרים היתה תכליתם לרפאות אמונתם של ישראל בהשי"ת, כי אילו היה מחמת נקמה גרידא במצרים היה יכול לכלותם כרגע. ועוד אשר 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי', היינו מגודל אהבתו ית' לעמו, רצה בתשובתם וזהו 'ואביא אתכם אלי', ועוד הוסיף לחדש

עניני התשובה כעניני נוצות הנשר - אשר ע"י התשובה נעשה האדם כבריה חדשה ממש.

עוד רמיזא בקרא ענין אהבת השי"ת אלינו - 'ואביא אתכם אלי', אשר רצונו ותשוקתו ית' אלינו כי נשוב אליו - ונענין חצוצרות אשר הם שני חצאי צורות, וביאר בזה הה"מ ממעזריטש ז"ע כי כאשר האדם מקרב עצמו אל הקדושה הרי ממלא בזה תשוקתו ית' כביכול, וכמו שני חצאי צורות אשר בכל אחד מהם ישנו חיסרון ותוספת ובהתחברם יחד נשלם חסרונם.

אמנם יש לאדם לקיים מצות ה' כפשוטו, וכמאמר הכתוב 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי - אם עתה תקבלו עליכם'. ואף זאת - 'ושמרתם את בריתי', שישמור אדם מצות דאיקרו ברית - שב"ק ומידת היסוד, ועי"כ יזכה האדם 'לדעת כי אני ה' מקדשכם', יזכה לרוב קדושה לחזות בנועם ה' כפי הנרמז בקרא

'מבשרי אחזה אלוה' - אשר ע"י שמירת אות ברי"ק זוכה אדם לחזות בנועם ה'. ואף אם חטא רח"ל יוכל לצאת מעומק תהומא רבה ע"י שמירת הברית ושבתי קודש כמו שאומר רבינו (שמות א) נותנין לו נחלה בלי מצרים - יצא אדם מכל המצרים שלו.

ובזה 'והייתם לי סגולה' - יזכה האדם להיות סגולה להשי"ת מכל העמים - היינו להגיע לידי יראת הרוממות, כי לי כל הארץ' - אשר יכיר בגודל כבוד ה' כאשר כל הנברא בארץ אינו אלא לתכלית עבודתו ית' וילמד לנפשו הוראה בעבודתו ית' - אף מנמלה קטנה.

ובמקראות אלו נרמזו דרכי עבודתו וההתקרבות אליו ית'¹⁷, אמר הקב"ה למשה רבנו ע"ה 'אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל' ודרשו חז"ל 'לא פחות ולא יותר', כי באמרו ואביא אתכם אלו זה כולל כל ההכנה הצריכה למצוה¹⁸.

(15) וכמאמה"כ (ישעיה מג ז) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו'.

(16) והנה בעת אשר משיג האדם אמונה זו בא הוא לידי חכמה ושכל חדש וכמבואר בדברי רבינו (אמור תורה א' ועוד) בשם הרמב"ן כי אמונה וחכמה המה במקום אחד כי המשכת החכמה תליא באמונה.

(17) אשר תכלית המצוות הם להתקרב אל ה', וכלשון הזה"ק לתרי"ג המצוות - תרי"ג 'עייטין', היינו תרי"ג עצות, האיך להתקרב אליו ית' ולהנות מזיו שכנתו, אור א"ס ב"ה.

(18) ומוסיף רבינו לבאר בפרשת תרומה, דפעמים אשר התוה"ק קרויה 'מקבל' - כמו שנקראת התורה 'מאורסה' לנו [לשון אשה בח' מקבל], ופעמים אשר התוה"ק קרויה 'נותן' (כגון נותן התורה), והיינו כאשר אנו מתחילים בתחילת עבודת הבורא ע"י קיום התוה"ק ומצוותיה, הרי היא בבחי' נותן - כי היא הפותחת ליתן לאדם יראת ה' [יראת הרוממות] ואהבת השי"ת כדבעי ולולא התוה"ק לא היה מתקרב אל הקדושה. אמנם לאחר שנתקרב האדם אל הקדושה, והגיע להכרה 'כי לי כל הארץ' - ורואה בכל בריה הנבראת בארץ ואף בבריות השפלים יסוד לעבודת הבורא, הרי כעת התוה"ק היא בבחי' מקבל - כי כבר ירא האדם את השי"ת יראת הרוממות ובה לאהבת השי"ת, והתורה היא כלי בידו להציא מן הכוח אל הפועל אהבתו ויראתו ולכן חשובה 'מקבל'.

ישמח

יתרו

ישראל

כה

שכל הנבראים, וזהו זכור ושמור להקם הכ"ל מה שאין הפה יכול לדבר. שמחם צננין שלם, צננין שלם היא תשובה, וכמו"ש הוה"ק שע"י הטטא הוא בחי' נרגן מפריד שמפריד הו"ו משם הו"ו צ"ה מהה"א, וע"י התשובה נעשה צננין שלם, וכמו"ש צר"ם תשובה היא צירוף תשוב ה' אל מקומו, באור פניך תבהיקם שזה נגלה רק לך וכהנ"ל שהיא למעלה מתפיסת הנבראים:

[ו] ומושה עלה אל האלקים וגו' כה תאמר לביית יעקב ותגיד לצני ישראל וגו'. ודרשו חז"ל (במס' שבת פ"ו) ותגיד דברים קשים כגידין. ועוד דרשו ותגיד לשון אגדה דברים שמושכין לבו של אדם, ולכאורה לפי דרשת חז"ל והוצא גם צרש"י ז"ל כאן על כה תאמר, בלשון הזה וכדבר הזה, ובסוף המאמר אלה הדברים וגו' פירש"י ז"ל לא פחות ולא יותר, לכאורה יפלא היכן נרמזים הדברים קשים כגידין ודברים הרכים, והלא לא יוכל להגיד יותר מלשון הש"י ולא לגרוע ממנו:

ולבאר הענין עפ"י מאה"כ (ירמי' ד') נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים, היינו שנחנך מאוד קודם הלימוד וקודם כל מנחה ההכנה והתשובה, כמו הזרע שחורש ומסיר מהשדה כל האבנים והפסולת שלא יתערבו בהזריעה, וההכנה היא שיתפלל וילמוד דחילו ורחימו, שיתבונן ברוממות ה' ובגדולת הנפלאים שאיברו רצ ושלט, וכמו"ש (צחק"ז ת' יו"ד) אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, וכדתנן במתניתין (אבות פ"ג) אם אין יראה אין חכמה, וחכמה איהו אורייתא, כמו"ש צוה"ק (ח"צ פ"ה) אורייתא מחכמה דלעילא נפקת, ולזכות לעלות על צמתי היראה עילאה היא דבר קשה עד מאוד, ולא כל הרוצה ליעול את השם יטול לחשוב ולדמה בנפשו שידע ומשיג ידיעת

רוממות הש"ת, כי מי יוכל להשיג, וזהו רמו הכתוב (ירמי' ב') ותופשי התורה לא ידעוני, ולמען לחזק את לבות בני ישראל הגיד להם משה רבנו"ה אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, ועפ"י"ד הוה"ק (ח"צ ל"ו) המכות של מצרים היו צבחי' נגוף ורפוא, נגוף למצרים ורפוא לישראל היינו למען יבואו העם זרע קודש לתכלית ידיעת ה' ולאמונה שלימה, וכמו שנאמר (שמות י') למען תספר באזני צנן וצנן וגו' וידעתם כי אני ה', (וכמו"ש לעיל צפ' הקודמים באריכות), ועוד צעת היותם בארץ מצרים אל"ם משה רבנו"ה וידעתם כי אני ה', וכמו"ש (צרע"מ ח"צ כ"ה) כד נפקו ישראל ממצרים לא הוו ידעו ל"י לקו"ה כיון דאתא משה לגבי' פקודא קדמאה דא אוליק לון דכ' וידעתם כי אני ה' וגו', ולא שמעו אז אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, וע"י המכות והאותות והמופתים באו לידיעת ה' שיש בורא עולם צ"ה, וידיעה זו היא ארוכה ומרפא לנפש הישראלית, וכש"כ (שמות ט"ו) כי אני ה' רופאך, ידיעת אני ה' היא רפאות תעלה לנפש הישראלית, וזה אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים כלומר בצבילכם, למען תבואו לאמונה שלימה ולידיעה האמתית. חו"ש רש"י ז"ל כאן לא מסורת היא צידכם אלא אתם ראיתם על כמה עצירות היו חייבון לי קודם שנזדווגו לכם ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם, ר"ל בצבילכם וכהנ"ל, כי אילו הי' פרע למצרים עוד קודם היות ישראל במצרים אז אח"כ לא היו צאים מזה לידיעת ה'. ואשא אתכם על כנפי נשרים ואציא אתכם אלי, עפ"י"ד הבעש"ט הק' עה"פ (תהלים צ"ד) אל נקמות ה' ועה"פ (שם צ"ט) אל נשא היית ונוקם על עלילותם, שהחסד ד' שהוא מדת אל בזה הוא הנקמה לישראל, והיינו שמנשאו ומגביהו למעלה גדולה, ועי"ז הוא מתמרמר בלבו ונעשה

נכנע ושפל ולבבו נשבר ומודה ועוז, שנקמת הש"י הוא ע"י מדת הרחמים שהופיע לו מגדולתו ומנשאו, ובראותו גדולת המלך וזוכרו נגד מי חטא אין לך נער גדול יותר מזה (עיין לעיל פ' נח) וזה ואצ"א אתכם אלי למעלה ראש כדי שתשימו אל לבבכם נגד מי חטאתם, ותעזבו דרכיכם ותשובו אלי, ושז אל ד' ורפא לו, וזה שאחז"ל ותגיד לבני ישראל דברים שמושכין לבו של אדם שתאמר להם ואצ"א אתכם אלי הרי עיינכם הרואות כמה המלך חפץ ביקריכם, והדברים האלה ה' אללם דברים קשים כגידים בראותם גדולת המלך ולעומת זה מצבם המר שחטאו לנגדו, ונעשים נכנעים ושפילים מאוד, והיטב היטב נשברו לבבם לקרעים. ואשא אתכם על כנפי נשרים היינו עפ"י מ"ש הה"מ בס' עבודת ישראל בשם הה"ק מבארדיטשוב זללה"ה, כי שם הנשר נקרא על שם מעשיהו כי נושר נוטותיו וחזר ומתחדש בנוטות חדשים לזמן ידוע, וכ"ה ברש"י ז"ל (תהלים ק"ג) עה"פ תתחדש כנשר נעוריי, והיינו שהקצ"ה רמז להמתקרים אליו שאל יתיאשו ואל יראו מגשת אליו עזר עונותיהם שעשו מקודם כי העיקר עכ"פ להתקרב מהיום והלאה ושלא לחטוא עוד, וזה ואשא אתכם על כנפי נשרים אף שחטאתם וגשרו הנוטות עכ"ז אל תאמרו לנפשכם נושא ותחזרו בתשובה ותתחדשו מחדש, כי חפץ חסד הוא ומרבה לסלות. וזה שבי' בסה"ק שהאדם צריך להיות בסוד החיות רצוא ושוב, היינו עפ"י מ"ש בס' יצירה אם רץ לבן שוב לאחד והגירסא שם שוב לאחור, והיינו אף אם רץ לבן אחר מעבד"ק עכ"ז כל תחייאש עזמך, שוב לאחד להיחיד ומיוחד, או להגירסא שוב לאחור תתעורר לבן שתחזור לנערותך ותתחדש ותתחלף לעבד"ב. וזה והחיות רצוא ושוב שחזר ומתחדש. ועמה אם שמוע תשמעו

בקולי עפ"י מאחז"ל (שהש"ר ה' ד') פתחו לי פתח כחודה של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, היינו שהקצ"ה חושב מחשבות לעזרת בניו לכל ידח מהם נדח, ומסייעו בסיוע שיש בו ממש להצא לטהר, ומבקש רק התחלת העש"י כחודה של מחט, וכמו שפירש"י ז"ל אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות שגם התחלת העש"י הוא קשה, רק מכה עזר וסיוע משמים, כי מכלעדי עזרו אין עזרה וישועה, ומכלעדי עזרו אי אפשר לישא את נפשינו לד', ואף להתחיל המצוה, רק ע"י כח ועזר מחסדו הטוב החופף עלינו כל היום. ושמרתם את בריתי וצילקוט ר"א ור"ע ח"א זו מילה וע"ז וח"א זו שבת, כי שניהם המה סיבות המספיקות לזכות עי"ז להתחלת המצוה, כח קדושת ש"ק מתחיל לו קיום המצוה, וזה שנקרא כל שבת שבת בראשית שע"י כח נועם קדושת יקרת קדושת ש"ק שיופיע לו ביקרו שהוא קדושה הבא ממילא וכמאחז"ל (חולין ק"א) שבת קביעא וקיימא שקדושתו בכה ה' זוכה להתחיל עשיות המצות, וכמו"כ ע"י שמירת האות ברית קודש. והייחס לי סגולה מכל העמים, פירש"י ז"ל ואזר חביב, עפ"י מאחז"ל (ברכות ל"ג) אין להקצ"ה בבית גזיו אלא אזורו של יראה שנאמר יראה ה' היא אזורו, חביב הוא אהבה שחזכו ע"י ליראת הרוממות. ולידיעות ה' ולאהוב את ה' באהבה רבה. כי לי כל הארץ עדש"א מלאה הארץ קנייך שנוכל לקנות עבדות ה' מכל הארץ מכל ברי' וצרי', וכש"נ (משלי ו') לך אל נמלה עזל וראה דרכי' וחכם, כי עיקר בריאתם ה' שממנו נקח לעבוד את ה'. וזה כי לי כל הארץ. הארץ נצרה בשבילכם וכמאחז"ל בראשית ברא בשביל ראשית וישראל נקרא ראשית, למען דעת כל עמי הארץ כי ד' הוא האלקים אין עוד מלבדו:

[ז] ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר

מעשה רב

פעם אחת בליל חג השבועות הורה כ"ק מרן רביה"ק הישמח ישראל זי"ע למשמשו שילך לחפש חסיד פלוני ולראות מה הוא עושה עכשיו. האברך ההוא היה בר אוריין ותלמיד חכם, אך נטה קצת מדרכי החסידות והחל לנהוג ברוח הזמן. חזר המשמש וסיפר לרבינו שהלה עוסק עכשיו בלימוד זוהר הקדוש (שבסדר תיקון ליל שבועות), ופקד עליו רבינו שיקראוהו אל הקודש פנימה. כאשר בא האברך, שאל אותו רבינו למה הוא עוסק בזוהר הק', התנצל הלה ואמר שמובא שלימוד זוהר הק' מטהרת את הנשמה. נענה רבינו ואמר לו "הייסט עס, טוען טוט ער וואס עס איז גוט פארן גוף, לערנען לערנט ער פאר די נשמה". (עושה הוא מה שטובה לגופו, ולומד הוא מה שטובה לנשמתו).

כ"ק אדמו"ר מקאזלאוו זצ"ל, מרשימת נכדו - תשוח"ל

מנהגי קודש

- א. לא העמידו אילנות או פרחים בבית המדרש¹.
- ב. בליל יו"ט מתפללין מעריב בזמן רבינו תם².
- ג. היו צדיקים שלא אמרו תורה בשלחנם בליל א' דשבועות³.
- ד. בעריכת השלחן מזמרים: אתה בחרתנו, והשיאנו, ומלך רחמן.
- ה. בתיקון ליל שבועות אומרים גם משניות ותרי"ג מצוות.
- ו. אין אומרים היוצרות בתפלה, כבשאר ימים טובים.

1) עי' מג"א (סי' תצ"ד סק"ה) נוהגים להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים ונ"ל הטעם שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם עכ"ל.

אמנם הגר"א ביטל מנהג זה משום שהוא עכשיו חוק העמים כמבואר במעשה רב (אות קצ"ו) והביאו החיי אדם (סי' קל"א ביל"ג ובחכמת אדם כלל פ"ט ס"א) והמשנה ברורה (סי' תצ"ד סק"י), וכ"כ בערוך השלחן (שם ס"ו), בדורות שלפנינו ביטלו האילנות והעשבים מטעמים שידעו הגדולים בדור עכ"ל. עוד צויין שהגה"צ אבד"ק אלכסנדר זצ"ל הקפיד כל השנה שלא להחזיק בבית שום דבר חי כגון עציץ של אילן וכדו'.

2) במג"א (סי' תצ"ד) כתב דבליל שבועות אין מקדשין על הכוס עד צאת הכוכבים דכתיב תמימות תהינה וכ"כ בשלה"ק (ריש מסכת שבועות) משמע מדבריהם דרך קידוש אין לעשות עד צ"ה אבל יכול להתפלל קודם וכ"כ היעב"ץ בסידורו דיש להקדים להתפלל כדי להוסיף מחול על הקודש והוא זריז ונשכר ומתקיים זה וזה בידו כי בעוד שמתפללים הוא כבר לילה ועיקר הקפידא שלא לאכול קודם הלילה ע"ש. אמנם בט"ז (שם) כתב דמאחרים להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות, ובפמ"ג כתב דנראה כדבריו דהא באבילות ל"ע והנדה יש אומרים דאם התפללו הקהל ערבית כבר עשאו לילה, וכ"כ בשו"ע הרב (ס"ב) ובמשנה ברורה (סק"א).

3) כתב רבינו הישםח ישראל (במדבר אות יז) וזל"ק: הנה הצדיקים הראשונים ז"ל לא אמרו תורה בליל א' של שבועות. וטעמם מפני דרך ארץ קדמה לתורה, והלילה הזה היא הכנה ליראה הנקראת שער לתורה עכ"ל, ע"ש שמרחיב בזה הדיבור.

גם בס' רמתים צופים כתב וזל"ק: ואגב אזכיר כי פעם אחת הייתי על חג שבועות בק"ק לענטשנע, והנה בסעודת הלילה על השולחן פתח אדמו"ר ז"ל (הרה"ק ר' שלמה לייב מלענטשא) ואמר בשם הרב היהודי ז"ל שאמר איך שבלייל שבועות אין אומרים תורה כי דרך ארץ קדמה לתורה, ואין דרך ארץ לומר תורה שלמחר יקבלו התורה עד כאן דברי הרה"ק היהודי ז"ל.

וסיים הוא: אך מה עושים בלילה הזו, מכינים עצמם לקבלת התורה באימה וביראה ברתת וזיעה. ובתוך כך אחזתו חיל ורעדה ופחד ויראה, ורעדו כל איבריו וארכבותיו דא לדא נקשן עד שתפס את עצמו בשולחן בכל גופו ולא הועיל כלום, עד שפחדו כל אנשי שלומו והוכרחו ליקח אותו מעל השולחן, ונשאו אותו לחדרו המיוחד והניחו אותו על מטה שלו ושכב שם עד שנח מהפחד ובא וישב על השולחן. זה ראיתי כשישבתי אצלו ממש, עכ"ל הרמתים צופים.

מנהגי רבותינו הק' מאלכסנדר על חג השבועות

האדם צריך לילך בדרכי ומנהגי האבות, ואל
יאמר כי האבות היה סכלים, רק במנהגי אבותיו,
ואל יזיז יזיז כ"ש ממנהגם, וילמדו בניו בהחדרים
כאלה שלמדו אבותינו ויגדל את בניו וצאצאיו על
התורה ועבודה כאשר צו' ד' אלקינו, ומי שמסיר
עצמו מדרכי האבות מחמת האומר כי האבות
היה סכלים והוא חכם בעיניו הוא בא מזה לכל
העבירות, אבל ההולך בדרך האבות הקב"ה
מתקומם לו בזכות האבות כאז"ל, וזהו הפירוש
כל ההולך בדרך אבות היינו בהליכה לבד בלא
מחשבה, שאינו יודע הטעמים למה עשו האבות כך,
רק מעשה אבותיו בידו מחמת שהמה עושים כן,
הקב"ה מתקומם לו בזכות האבות זוכה לעבוד את
הש"י בהשכל ודעת.

תפארת שמואל, בחקתי אות ב'

ז. אומרים אקדמות אחר שעלה הכהן אל הבימה
קודם הברכה ופותחין את הס"ת ומכסין אותה
במעיל⁴, והבעל קורא היא החזן לאמירת אקדמות.

ח. י' חרוזים הראשונים (עד אות י' ועד בכלל) וכן חרוז
האחרון של האקדמות מזמרים בניגון.

ט. הרב עולה חמישי כבכל יו"ט (דהיינו עליה אחר עשרת הדברות).

י. הבעל קורא עולה מפטיר⁵.

יא. אין אומרים מגילת רות בשעת התפילה.

יב. נוהגין ביו"ט ראשון לעשות קידוש על מאכלי חלב קודם הסעודה, ואין עושין סעודה של
חלב, וכן לא נהגו לאכול קרעפליך בחג השבועות.

יג. בנעילת החג מזמרים: והשיאנו, ומלך רחמן.

יד. אין אומרים תחנון בשבעת ימי התשלומין⁶ עד י"ג ולא עד בכלל⁷.

טו. שבת לאחר שבועות נקרא שבת "שוהל פיהרען"⁸.

4 עי' מהר"ל (שבועות אות ד') דאומרים אקדמות אחר קריאת פסוק ראשון שהוא בחודש השלישי וכ"כ
בלבוש (סי' תצ"ד ס"א).

אמנם הט"ז (סק"א) קורא תגר על המנהג דיש בזה משום הפסק וכתב שמעתי מקרוב שהנהיגו רבנים מובהקים
לשורר אקדמות קודם שיתחיל הכהן הברכה וכן ראוי לנהוג בכל הקהילות עכ"ד.

ואף שקצת אחרונים כתבו דאין בזה חשש הפסק כלל כמבואר בשער אפרים (סי' י') ובחק יעקב (סי' תצ"ד
סק"ג) ובשו"ת פנים מאירות (ח"ג סי' ל"א) ושאין כח ביד שום אדם לבטל מנהג הקדמונים מ"מ למעשה כתב
היעב"ץ בסידורו לאמרו קודם שמבדך הכהן שכך הנהיגו גדולי הדורות וכ"כ בשו"ע הרב (סי' תצ"ד ס"ז) דבמקום
שנהגו לאמרו אחר שקראו בתורה פסוק ראשון אין למחות בידם כי יש שמיישבים מנהגם, אבל במקום שאין מנהג
יותר טוב לשורר אקדמות קודם שיתחיל הכהן לברך לפני קריאת התורה.

והנה בסידור יעב"ץ כתב: והיותר טוב לאמרו קודם שנפתח הס"ת, אבל הפמ"ג (משב"ז סק"א) כתב: ויראה
דמ"מ פותחים הס"ת ואומר הש"ץ אקדמות, וכ"כ בשערי אפרים (שער ד' אות ט"ו) עיי"ש.

5 בפר' בחקתי הבעל קורא עולה לתוכה (מעצמו, ואין קורין אותו בשם) ולכן מקבל עליה ביו"ט שבועות.

6 שו"ע סי' תצ"ד ס"ג.

7 כ"כ גם בסידור התניא ושערי הלכה ומנהג אות רכ"ג. ועי' קובץ יגדיל תורה (נ"י) חוברת נ"א עמ' ע"ה תשובת
הגאון מרוגטשוב בזה.

8 כ"כ רבינו הישםח ישראל פר' נשא (אות ד, ה) בשם הרה"ק ר"ב מביאלא זי"ע, ע"ש הסבר ע"ד עבודת ד'.

אֵלֵינוּ